

**ANTRASIS
PRANEŠIMAS**

**apie Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos
pagrindų konvencijos įgyvendinimą**

LIETUVOS RESPUBLIKOJE

pagal Konvencijos 25 straipsnio 1 dalį

IVADAS

Lietuvos Respublika 1995 m. vasario 1 d. pasirašė *Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvenciją* (toliau - Pagrindų konvencija), o 2000 m. vasario 17 d. be išlygų ją ratifikavo.

2001 m. rugsėjo 12 d. posėdžio protokolu Nr. 42 Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė pirmajam pranešimui apie Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje.

Europos Tarybos Ministrų Komitetas, remdamasis Pagrindų konvencijos 24–26 straipsnių nuostatomis, 2003 m. gruodžio 10 d. Ministrų Komiteto (pavadootojų) 865–ajame posėdyje pateikė Rezoliuciją ResCMN(2003)11 dėl Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje (toliau – Rezoliucija).

2004 m. spalio 18 d. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas) kartu su Europos Tarybos Žmogaus teisių direktoratu organizavo seminarą „Europos Tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimas Lietuvoje“, kurio tikslas buvo apžvelgti naujus valstybės žingsnius, įgyvendinant Pagrindų konvencijos rekomendacijas.

Atsižvelgiant į Patariamojo komiteto rekomendacijas informuoti visuomenę apie Pagrindų konvencijos, jos aiškinamosios ataskaitos ir jos stebėsenos (monitoringo) tarptautiniu lygiu taisyklių taikymą, Patariamojo komiteto nuomonė apie pirmąjį pranešimą dėl Pagrindų konvencijos įgyvendinimo Lietuvoje bei Rezoliucija buvo išverstos į lietuvių, lenkų, rusų kalbas ir išplatintos valstybės institucijoms, atsakingoms už tautinių mažumų laisvių ir teisių užtikrinimą šalyje, taip pat tautinių mažumų nevyriausybinėms organizacijoms. Šie dokumentai lietuvių ir anglų kalbomis buvo paskelbti Tautinių mažumų ir išeivijos departamento interneto svetainėje.

Vadovaudamasi Pagrindų konvencijos 25 straipsnio 2 dalies nuostatomis, teikiamas antrasis periodinis pranešimą apie teises ir kitas priemones, kurių buvo imtasi šios Pagrindų konvencijos nuostatomis šalyje įgyvendinti (toliau – Antrasis pranešimas).

Antrasis pranešimas parengtas pagal Patariamojo komiteto patvirtintas pranešimų rengimo gaires ir bendrąsias nuostatas. Siekiant išvengti pasikartojimų, dėstant informaciją pagal Pagrindų konvencijos straipsnius, pateikiami tik naujausi duomenys apie Lietuvos valstybės vykdomą politiką tautinių mažumų apsaugos srityje ir daromos nuorodos į pirmąjį pranešimą.

Antrąjį pranešimą sudaro trys dalys:

- Bendroji informacija apie padėtį šalyje;
- Informacija pagal Pagrindų konvencijos straipsnius;

- Atsakymai į Patariamąjį komiteto klausimus.

Antrąjį pranešimą parengė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, išanalizavęs ir apibendrinęs informaciją, gautą iš Lietuvos Respublikos kultūros, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo, Lietuvos Respublikos teisingumo, Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijų, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Viešojo administravimo departamento, Valstybinės lietuvių kalbos komisijos, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos, Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos, Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Statistikos departamentas), Migracijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Migracijos departamentas), Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos (toliau – Policijos departamentas), Kultūros paveldo centro, Vilniaus miesto savivaldybės ir Lietuvos darbo biržos prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – Lietuvos darbo birža).

Antrojo pranešimo projektas buvo apsvarstytas Tautinių bendrijų taryboje.

I SKYRIUS

Informacija apie valstybės pobūdį

2001–2005 m. Lietuvos Respublikos valstybės valdymo principas nepakito. Lietuvos Respublika yra demokratinė valstybė, kurioje įtvirtinti pagrindiniai demokratijos, žmogaus teisių bei įstatymų viršenybės, laisvos rinkos principai, daugiapartinė sistema, laisvi ir nepriklausomi Respublikos Prezidento, Lietuvos Respublikos Seimo ir vietos savivaldos tarybų rinkimai, laikomasi *Lietuvos Respublikos Konstitucijos* ir įstatymų, gerbiamos žmogaus teisės ir laisvės (taip pat ir asmenų, priklausančių tautinėms mažumoms), garantuojama visuomenės informavimo laisvė (žr. *2001 m. Pranešimo apie Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje pagal Konvencijos 25 straipsnio 1 dalį (toliau – Pirmasis pranešimas), I sk.*).

Užsienio politikos apžvalga

2000-2005 metais svarbiausi pasiekti Lietuvos Respublikos užsienio politikos tikslai – Lietuvos narystė Europos Sąjungos (toliau – ES) ir Šiaurės Atlanto Sutarties Organizacijos (toliau - NATO) struktūrose.

2003 m. balandžio 16 d. Atėnuose (Graikija) Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas Algirdas Brazauskas ir užsienio reikalų ministras Antanas Valionis pasirašė stojimo į ES sutartį. 2003 m. gegužės 10–11 d. vykusiam referendume Lietuvos Respublikos piliečiai pritarė Lietuvos stojimui į ES (už narystę ES balsavo 91,07 proc. piliečių). 2004 gegužės 1 d. Lietuva tapo viena iš 25 visateisių ES valstybių narių.

Iki narystės NATO pradžios Lietuva įgyvendino pasirengimo narystei programą. Lietuva taip pat įsipareigojo toliau aktyviai dalyvauti NATO Partnerystės taikos labui programoje ir įgyvendinti priimtus partnerystės įsipareigojimus.

2004 m. kovo 29 d. Lietuvos Respublikos Ministras Pirmininkas, lankydamasis Vašingtone, įteikė Jungtinių Amerikos Valstijų (JAV) Valstybės sekretoriui Vašingtono sutarties ratifikacinius raštus (žr. *Pirmojo pranešimo I sk.*).

Informacija apie demografinę padėtį

2001 m. balandžio 6 d. Statistikos departamento atlikto Lietuvos Respublikos gyventojų ir būstų visuotinio surašymo (toliau – Lietuvos gyventojų ir būstų surašymas) duomenimis, Lietuvoje gyvena 3 483 972 gyventojai. Šalyje suskaičiuota **115** skirtingų tautybių gyventojų. Jų skaičius yra labai nevienodas, svyruoja nuo kelių šimtų tūkstančių, pavyzdžiui, lenkų ir rusų, iki kelių šimtų ar tik dešimčių, kaip graikų, bulgarų, vengrų ir kitų. Daugiausia kitų tautybių žmonių gyvena Rytų ir Pietryčių Lietuvos savivaldybių teritorijose, Vilniaus, Klaipėdos, ir Utenos apskrityse.

Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, Lietuvoje kitų tautybių gyventojai sudaro 16,5 proc. visų šalies gyventojų. Palyginti šiuos duomenis su 1989 m. surašymo duomenimis, Lietuvoje sumažėjo visų tautybių gyventojų: rusų tautybės gyventojų skaičius sumažėjo 124,7 tūkstančio (36,2 proc.), ukrainiečių – 22,3 tūkstančio (49,8 proc.), baltarusių – 20,3 tūkstančio (32,1 proc.), žydų – 8,4 tūkstančio (67,7 proc.) (žr. 1 lentelę). Lenkų tautinė mažuma tapo gausiausia tautine mažuma, gyvenančia Lietuvos Respublikos teritorijoje.

1 lentelė. Gyventojai pagal tautybę*

Tautybė	1979	1989	2001
Iš viso	3 391 490	3 674 802	3 483 972
Lietuviai	2 712 233	2 924 251	2 907 293
Rusai	303 493	344 455	219 789
Lenkai	247 022	257 994	234 989
Baltarusiai	57 584	63 169	42 866
Ukrainiečiai	31 982	44 789	22 488
Žydai	14 697	12 392	4 007
Latviai	4 354	4 229	2 955
Totoriai	4 006	5 188	3 235
Romai	2 306	2 718	2 571
Kitos	13 813	15 617	10 858
Palyginti su bendru gyventojų skaičiumi, proc.			
Iš viso	100	100	100
Lietuviai	80	79.6	83.5
Rusai	8.9	9.4	6.3
Lenkai	7.3	7	6.7
Baltarusiai	1.7	1.7	1.2
Ukrainiečiai	1	1.2	0.7
Žydai	0.4	0.3	0.1
Latviai	0.1	0.1	0.1
Totoriai	0.1	0.2	0.1
Romai	0.1	0.1	0.1
Kitos	0.4	0.4	0.3

*Statistikos departamento duomenys

Gyventojų pasiskirstymas tautybėmis apskrityse

Tautiniu vienalytiškumu pasižymėjo 7 apskritys, kuriose lietuviai sudaro daugiau kaip 93 proc. gyventojų. Iš jų išsiskyrė Marijampolės ir Tauragės apskritys, kur lietuviai sudaro daugiau kaip 98 proc. (žr. 2 lentelę).

2 lentelė. Gyventojų pasiskirstymas tautybėmis apskrityse*

Gyventojų pasiskirstymas tautybėmis apskrityse (procentais)						
Apskritys	Lietuvių	Lenkų	Rusų	Baltarusių	Ukrainiečių	Kitų tautybių
Alytaus	95,3	2,1	1,3	0,4	0,2	0,5
Kauno	93,9	0,5	3,7	0,3	0,4	0,5
Klaipėdos	84,2	0,3	11,4	1,0	1,3	0,9
Marijampolės	98,5	0,2	0,6	0,1	0,1	0,3
Panevėžio	96,3	0,2	2,5	0,2	0,3	0,3
Šiaulių	95,4	0,2	3,0	0,2	0,4	0,6
Tauragės	98,7	0,1	0,6	0,1	0,1	0,3
Telšių	97,4	0,1	1,5	0,2	0,2	0,3
Utenos	77,1	4,5	13,4	2,0	1,1	0,8
Vilniaus	54,9	25,4	11,6	3,6	1,1	1,2
Iš viso	83,5	6,7	6,3	1,2	0,6	0,7

*Statistikos departamento duomenys

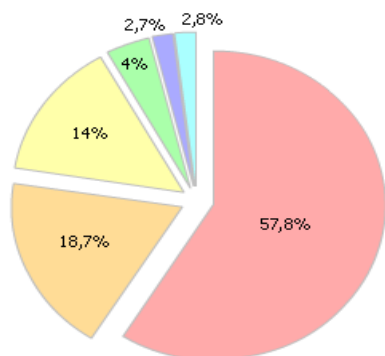
Didžiųjų miestų gyventojai pagal tautybę

Per Lietuvos gyventojų ir būstų surašymą paaiškėjo, kad lietuviškiausias – Panevėžio miestas (95,7 proc. gyventojų – lietuviai), toliau – Kaunas ir Šiauliai. Įvairiausia Vilniaus (57,8 proc. lietuvių) ir Klaipėdos (71,3 proc. lietuvių) miestų tautinė sudėtis.

Gyventojai pagal tautybę Vilniaus mieste

Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, Lietuvos sostinėje Vilniuje lietuviai sudaro 57,8 proc. gyventojų, lenkai – 18,7 proc., rusai – 14,0 proc., baltarusiai – 4,0 proc., kitų tautybių gyventojai – 2,7 proc., tautybės nenurodė 2,8 proc. (žr. 1 diagramą).

1 diagrama. Gyventojai pagal tautybę Vilniaus mieste*



Lietuviai – 57,8 proc.
 Lenkai – 18,7 proc.
 Rusai – 14,0 proc.
 Baltarusiai – 4,0 proc.
 Kitų tautybių gyventojai – 2,7 proc.
 Tautybės nenurodė – 2,8 proc.

*Statistikos departamento duomenys

Palyginti su 1989 m. surašymo duomenimis, Vilniuje beveik 22 tūkstančiais (7,5 proc.) padaugėjo lietuvių. Kitų tautybių gyventojų Vilniuje sumažėjo: lenkų – 6,2 proc., baltarusių – 29,1 proc., rusų – 35,0 proc., ukrainiečių – 47,3 proc., žydų – 69,7 proc.

Gyventojai pagal pilietybę

1989 m. Lietuva pasirinko vadinamąjį *nulinį pilietybės* įgijimo variantą. Visiems pareiškusiems norą Lietuvos Respublikos gyventojams, nesvarbu, kokia jų tautybė, gyvenimo šalyje trukmė ar valstybinės kalbos mokėjimo lygis, buvo suteikta teisė įgyti Lietuvos Respublikos pilietybę. Tapti Lietuvos Respublikos piliečiais apsisprendė absoliuti dauguma krašto gyventojų, iš jų daugiau kaip 90 proc. visų čia gyvenančių tautinių mažumų atstovų (žr. 3 lentelę).

Per Lietuvos gyventojų ir būstų surašymą pilietybę nurodė dauguma gyventojų (99,0 proc.).

3 lentelė. Gyventojai pagal pilietybę*

Gyventojai pagal pilietybę		
Pilietybė	Gyventojų skaičius	Palyginti su bendru gyventojų skaičiumi, proc.
Gyventojai, turintys vieną pilietybę	3 469 553	99,6
Lietuvos Respublikos	3 448 878	99,0
Rusijos	13 376	0,4
Kitų šalių	7 299	0,2
Gyventijai, turintys dvigubą pilietybę	659	0,0
Neturi	10 531	0,3
Nenurodė	3 229	0,1
Iš viso	3 483 972	100

*Statistikos departamento duomenys

Lietuvos natūralus prieaugis ir migracija

Statistikos departamento 2006 m. sausio 1 d. duomenimis, Lietuvoje gyveno 3 403,2 tūkst. gyventojų, arba 22,1 tūkst. mažiau negu 2005 m. pradžioje, 80 tūkstančių mažiau, palyginti su Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis.

Nuo 2001 m. lemiamos įtakos šalies gyventojų skaičiui turi neigiama natūrali gyventojų kaita, t. y. per metus miršta vidutiniškai 8000–10000 žmonių daugiau, negu gimsta. Lietuvoje bendras natūralus prieaugio sumažėjimas 1000–iui gyventojų sudaro apie 3 proc. Demografinis senėjimas būdingas tiek vyrams, tiek moterims, tačiau jų lygis gerokai skiriasi. Vyrų amžius daug jaunesnis. Statistikos departamento duomenimis, 2004 m. tikėtina vidutinė gyvenimo trukmė Lietuvoje buvo 72,06 metų (moterų - 77,75 metų, vyrų – 66,36 metų).

Lietuvos gyventojų skaičiaus mažėjimą lėmė ir pastaraisiais metais padidėjusi gyventojų emigracija, ypač išaugusi nuo 2004 m. gegužės mėnesio, Lietuvai įstojus į ES ir atsiradus palankioms sąlygoms ir galimybėms studijuoti ir dirbti užsienio šalyse. Statistikos departamento duomenimis, 2005 m. iš Lietuvos emigravo 15,6 tūkst. žmonių: 8 tūkst. moterų ir 7,6 tūkst. vyrų. Daugiausia Lietuvos gyventojų emigravo į Jungtinę Karalystę (4,2 tūkst.), Airiją (2,1 tūkst.), JAV (2,0 tūkst.), Vokietiją (1,5 tūkst.), Rusijos Federaciją (1,1 tūkst.), Ispaniją (0,8 tūkst.).

Per pastaruosius šešiolika metų (nuo 1990 m.) emigravo per 334 tūkst. šalies gyventojų. 1990–1993 m. didžiausi emigraciniai srautai buvo į Rusiją, Baltarusiją, Ukrainą ir kitas buvusias Sovietų Sąjungos respublikas, o nuo 1994 m. – į Vakarų (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Tarptautinė gyventojų migracija*

Tarptautinė gyventojų migracija			
Metai	Imigravo	Emigravo	Migracijos saldo
1995	2 020	25 688	-23 668
2000	1 510	21 816	-20 306
2001	4 694	7 253	-2 559
2002	5 110	7 086	-1 976
2003	4 728	11 032	-6 304
2004	5 553	15 165	-9 612
2005	6 789	15 571	-8 782

*Statistikos departamento duomenys

2005 m. didžiąją emigrantų dalį (85,5 proc.) sudarė Lietuvos Respublikos piliečiai, Rusijos Federacijos – 3,5 proc., ES valstybių narių piliečiai (neįskaitant Lietuvos Respublikos piliečių) – 2,9 proc.

2005 m. penktadalį emigrantų sudarė 25–29 metų amžiaus gyventojai, 16,3 proc. – 20–24 metų amžiaus, 12,9 proc. – 30–34 metų amžiaus ir 8,8 proc. – 35–39 metų amžiaus, o 60 metų ir vyresnio amžiaus gyventojai – tik 2,9 proc.

Išankstiniais 2005 m. duomenimis, šalyje 1000–iui gyventojų vidutiniškai teko 4,6 emigranto. Skaičiuojant 1000–iui gyventojų, daugiausiai emigravo iš Visagino (16,3), Palangos miesto (10,5), Akmenės rajono (8,5), Klaipėdos miesto (8,4) savivaldybių, o mažiausiai – iš Rietavo (0,6), Molėtų rajono (1,0), Kalvarijos (1,3), Širvintų rajono (1,5) savivaldybių.

Statistikos departamento duomenimis, 2005 m. į Lietuvą atvyko 6,8 tūkst. žmonių, 1,4 karto daugiau negu 2001. Per pastaruosius šešiolika metų iš viso į Lietuvą atvyko 79,1 tūkst. žmonių: iš Jungtinės Karalystės (1,2 tūkst.), Rusijos Federacijos (0,9 tūkst.), Vokietijos (0,7 tūkst.), JAV (0,6 tūkst.), Baltarusijos (0,6 tūkst.). Tarp imigrantų vyrai sudarė 56,2 proc. Dauguma imigrantų (84,5 proc.) – darbingo (15–59 metų) amžiaus gyventojai.

Išankstiniais 2005 m. duomenimis, šalyje 1000–iui gyventojų vidutiniškai teko 2 imigrantai. Šis rodiklis buvo didžiausias Visagino (9,1), Palangos miesto (6,9), Akmenės rajono (6,3), Klaipėdos miesto (4,6), Alytaus rajono (4,2) savivaldybėse.

Migracijos departamento duomenimis, 2005 m. buvo gauta 410 prašymų (iš jų 292 pateikti pakartotinai) dėl prieglobsčio suteikimo, o tai 48 mažiau negu 2004 m. Daugiausia prašymų 2005 m. pateikė Rusijos Federacijos (342), Afganistano (20), Nigerijos (12) piliečiai.

Pagrindiniai ekonominiai duomenys

Lietuvos Respublikos finansų ministerijos duomenimis, Lietuvos ekonomika pastaraisiais metais sparčiai augo: 2003 m. bendrasis vidaus produktas (toliau - BVP) padidėjo 10,5 proc., o 2004 m. - 7 proc. (žr. 5 lentelę).

Pastaraisiais metais ūkio augimą skatino vidaus paklausa. Sparčiai didėjantis skolinimasis buvo vienas svarbiausių veiksnių, lėmusių investicijų, namų ūkių vartojimo, o kartu ir BVP didėjimą. Turėtieji perteklių pajėgumai, investicijos, užimtų gyventojų gausėjimas, aktyvi konkurencija mažmeninės prekybos sektoriuje leido išlaikyti pusiausvyrą tarp paklausos padidėjimo, pasiūlos ir importo. BVP sparčiai didėjo esant mažai infliacijai ir nuosaikiam darbo užmokesčio didėjimui.

5 lentelė. Pagrindiniai ekonominiai rodikliai*

Rodiklis	2001	2002	2003	2004	2005
Valdžios sektoriaus fiskalinis deficitas, mln. Lt	-961,7	-711,0	-683,7	-888,9	-352,4

Sukauptos tiesioginės užsienio investicijos laikotarpio pradžioje, mln. Lt	9337,3	10661,9	13183,8	13699,4	16192,6
BVP veikusiomis kainomis, mln. Lt	48562,9	51948,4	56771,9	62440,2	71084
BVP pokytis palyginamosiomis 2000 m. kainomis, proc.	6,4	6,8	10,5	7,0	7,5
Einamosios sąskaitos balansas, veikusiomis kainomis, mln.Lt	-2295,0	-2670,6	-3854,0	-4811,7	-4941,5
Einamosios sąskaitos balansas, palygintas su BVP, proc.	-4,7	-5,1	-6,8	-7,7	-7,0
Importas muitinės duomenimis, mln. Lt	24241,3	27478,8	29438,0	34383,6	42974,6*
Eksportas muitinės duomenimis, mln. Lt	17117,2	19117,4	21262,6	25819,2	32807,3*
Prekybos balansas, mln. Lt	-7124,1	-8361,4	-8175,4	-8564,4	-10167,3*
Vidutinio mėnesinio realaus darbo užmokesčio indeksas, ankstesni metai = 100	99,7	103,8	109,3	104,9	107,8*
<i>Pastabos: *išankstiniai duomenys</i>					

*Lietuvos Respublikos finansų ministerijos ir Statistikos departamento duomenys

Tiesioginės užsienio investicijos. Lietuvos banko 2005 m. gruodžio 31 d. duomenimis, sukauptos tiesioginės užsienio investicijos Lietuvoje sudarė 18,8 mlrd. litų. Vienam šalies gyventojui vidutiniškai teko 5 525 litai tiesioginių užsienio investicijų.

2005 m. gruodžio 31 d. duomenimis, 33,1 proc. visų tiesioginių užsienio investicijų Lietuvoje sudarė investicijos į apdirbamąją pramonę, į finansinio tarpininkavimo veiklą - 15,7 proc., į didmeninę ir mažmeninę prekybą - 13,9 proc., į transporto, sandėliavimo ir nuotolinių ryšių veiklos rūšis - 12,5 proc.

Daugiausia lėšų yra investavę Danijos (15,2 proc.), Švedijos (13,6 proc.), Rusijos (12,9 proc.), Vokietijos (11,6 proc.), Estijos (8,2 proc.) ir Suomijos (8,1 proc.) investuotojai.

ES šalių (25 šalys) investicijos sudarė 74,8 proc. visų investicijų, iš jų senųjų ES šalių narių (15 šalių) investicijos - 60,9 proc., Nepriklausomų Valstybių Sandraugos (toliau - NVS) šalių investicijos - 13,2 proc.

Lietuvos investicijos užsienyje. Lietuvos banko duomenimis, 2005 m. šalies ūkio subjektų investicijų užsienyje srautas sudarė 5,14 mlrd. litų. Palyginti su 2004 m., jos padidėjo 2,1 mlrd. litų. Pažymėtina, kad 2005 m. padidėjo visų rūšių investicijos. Beveik pusę visų investicijų užsienyje srauto sudarė Lietuvos komercinių bankų investicijos (daugiausia investicijos į nerezidentų skolos vertybinius popierius ir terminuotieji indėliai užsienio bankuose). Šalies ūkio subjektų tiesioginės investicijos užsienyje sudarė 17,9 proc. viso investicijų užsienyje srauto.

Statistikos departamento duomenimis, daugiausia investuota Latvijoje (41,9 proc. visų tiesioginių investicijų užsienyje), Ukrainoje (12,9 proc.), Rusijoje (12,7 proc., didžioji dalis investuota Kaliningrado srityje). Lietuvos tiesioginės investicijos į ES šalis per 2005 m. padidėjo 61,7 proc. ir sudarė 60,4 proc. visų Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje. Lietuvos tiesioginės investicijos į NVS šalis padidėjo 2,2 karto ir sudarė 26,9 proc. visų Lietuvos tiesioginių investicijų užsienyje.

Infliacija ir darbo užmokestis

Kainų stabilumą Lietuvoje daugiausia lemia fiksuotas nacionalinės valiutos kursas. Nuo 1999 m. Lietuvoje infliacija mažesnė nei ES15 vidurkis, o 2003 m. pasireiškė defliacija (žr. 6 lentelę). Vyriausybės fiskalinė politika ir vis dar gana aukštas nedarbo lygis pristabdė darbo užmokesčio augimą, o kartu ir paslaugų brangimą (Banko *Nord/LB Lietuva* Lietuvos ekonomikos apžvalga, 2004 m. kovo mėn., Nr.1).

6 lentelė. Infliacija*

Rodiklis	2001	2002	2003	2004	2005
Infliacija, vidutinė metinė, proc.	1,3	0,3	-1,2	1,2	2,7

*Lietuvos Respublikos finansų ministerijos duomenys

Lietuvoje vyraujantys teigiami ekonominiai pokyčiai atitinkamai lėmė ir minimalios mėnesinės algos padidėjimą. Statistikos departamento duomenimis, per pastaruosius 5 metus minimali mėnesinė alga padidėjo 120 litų ir nuo 2005 m. liepos mėnesio sudaro 550 litų, o vidutinis darbo užmokestis (bruto) 2005 m. IV ketvirtis buvo 1453, 4 litų.

Nedarbas

Lietuvoje nedarbo lygį nustato Statistikos departamentas. Statistikos departamento duomenys remiasi gyventojų apklausa.

Statistikos departamento gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, 2002 m. bendras nedarbas siekė 13,8 proc., tačiau nedarbas tarp tautinių mažumų atstovų buvo didesnis už vidutinį: rusų – 20,3 proc. (vyrų – 20,6 proc., moterų – 19,9 proc.), lenkų – 17,8 proc. (vyrų – 15,5 proc., moterų – 19,9 proc.), kitų tautybių asmenų – 17,4 proc. (vyrų – 19,1 proc., moterų – 15,8 proc.). Gyventojų pagal tautybę užimtumo tyrimai nuo 2002 m. nėra atliekami. Gyventojų užimtumo tyrimai atliekami taikant Tarptautinės darbo organizacijos priimtus užimtų gyventojų ir bedarbių apibrėžimus.

2001-2005 m. Lietuvos darbo rinka pasižymėjo mažėjančia darbo jėgos pasiūla ir išliekančia didele jos paklausa, tai lėmė didėjanti ūkio plėtra, naujų darbo vietų kūrimas ir besitęsianti gyventojų emigracija.

Statistikos departamento duomenimis, palyginti su 2001 m., bedarbių skaičius 2005 m. sumažėjo daugiau kaip du kartus ir buvo mažiausias per pastaruosius penkerius metus (žr. 7 lentelę). Mažėja jaunų, 15–24 metų amžiaus, bedarbių, kurie 2005 m. sudarė 15,7 proc. visų bedarbių, o vyresnio amžiaus (55–64 m.) bedarbių skaičius buvo 12,6 tūkst., arba 9,5 proc. visų bedarbių. 2005 m. bedarbių, turinčių aukštąjį išsilavinimą, buvo 12,7 tūkst., arba 9,6 proc. visų bedarbių. Aukštesnįjį išsilavinimą turėjo 6,4 tūkst., arba 4,8 proc. visų bedarbių. Per metus bedarbių, baigusių aukštąsias mokyklas, sumažėjo 7,2 tūkst., o aukštesniąsias – 4,4 tūkst. asmenų.

7 lentelė. Nedarbo lygis Lietuvoje, proc.*

Metai	2001	2002	2003	2004	2005
Statistikos departamento gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis (1)	17,4	13,8	12,4	11,4	8,3*

* (1) 2001-2002 m. duomenys apskaičiuoti, remiantis 2001 m. gyventojų surašymu.

*- išankstiniai duomenys

*Statistikos departamento duomenys

Statistikos departamento 2005 m. duomenimis, didžiausias nedarbo lygis buvo užfiksuotas Panevėžio (10,8 proc.), Šiaulių (10,1 proc.), Kauno (8,9 proc.) ir Vilniaus (8,6 proc.) apskrityse, mažiausias – Marijampolės (3,0 proc.), Tauragės (6,0 proc.), Utenos (6,0 proc.) ir Klaipėdos (7,0 proc.) apskrityse.

Lietuvos darbo biržos duomenimis, dabartinė padėtis darbo rinkoje rodo, kad iš visų bedarbių didėja bedarbių, kurie nepasirengę darbo rinkai (apie 72 proc.). Tai pirmiausia asmenys be profesinio pasirengimo, asmenys dėl ilgos darbo pertraukos praradę darbo įgūdžius.

Vyresnio amžiaus asmenų užimtumas pastaraisiais metais auga (2005 m. sudarė 49,2 proc.), tačiau matyti neigiamas darbdavių požiūris į 50 metų ir vyresnius darbo ieškančius asmenis.

Užimtumas

Šiuo metu Lietuvoje, pagerėjus verslo sąlygoms ir bendrai ekonominei padėčiai, atsirado nemažai veiksmų, skatinančių gyventojų užimtumą: išaugusi darbo jėgos paklausa, sumažėjęs bedarbių, tarp jų ilgalaikių bedarbių, skaičius, sumažėjęs nedarbo lygis. Statistikos departamento

pateiktais duomenimis, Lietuvoje pastaruosius penkerius metus matyti bendra 15–64 metų amžiaus grupės užimtumo didėjimo tendencija: 2001 m. jis buvo 57,2 proc., 2002 m. – 59,6 proc., 2003 m. – 60,9 proc., 2004 m. – 61,1 proc., o 2005 m. užimtumo lygis siekė 62,6 proc.

Vyrų užimtumo lygis yra didesnis nei moterų, nors abiejose grupėse užimtumo lygis didėja – 2001 m. vyrų užimtumo lygis siekė 58,5 proc., 2005 m. – 66,0 proc., atitinkamai moterų užimtumo lygis 2001 m. buvo 55,9 proc., o 2005 m. jis padidėjo 3,5 procentiniais punktais ir sudarė 59,4 proc. Mieste užimtumo lygis aukštesnis negu kaimo vietovėse ir 2005 m. atitinkamai sudarė 64,1 proc. ir 59,3 proc.

Statistikos departamento 2005 m. duomenimis, didžiausias užimtumo lygis užfiksuotas Vilniaus, Tauragės, Marijampolės ir Utenos apskrityse, mažiausias – Alytaus, Panevėžio, Kauno ir Šiaulių apskrityse.

Bedarbių rėmimo programos. 2001–2005 m. Lietuvos darbo birža skyrė lėšų aktyviam bedarbių rėmimui, t. y. aktyvioms darbo rinkos politikos programoms. Nors 2005 m., palyginti su 2004 m., vidutinis nedarbo išmokos dydis išaugo beveik du kartus (327,6 litai), aktyvioms darbo rinkos politikos programoms finansuoti panaudota 1,6 karto daugiau nei pasyvioms (nedarbo draudimo išmokos ir priešpensinės pašalpos). 2005 m. vidutinės nedarbo draudimo išmokos didėjimui turėjo įtakos nuo 2005 m. sausio 1 d. įsigaliojęs *Lietuvos Respublikos nedarbo socialinio draudimo įstatymas* (Žin., 2004, Nr. 4-26).

Lietuvos darbo birža ieškantiems darbo asmenims siūlo informavimo, konsultavimo, profesinio orientavimo, motyvacijos didinimo, darbo rinkos profesinio mokymo, neformalaus švietimo, įgūdžių atnaujinimo ir įtvirtinimo, remiamojo įdarbinimo programas bei kitas priemones.

Iki 2006 m. rugpjūčio 1 d. galiojęs *Lietuvos Respublikos bedarbių rėmimo įstatymo* (Žin., 1991, Nr. 2-25) 1 straipsnis numatė, kad Lietuvos Respublikos piliečiai turi teisę laisvai pasirinkti darbą arba užsiimti kita įstatymų nedraudžiama veikla, 2 straipsnis – kad kitų šalių piliečiams, taip pat asmenims be pilietybės šis įstatymas taikomas bendra tvarka, išskyrus atvejus, kuriuos reglamentuoja atskiri įstatymai arba tarptautinės sutartys.

Šis įstatymas ir kiti darbo biržos veiklą reglamentuojantys teisės aktai tautinių mažumų atstovams suteikia tas pačias teises ir pareigas kaip ir kitiems Lietuvos Respublikos piliečiams. Atskirai buvo vykdoma Vyriausybės nutarimu patvirtinta *Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2000–2004 m. programa* (Žin., 2000, Nr. 54-1580). (žr. *Antrojo pranešimo apie Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje (toliau – Antrasis pranešimas) II sk. 5 str. bei III sk. 7 kl. atsakymą*).

Lietuvos darbo biržos duomenimis, per 2001–2005 m. į aktyvias darbo rinkos politikos priemones buvo nusiųsta 640,5 tūkst. asmenų. Profesinio ir prevencinio mokymo programų apimtis planuojama, atsižvelgiant į vietos darbo rinkos poreikius, darbo pasiūlos ir paklausos santykį pagal

ekonominės veiklos rūšis ir profesijų grupes, įvertinant ateinančių metų darbo rinkos prognozes. Organizuojant profesinio mokymo programas, prioritetas teikiamas nekvalifikuotiems bedarbiams.

Vykdydama Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2002 m. rugsėjo 26 d. įsakymą Nr. 115 „Dėl ilgalaikių bedarbių profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo priemonių organizavimo ir vykdymo tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 2002, Nr. 96-4224), Lietuvos darbo birža nuo 2002 m. spalio mėn. pradėjo vykdyti šias priemones: organizuoti profesinių žinių ir praktinių įgūdžių atnaujinimo ir pažintinius kursus, psichologinio ir profesinio konsultavimo užsiėmimus.

Lietuvai įstojus į ES, atsirado galimybė dalyvauti Europos bendrijų iniciatyvoje EQUAL, kuri išbando ir skatina naujus kovos būdus su darbo rinkoje egzistuojančia visų formų diskriminacija ir nelygybe, kurią patiria tiek dirbantys, tiek ir darbo ieškantys asmenys.

Nuo 2004 m. gruodžio mėn. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas kaip partneris dalyvauja dviejuose Europos bendrijų iniciatyvos EQUAL programos projektuose: „*Tautinių mažumų integracijos į darbo rinką paramos mechanizmo sukūrimas ir išbandymas*“ ir „*Romų integracijos į darbo rinką paramos mechanizmo sukūrimas ir išbandymas*“ (žr. Antrojo pranešimo II sk. 4 str. 3 d.).

II SKYRIUS

1 straipsnis

Tautinių mažumų ir joms priklausančių asmenų teisių ir laisvių apsauga yra neatsiejama tarptautinės žmogaus teisių apsaugos dalis ir priklauso tarptautinio bendradarbiavimo sričiai.

Nacionaliniai teisės aktai

Lietuvos Respublikos priimti teisės aktai visiems asmenims, nesvarbu, kokia jų lytis, rasė, kilmė, tautybė, kalba ar įsitikinimai užtikrina lygias teises ir pareigas.

Po pirmojo Lietuvos Respublikos pranešimo apie Pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje priimti ir įsigaliojo šie teisės aktai:

1. *Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas* (Žin., 2000, Nr. 74-2262), įsigaliojo 2001 m. liepos 1 d.;
2. *Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas* (Žin., 2002, Nr. 36-1340), įsigaliojo 2003 m. sausio 1 d.;
3. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas* (Žin., 2002, Nr. 37-1341), įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d.;

4. *Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas* (Žin., 2000, Nr. 89-2741), įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d.;
5. *Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodeksas* (Žin., 2002, Nr. 73-3084), įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d.;
6. *Lietuvos Respublikos darbo kodeksas* (Žin., 2002, Nr. 64-2569), įsigaliojo 2003 m. sausio 1 d.;
7. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymas* (Žin., 2002, Nr. 65-2629), kuriuo suteikta teisė nuolatiniams administracinio vieneto gyventojams nepiliečiams dalyvauti savivaldybių tarybų rinkimuose, įgyvendinant ir pasyviają, ir aktyviają rinkimų teisę;
8. *Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 1, 2, 3, 6, 9, 12, 13, 17, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 32, 34, 35, 41, 55, 58, 62, 63, 64, 86, 88 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas* (Žin., 2002, Nr. 68-2764), kuriuo suteikta teisė nuolatiniams savivaldybės gyventojams nepiliečiams rinkti savivaldybės tarybos narius ir būti patiems renkamiems;
9. *Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymas* (Žin., 2002, Nr. 95-4087). Šis įstatymas nenumato jokių apribojimų, susijusių su rasės, tautybės, kilmės ar kitais pagrindais, įgyjant, suteikiant, išsaugant ar netenkant pilietybės;
10. *Lietuvos Respublikos teismų įstatymo* (Žin., 2002, Nr. 17-649) 6 straipsnis garantuoja lygybę prieš įstatymą ir teismą, neatsižvelgiant į asmens lytį, rasę, kilmę, tautybę, kalbą, įsitikinimus ar kitas aplinkybes.
11. *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas* (Žin., 2003, Nr. 63-2853). Naujos redakcijos Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme įtvirtintas švietimo prieinamumas lygiomis teisėmis visiems asmenims, nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, reglamentuotas švietimas tautinių mažumų kalbomis ir gimtosios kalbos mokymasis tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims;
12. *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas* (Žin., 2003, Nr. 114-5115), įsigaliojęs 2005 m. sausio 1 d., uždraudžia bet kokią tiesioginę ir netiesioginę diskriminaciją dėl amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų ir numato lygių galimybių įgyvendinimo būdus. (žr. Antrojo pranešimo II sk. 4 str.).
13. *Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo pakeitimo įstatymas* (Žin., 2003, Nr. 42-1919), įsigaliojo nuo 2003 m. gegužės 1 d., kuriuo nustatoma, kad prokuroras priimdamas sprendimus laikosi principo, kad įstatymui, valstybės institucijoms ir pareigūnams visi asmenys yra lygūs nepaisant asmens socialinės ir šeiminės padėties, pareigų, užsiėmimo, įsitikinimų, pažiūrų, kilmės, rasės, lyties, tautybės, kalbos, tikėjimo ir išsilavinimo;
14. *Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymas* (Žin., 2003, Nr. 42-1927), įsigaliojo nuo 2003 m. gegužės 1 d., kuriuo nustatoma, kad kiekvienas Lietuvos Respublikos

pilietis turi lygias teises stoti į vidaus tarnybą, o pareigūno statusas negali būti ribojamas dėl pareigūno lyties, rasės, tautybės, kilmės, socialinės ir turinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų;

15. *Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas* (Žin., 2000, Nr. 30-827; 2005, Nr.18-572), kuris nustato valstybės garantuojamos teisinės pagalbos teikimą fiziniams asmenims, kad šie galėtų tinkamai ginti pažeistas ar ginčijamas savo teises ir įstatymų saugomus interesus. Be to, šiuo įstatymu siekiama užtikrinti ES teisės aktų, nurodytų šio įstatymo priede, taikymą.

Tarptautinės teisės aktai

Lietuvos Respublika tęsė prisijungimą prie tarptautinių teisės aktų žmogaus teisių apsaugos srityje. 2001-2005 m. Lietuvos Respublikos Seimas ratifikavo šias tarptautines konvencijas:

1. 2001 m. rugpjūčio 2 d. – *Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto Antrąjį fakultatyvinį protokolą mirties bausmei panaikinti* (Žin., 2001, Nr. 75-2641), įsigaliojo 2002 m. birželio 27 d.;
2. 2002 m. lapkričio 12 d. – *1989 metų Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencijos 2000 m. Fakultatyvinį protokolą dėl vaikų dalyvavimo ginkluotuose konfliktuose* (Žin., 2002, Nr. 126-5734), įsigaliojo 2003 m. kovo 20 d.
3. 2003 m. sausio 21 d. – *Europos susitarimą dėl asmenų, dalyvaujančių Europos žmogaus teisių teismo procese* (Žin., 2003, Nr. 11-392), įsigaliojusį 2003 m. balandžio 1 d.
4. 2003 m. balandžio 1 d. – *Tarptautinio baudžiamojo teismo Romos statutą, priimtą 1998 m. liepos 17 d. Jungtinių Tautų diplomatinėje įgaliotojų atstovų konferencijoje, skirtoje tarptautinio baudžiamojo teismo įsteigimui* (Žin., 2003, Nr. 49-2165), įsigaliojo 2003 m. rugpjūčio 1 d.
5. 2003 m. balandžio 22 d. – *Protokolą dėl prekybos žmonėmis, ypač moterimis ir vaikais, prevencijos, sustabdymo bei baudimo už vertimąsi ja, papildantį Jungtinių Tautų konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą* (Žin., 2003, Nr. 49-2166), įsigaliojo 2003 m. gruodžio 25 d.;
6. 2003 m. kovo 25 d. – *Protokolą dėl neteisėto migrantų įvežimo sausuma, jūra ir oru, papildantį Jungtinių Tautų Konvenciją prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą* (Žin., 2003, Nr. 49-2163), dar neįsigaliojęs.
7. 2002 m. gegužės 3 d. – *Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolą Nr. 13 dėl mirties bausmės panaikinimo visais atvejais* (Žin., 2004, Nr. 77-2663), įsigaliojo 2004 m. gegužės 1 d.

Tarptautinis bendradarbiavimas

Lietuvos Respublika bendradarbiauja su tarptautinėmis organizacijomis, užtikrinančiomis demokratiją, taiką ir stabilumą, ir laikosi tarptautiniuose dokumentuose įtvirtintų žmogaus teisių apsaugos normų.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. pateikė Jungtinių Tautų (toliau – JT) Rasinės diskriminacijos panaikinimo komitetui (toliau – Komitetas) jungtinį antrąjį ir trečiąjį periodinį pranešimą pagal *Tarptautinės konvencijos dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo* (Žin., 1998, Nr.108-2957) 9 straipsnį. 2002 m. Lietuva JT Žmogaus teisių komitetui pateikė antrąjį periodinį pranešimą pagal *Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą*. Pranešime buvo pateikta informacija ir aktualiais tautinių mažumų teisių apsaugos klausimais (pagal 26 ir 27 pakto straipsnius). Šį pranešimą JT Žmogaus teisių komitetas svarstė 2004 m. kovo 24-25 d. bei tarp kitų klausimų pateikė savo rekomendacijas ir dėl romų tautinės mažumos.

Lietuva, prisijungusi prie tarptautinių teisės aktų tautinių mažumų teisių apsaugos srityje, vykdo juose numatytus įsipareigojimus bendradarbiauti su tarptautinėmis organizacijomis, atliekančiomis stebėseną (monitoringą). Lietuva glaudžiai bendradarbiauja su Europos Tarybos Žmogaus teisių Patariamuoju komitetu, Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacija (toliau - ESBO), Europos Tarybos komisija kovai su rasizmu ir netolerancija (toliau - ECRI).

Pirmoji ECRI ataskaita apie Lietuvą buvo parengta 1997 metais, antroji – 2002 metais. Antroji ECRI ataskaita ir kitos aktualios temos (*Romų integracijos į visuomenę 2000-2004 m. programa, įstatymų prieš rasizmą ir rasinę diskriminaciją tobulinimas, pabėgėlių ir prieglobsčio prašytojų problemos*) apsvaistytos apskritojo stalo diskusijoje, kurioje dalyvavo apie 70 kompetentingų institucijų ir nevyriausybinų organizacijų (toliau – NVO) atstovų.

2005 m. kovo 29 – balandžio 1 d. Lietuvoje lankėsi ECRI delegacijos atstovai, kurie susitiko su Lietuvos vyriausybinų institucijų ir nevyriausybinų organizacijų atstovais. Vizito tikslas – aptarti Lietuvos Respublikos pažangą kovoje prieš rasinę diskriminaciją, ksenofobiją, antisemitizmą ir netoleranciją Europoje žmogaus teisių apsaugos kontekste po antrosios ECRI ataskaitos apie Lietuvą. 2005 m. birželio 24 d. Europos Tarybos Europos komisija kovai prieš rasizmą ir netoleranciją parengė trečiąją ataskaitą apie Lietuvą, kuri 2006 m. vasario 21 d. buvo oficialiai paskelbta visuomenei .

2 straipsnis

Šios pagrindų Konvencijos nuostatos taikomos sąžiningai, supratimo ir pakantumo dvasia bei laikantis geros kaimynystės, draugiškų santykių ir valstybių bendradarbiavimo principų.

Lietuva, kaip ir kitos Europos šalys, yra daugiakultūrė valstybė. Joje nuo amžių gyvena įvairių tautybių, skirtingų kultūrų, religijų, papročių žmonės. Lietuvoje tautinėms bendruomenėms suteiktos plačios kalbos vartojimo, švietimo, kultūros teisės ir laisvės: teisė kurti ir išlaikyti savo organizacijas, teisė į kultūrinius ryšius ir paveldo puoselėjimą, teisė į švietimą ir informaciją gimtąja kalba. Lietuvos valstybė yra įsipareigojusi šias pagrindines teises saugoti.

Lietuvos Respublika formuoja ir įgyvendina tautinių santykių darnumo politiką, laikantis geros kaimynystės, draugiškų santykių ir valstybių bendradarbiavimo principų, pagrįstų abipusio supratimo ir tolerancijos dvasia (žr. *Pirmojo pranešimo II sk. 2 str. bei Antrojo pranešimo II sk. 18 str.*).

3 straipsnis

1. Kiekvienas tautinei mažumai priklausantis asmuo turi teisę laisvai pasirinkti, ar su juo turi būti elgiama kaip su tautinei mažumai priklausančiu asmeniu, ar ne, ir dėl tokio savo pasirinkimo arba dėl naudojimosi su tokiu pasirinkimu susijusiomis teisėmis jis neturi atsidurti nepalankioje padėtyje.

2. Tautinėms mažumoms priklausantys asmenys gali naudotis teisėmis ir laisvėmis, numatytomis šios pagrindų Konvencijos principuose, atskirai arba kartu su kitais.

1 dalis

Šiuo metu Lietuvos Respublikos Seime yra svarstomas naujas *Lietuvos Respublikos tautinių mažumų ir joms priklausančių asmenų teisių ir laisvių apsaugos įstatymo projektas* (toliau – tautinių mažumų įstatymo projektas). Naujasis tautinių mažumų įstatymo projektas labiau pabrėžia asmens teisę priskirti save tautinei mažumai ir nesusiaurina šiuo metu tautinių mažumų turimų teisių. Šio įstatymo projekto 1 straipsnyje pateikiamos šios sąvokos:

Tautinė mažuma – grupė asmenų, nuolat Lietuvos Respublikoje gyvenančių bei laisva valia pagal tėvų ar vieno iš jų tautinę kilmę pasirinkusių priklausomybę ne lietuvių, o kitai tautinei grupei.

Asmuo, priklausantis tautinei mažumai, – asmuo, laisva valia pagal tėvų ar vieno iš jų tautinę kilmę pasirinkęs priklausomybę kuriai nors tautinei mažumai ir siekiantis išsaugoti savo tautos kultūrą – kalbą, tradicijas, papročius, tautinę savimonę.

Tautinių mažumų įstatymo projekto 3 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos nuostatos, kad asmuo negali būti verčiamas įrodinėti, viešai deklaruoti ar atsisakyti savo tautybės, o 3 dalyje pabrėžiama, kad kiekvienas tautinei mažumai priklausantis asmuo gali laisvai pasirinkti, ar su juo turi būti elgiama

kaip su tautinei mažumai priklausančiu asmeniu, ar ne, ir dėl tokio savo pasirinkimo arba dėl naudojimosi su tokiu pasirinkimu susijusiomis teisėmis jis neturi atsidurti nepalankioje padėtyje. Ši nuostata atitinka Pagrindų konvencijos 3 straipsnio 1 dalies nuostatas.

2 dalis

Lietuvos Respublikos Vyriausybė tautinių mažumų politiką formuoja ir įgyvendina per Tautinių mažumų ir išeivijos departamentą. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 lapkričio 24 d. nutarimu Nr. 1370 „Dėl Regioninių problemų ir tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės reorganizavimo į Tautinių mažumų ir išeivijos departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir šio departamento nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 1998, Nr.105-2914; 2003, Nr.17-733) patvirtinti Tautinių mažumų ir išeivijos departamento nuostatai. Šių nuostatų pagrindu Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus 2003 m. balandžio 2 d. įsakymu Nr. 23 „Dėl Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės kolegijos sudėties ir jos darbo reglamento patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 38-1763) sudaryta Tautinių mažumų ir išeivijos departamento kolegija. Į ją įtrauktas ir Tautinių bendrijų tarybos pirmininkas.

Vienas pagrindinių Tautinių mažumų ir išeivijos departamento uždavinių – rūpintis tautinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių apsauga, jų interesais, poreikiais, tautinio identiteto ir paveldo saugojimu, teikti pasiūlymus dėl įstatymų, kurių reikia valstybės tautinių mažumų politikai įgyvendinti ir suderinti su ES teise, rengimo ir tobulinimo.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. vasario 14 d. nutarimu Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. lapkričio 24 d. nutarimo Nr. 1370 „Dėl regioninių problemų ir tautinių mažumų departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės reorganizavimo į tautinių mažumų ir išeivijos departamentą prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir šio departamento nuostatų patvirtinimo“ pakeitimo“ (Žin., 2003, Nr. 17-733) į Tautinių mažumų ir išeivijos departamento nuostatus buvo įtraukta papildoma funkcija – analizuoti rasizmo, ksenofobijos apraiškas, jų priežastis, pasekmes ir poveikį, teikti informaciją visuomenei, rengti ir skatinti diskusijas ir susitikimus šiais klausimais.

Siekiant, kad Lietuvoje tautinės bendrijos dalyvautų priimant sprendimus, susijusius su jų teisių apsauga, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus 2003 m. kovo 27 d. įsakymu Nr. 20. „Dėl Tautinių bendrijų tarybos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 38-1762; 2006, Nr. 68-2536) buvo patvirtinti Tautinių bendrijų tarybos nuostatai, o 2003 m. balandžio 4 d. įsakymu Nr. 25 „Dėl Tautinių bendrijų tarybos sudėties patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 38-1764) - Tautinių bendrijų tarybos sudėtis. Tautinių bendrijų taryboje yra dvidešimties tautybių bendruomenių

(asociacijų) atstovai. Tautinių bendrijų taryba teikia rekomendacijas ir siūlymus dėl tautinių santykių tobulinimo Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui, Lietuvos Respublikos Seimui, Vyriausybei ir kitoms valdžios institucijoms, padeda puoselėti tautinę santarvę Lietuvoje ir koordinuoja tautinių bendrijų veiklą.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamento generalinio direktoriaus 2003 m. balandžio 29 d. įsakymu Nr. 28 „Dėl Tautinių mažumų ir išeivijos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės nuolatinės ekspertų grupės sudėties ir jos nuostatų patvirtinimo“ (Žin., 2003, Nr. 43-2000) prie Tautinių mažumų ir išeivijos departamento buvo sudaryta nuolatinė ekspertų grupė bei patvirtinti jos nuostatai.

Pagrindiniai nuolatinės ekspertų grupės prie Tautinių mažumų ir išeivijos departamento uždaviniai: analizuoti įstatymus ir kitus teisės aktus bei jų projektus, rengti rekomendacijas tautinių mažumų politikos strategijos klausimais Tautinių mažumų ir išeivijos departamento vadovybei, siūlyti Tautinių mažumų ir išeivijos departamentui paramos teikimo tautinių mažumų organizacijų tikslinėms programoms prioritetus, principus, finansavimo tvarką.

Šiuo metu nuolatinę ekspertų grupę sudaro 10 narių.

4 straipsnis

1. Šalys įsipareigoja garantuoti tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims teisę į lygybę prieš įstatymą ir vienodą įstatymo teikiamą apsaugą. Šiuo požiūriu draudžiama bet kokia tautinėms mažumoms priklausančių asmenų diskriminacija.

2. Šalys įsipareigoja prireikus imtis reikiamų priemonių visapusiškai ir veiksmingai lygybei tarp tautinei mažumai ir tautinei daugumai priklausančių asmenų skatinti visose ekonominio, socialinio, politinio ir kultūrinio gyvenimo srityse. Šiuo požiūriu jos deramai atsižvelgia į konkrečias tautinėms mažumoms priklausančių asmenų sąlygas.

3. Priemonės, kurios yra įgyvendinamos pagal šio straipsnio 2 dalies nuostatas, nelaikomos diskriminavimu.

1 dalis

Lietuvos Respublikos teisės normos draudžia tautinę, rasinę, religinę ar socialinę neapykantą, prievartą, diskriminacijos kurstymą ar jos egzistavimą žmogaus rasės, tautybės, kilmės, kalbos, tikėjimo, įsitikinimų pagrindu. Tokios nuostatos apibrėžtos Lietuvos Respublikos įstatymuose ir pasirašytuose bei ratifikuotuose tarptautiniuose dokumentuose (žr. *Pirmojo pranešimo 1 d. 4 str.*).

Lietuvoje darbo santykius, susijusius su darbo teisių ir pareigų įgyvendinimu ir gynyba, reglamentuoja naujas *Darbo kodeksas*, įsigaliojęs 2003 m. sausio 1 d. *Darbo kodekso* 2 straipsnio 1 dalies 4 punkte nurodoma, kad darbo santykiams, susijusiems su teisės aktuose nustatytų darbo teisių ir pareigų įgyvendinimu ir gynyba reglamentuoti, taikomas principas – darbo teisės subjektų lygybė, nepaisant jų lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, pilietybės ir socialinės padėties, tikėjimo, santuokinės ir šeiminės padėties, amžiaus, įsitikinimų ar pažiūrų, priklausomybės politinėms partijoms ir visuomeninėms organizacijoms, aplinkybių, nesusijusių su darbuotojų dalykinėmis savybėmis.

Darbo kodekso 96 straipsnio 1 dalies 1 punkte nurodoma, kad draudžiama atsisakyti priimti į darbą šio kodekso 2 straipsnio 1 dalies 4 punkte nustatytais motyvais, t. y. dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, pilietybės ir socialinės padėties, tikėjimo, santuokinės ir šeiminės padėties, amžiaus, įsitikinimų ar pažiūrų, priklausomybės politinėms partijoms ir visuomeninėms organizacijoms, aplinkybių, nesusijusių su darbuotojų dalykinėmis savybėmis.

To paties straipsnio 2 dalyje nurodoma, kad atsisakymas priimti į darbą šio straipsnio 1 dalyje nustatytais atvejais gali būti ne vėliau kaip per vieną mėnesį ginčijamas teisme, o 3 punkte teigiama, kad teismui nustačius, kad atsisakymas priimti į darbą yra neteisėtas, darbdavys teismo sprendimu įpareigojamas priimti šį asmenį į darbą ir už laiką nuo atsisakymo priimti į darbą dienos iki teismo sprendimo įvykdymo dienos sumokėti jam minimaliojo darbo užmokesčio dydžio kompensaciją.

Darbo kodekso 129 straipsnio 3 dalies 4 punkte nurodyta, kad teisėta priežastis nutraukti darbo santykius negali būti darbuotojo lytis, seksualinė orientacija, rasė, tautybė, kalba, kilmė, pilietybė ir socialinė padėtis, tikėjimas, santuokinė ir šeiminė padėtis, įsitikinimai ar pažiūros, priklausomybė politinėms partijoms ir visuomeninėms organizacijoms.

Lietuvos Respublikos Seimas 2003 m. lapkričio 18 d. priėmė nutarimą Nr. IX-1827 „*Dėl moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pavadinimo pakeitimo ir lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos nuostatų patvirtinimo*” (Žin., 2003, Nr.111-4930), kurio pagrindu Moterų ir vyrų lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pavadinimas buvo pakeistas į Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybą ir patvirtinti šios tarnybos nuostatai. Nuostatų 1 punktą numato, kad Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba yra savarankiška institucija, užtikrinanti lygių galimybių kontrolieriaus darbą prižiūrint, kaip vykdomas *Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas* (Žin., 1998, Nr. 112-3100) ir *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo IV skyriuje* nustatyta tvarka.

Nuo 2005 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujas *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas*, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos *Lietuvos Respublikos Konstitucijoje* (Žin., 1992, Nr.33-1014) įtvirtintos žmonių lygios teisės, ir uždrausti bet kokią tiesioginę ir netiesioginę

diskriminaciją dėl amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų. Šio įstatymo 5 straipsnyje nurodyta, kad darbdavys, įgyvendindamas lygias galimybes, neatsižvelgdamas į asmens amžių, lytinę orientaciją, negalią, rasę ar etninę priklausomybę, religiją ar įsitikinimus, privalo: 1) priimdamas į darbą, į valstybės tarnybą, taikyti vienodus atrankos kriterijus įsidarbinimo sąlygoms, išskyrus šiame įstatyme nustatytas pateisinamus atvejus; 2) sudaryti vienodas darbo, valstybės tarnybos sąlygas, galimybes kelti kvalifikaciją, siekti sudėtingesnio profesinio mokymo, persikvalifikuoti, įgyti praktinę darbo patirtį, taip pat teikti vienodas lengvatas; 3) naudoti vienodus darbo ir vykdomos valstybės tarnautojų tarnybinės veiklos vertinimo kriterijus; 4) naudoti vienodus atleidimo iš darbo ir iš valstybės tarnybos vertinimo kriterijus; 5) už tokį patį ir vienodos vertės darbą mokėti vienodą darbo užmokestį; 6) imtis priemonių, kad darbuotojas, valstybės tarnautojas nepatirtų priekabiavimo; 7) imtis priemonių, kad darbuotojas, valstybės tarnautojas nepatirtų seksualinio priekabiavimo; 8) imtis priemonių, kad darbuotojas, tarnautojas, pateikęs skundą dėl diskriminacijos, nebūtų persekiojamas ir būtų apsaugotas nuo priešiško elgesio ar neigiamų pasekmių; 9) imtis tinkamų priemonių, kad neįgaliesiems būtų sudarytos sąlygos gauti darbą, dirbti, siekti karjeros arba mokytis, jeigu dėl tokių priemonių nebus neproporcingai apsunkinamos darbdavio pareigos.

Svarbu pažymėti tai, kad to paties įstatymo 10 straipsnyje yra įtvirtintas draudimas skelbimuose priimti į darbą, valstybės tarnybą arba mokytis nurodyti reikalavimus, suteikiančius pirmenybę tam tikro amžiaus, tam tikros lytinės orientacijos asmenims, sveikiems asmenims, tam tikros rasės ar etninės priklausomybės asmenims, asmenims, išpažįstantiems tam tikrą religiją, tam tikrų įsitikinimų asmenis.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo vykdymo priežiūrą atlieka lygių galimybių kontrolierius *Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo* nustatyta tvarka (12 straipsnis). Lygių galimybių kontrolieriui gali būti teikiami skundai dėl *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo* pažeidimo. Skundai dėl lygių teisių pažeidimo tiriami ir sprendimai dėl jų priimami *Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo* nustatyta tvarka (12 straipsnio 2 dalis).

Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo 24 straipsnyje nurodyta, kokius sprendimus dėl *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo* pažeidimo gali priimti lygių galimybių kontrolierius. Atlikęs tyrimą, lygių galimybių kontrolierius gali priimti sprendimą: 1) perduoti tyrimo medžiagą ikiteisminio tyrimo įstaigai ar prokurorui, jeigu nustatomi nusikalstamos veikos požymiai; 2) kreiptis į atitinkamą asmenį ar instituciją ir siūlyti nutraukti lygias teises pažeidžiančius veiksmus ar panaikinti su tuo susijusį aktą; 3) nagrinėti administracinių teisės pažeidimų bylas ir skirti administracines nuobaudas; 4) atmesti skundą, jeigu nepasitvirtino jame nurodyti pažeidimai; 5) nutraukti tyrimą, jeigu pareiškėjas skundą atsiima arba kai trūksta objektyvių duomenų apie padarytą

pažeidimą, arba kai pareiškėjas ir pažeidėjas susitaiko, arba kai lygias teises pažeidžiančios veikos nutraukiamos, arba kai lygias teises pažeidžiantis teisės aktas panaikinamas; 6) įspėti dėl padaryto pažeidimo; 7) laikinai sustabdyti tyrimą, jei asmuo, kurio skundas ar apskundžiami veiksmai tiriami, serga arba yra išvykęs; 8) laikinai, kol bus priimtas galutinis sprendimas, uždrausti skleisti reklamą, jeigu yra pakankamai duomenų, kad paskleista ar numatoma paskleisti reklama gali būti pripažinta kurstančia tautinę, rasinę, religinę, lyčių, lytinės orientacijos, negalios, įsitikinimų, amžiaus neapykantą ir padarytų visuomenės interesams esminės žalos, žemintų žmogaus garbę ir orumą bei pažeistų visuomenės moralės principus; 9) įpareigoti reklamos veiklos subjektus nutraukti neleidžiamą reklamą ir nustatyti šio įpareigojimo įvykdymo terminus bei sąlygas.

Priėmus *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymą*, buvo įgyvendintos šios ES direktyvos lygių galimybių srityje: 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 2000/43/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, ir 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva 2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus.

Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodekso (toliau – LR ATPK) (Žin., 1985, Nr.1-1) 41⁽⁶⁾ straipsnyje nustatyta administracinė atsakomybė už lygių galimybių pažeidimą. Šiame straipsnyje nurodyta, kad lygių galimybių, nustatytų *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatyme*, pažeidimas užtraukia baudą pareigūnams, darbdaviams ar jų įgaliotiems asmenims nuo vieno šimto iki dviejų tūkstančių litų. Tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus, užtraukia baudą pareigūnams, darbdaviams ar jų įgaliotiems asmenims nuo dviejų tūkstančių iki keturių tūkstančių litų.

LR ATPK 187⁽⁵⁾ straipsnis nustato atsakomybę už Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pareigūnų reikalavimų nevykdymą. Šiame straipsnyje nurodyta, kad nepateikimas Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pareigūnų reikalavimu informacijos, dokumentų ir medžiagos, būtinos Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pareigūnų funkcijoms atlikti, atsisakymas pasiaiškinti, taip pat kitoks trukdymas įgyvendinti Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos pareigūnams įstatymo suteiktas teises - užtraukia baudą pareigūnams, darbdaviams ar jų įgaliotiems asmenims nuo penkių šimtų iki vieno tūkstančio litų. Tokie pat veiksmai, padaryti asmens, bausto administracine nuobauda už šio straipsnio pirmojoje dalyje numatytus pažeidimus, - užtraukia baudą pareigūnams, darbdaviams ar jų įgaliotiems asmenims nuo vieno tūkstančio iki dviejų tūkstančių litų

2003 m. balandžio 29 d. *Lietuvos Respublikos vidaus tarnybos statuto patvirtinimo įstatymu* (Žin., 2003, Nr. 42-1927) buvo patvirtintas *Vidaus tarnybos statutai*, kuriame nustatyti reikalavimai asmeniui, pretenduojančiam į darbą vidaus tarnyboje. Šis teisės aktas nenumato pretendentui į vidaus tarnybą apribojimų nacionalinės priklausomybės, religinių įsitikinimų ar lyties klausimais. Norą tapti

policijos pareigūnu gali būti pareiškęs nepriekaištingos reputacijos Lietuvos Respublikos pilietis, mokantis lietuvių kalbą, turintis ne žemesnę kaip vidurinę išsilavinimą, baigęs vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigą ar kitą mokymo įstaigą arba vidaus reikalų profesinio mokymo įstaigos įvadinio mokymo kursus, geros sveikatos ir atitinkantis bendro fizinio pasirengimo reikalavimus. Pretendentas į vidaus tarnybą (policiją) neprivalo nurodyti savo nacionalinės priklausomybės, todėl nėra tikslių duomenų, kokių tautybių atstovai šiuo metu dirba policijoje ir nėra duomenų, kad policijoje dirbantys kitos tautybės asmenys būtų kaip nors diskriminuojami.

2 dalis

Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 3 straipsnis numato valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigą įgyvendinti lygias galimybes ir pagal kompetenciją užtikrinti, kad visuose jų rengiamuose ir priimamuose teisės aktuose būtų įtvirtintos lygios teisės ir galimybės, neatsižvelgiant į amžių, lytinę orientaciją, negalią, rasę ar etninę priklausomybę, religiją ar įsitikinimus, taip pat rengti ir įgyvendinti programas ir priemones, skirtas lygioms galimybėms užtikrinti, neatsižvelgiant į amžių, lytinę orientaciją, negalią, rasę ar etninę priklausomybę, religiją ar įsitikinimus, įstatymų nustatyta tvarka remti religinių bendruomenių, bendrijų ir centrų, kitų NVO, viešųjų įstaigų, asociacijų ir labdaros bei paramos fondų projektus, kurie padeda įgyvendinti lygias asmenų galimybes, nepaisant jų amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 4 straipsnis numato švietimo įstaigų, mokslo ir studijų institucijų pareigą užtikrinti vienodas sąlygas asmenims, nepaisant jų amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų, kai priimama į bendrojo lavinimo mokyklas, profesinio mokymo įstaigas, aukštesniąsias, aukštąsias mokyklas ir kvalifikacijos kėlimo, persikvalifikavimo ir kitus kursus, skiriamos stipendijos ir teikiami kreditai studijoms, sudaromos, rengiamos, tvirtinamos ar parenkamos mokymo programos, kai vertinamos žinios.

Švietimo įstaigos, mokslo ir studijų institucijos neformaliojo suaugusiųjų švietimo programų vykdytojai pagal kompetenciją privalo užtikrinti, kad mokymo programose ir vadovėliuose nebūtų diskriminavimo ir diskriminavimo propagavimo dėl amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų.

Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 6 straipsnis nustato pareigas vartotojų teisių apsaugos srityje: visiems vartotojams, nesvarbu koks jų amžius, lytinė orientacija, negalia, rasė ar etninė priklausomybė, religija ar įsitikinimai, sudaryti vienodas sąlygas gauti tokius pačius gaminius, prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, ir taikyti vienodas apmokėjimo sąlygas ir garantijas už tokius pačius ir vienodos vertės gaminius, prekes ir paslaugas. Suteikiant vartotojams informaciją apie

gaminius, prekes ir paslaugas arba jas reklamuojant, užtikrinti, kad šioje informacijoje nebūtų išreiškiamas pažeminimas, paniekinimas arba teisių apribojimas ar privilegijų teikimas dėl amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų ir formuojamos visuomenės nuostatos, kad dėl šių požymių asmuo yra pranašesnis ar menkesnis už kitą.

Nuo 2005 m. sausio 1 d. iki 2006 m. sausio 1 d. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyboje ištirta 18 skundų, kuriuose buvo nurodoma diskriminacija dėl etninės priklausomybės, 2 skundai dėl religijos. Absoliučią daugumą sudarė romų skundai – 11. Iš jų 4 dėl būsto (3 jų pakartotiniai), 3 dėl asmens dokumentų, 2 dėl darbo ir po vieną dėl Lietuvos Respublikos Seimo kontrolieriaus sprendimo ir ikiteisminio tyrimo pareigūnų ir teismo veiklos. Kitų tautybių asmenys (7) skundėsi šiais klausimais: 2 dėl darbo, 2 dėl diskriminacijos paslaugų sferoje, 2 dėl ikiteisminio tyrimo pareigūnų veiksmų, po vieną dėl kalbos ir dėl nepagarbaus, įžeidžiančio elgesio.

Dalis šių skundų nepasitvirtino arba tiriant paaiškėjo, kad jie pakliuvo į tą kategoriją skundų, kurių nagrinėjimas neįeina į Lygių galimybių kontrolieriaus kompetenciją.

3 dalis

Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo 4 straipsnio 3 dalyje įtvirtintas tiesioginės diskriminacijos apibrėžimas, kuris teigia, kad tiesioginė diskriminacija – tai elgesys su asmeniu, kai dėl jo amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų taikomos prastesnės sąlygos, negu panašiomis aplinkybėmis yra, buvo ar būtų taikomos kitam asmeniui, išskyrus šiuos įstatymų numatytus atvejus:

1. apribojimą dėl amžiaus;
2. reikalavimą mokėti valstybinę kalbą;
3. draudimą dalyvauti politinėje veikloje;
4. dėl pilietybės taikomas skirtingas teises;
5. specialias priemones sveikatos apsaugos, darbo saugos, užimtumo, darbo rinkos srityje, siekiant neįgaliesiems sukurti ir taikyti integraciją į darbo aplinką garantuojančias ir skatinančias sąlygas bei galimybes;
6. specialias laikinas priemones, taikomas siekiant užtikrinti lygybę ir užkirsti kelią lygių galimybių pažeidimui dėl amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ir etninės priklausomybės, religijos ir įsitikinimų;
7. kai dėl konkrečių profesinės veiklos rūšių pobūdžio arba dėl jų vykdymo sąlygų tam tikra žmogaus savybė yra įprastas ir lemiantis profesinis reikalavimas, o šis tikslas yra teisėtas ir reikalavimas yra tinkamas.

Lietuvos valstybė sudaro tinkamas sąlygas tautinių mažumų jaunimui išmokti lietuvių kalbą ir drauge užtikrina galimybę mokytis gimtosios kalbos ir saugoti tautinį tapatumą, tačiau dalis suaugusiųjų, silpnai mokėdami valstybinę kalbą, turėdami menkesnį bendrąjį išsilavinimą, mažiau nei daugumos atstovai pasirengę konkuruoti darbo rinkoje. Valstybinės kalbos nemokėjimas taip pat kliudo įgyti profesinį pasirengimą, susirasti darbą. Todėl numatyta organizuoti ir remti nemokamus valstybinės kalbos kursus socialiai remtiniams tautinių mažumų atstovams (žr. *Antrojo pranešimo II sk. 5 str.*).

Iš Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 m. metų programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos 1995 m. gruodžio 4 d. nutarimu Nr. 1525 (Žin., 1995, Nr.100-2240) finansuota:

1. Valstybinės kalbos mokymo kursai (daugiausia socialiai remtiniams asmenims): 2002 m. – Alytuje, Vilniuje, Klaipėdoje, Visagine, Vilniaus, Šalčininkų ir Ignalinos r. savivaldybėse, (50,5 tūkst. Lt); 2003 m. – Vilniuje, Visagine, Vilniaus, Šalčininkų ir Ignalinos r. savivaldybėse (26,75 tūkst. Lt); 2004 m. – Vilniuje, Klaipėdoje, Visagine, Vilniaus ir Šalčininkų r. savivaldybėse (18,2 tūkst. Lt); 2005 m. – Vilniuje, Visagine, Vilniaus ir Šalčininkų r. savivaldybėse (18,4 tūkst. Lt).
2. 2003–2005 m. remta Visagino laikraščio „V každyj dom“ lietuviškų puslapių leidyba.
3. Remta leidinių „Mokykimės valstybinės kalbos savarankiškai“, „Sisteminis lietuvių–rusų kalbų žodynas mokyklai“, „Mokomoji lietuvių kalbos gramatika“ leidyba.
4. 2005 m. Valstybinė lietuvių kalbos komisija ir VŠĮ Tautinių bendrijų namai Vilniuje įsteigė Valstybinės kalbos mokymo centrą. Centre mokoma valstybinės kalbos, konsultuojama, rengiamos valstybinės kalbos įgūdžių įtvirtinimo ir tobulinimo programos, metodinė medžiaga.

Siekiant geriau informuoti visuomenę apie įsigaliojusį *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymą* (žr. *Antrojo pranešimo 4 str. 2 ir 3 d.*) su VŠĮ Europos namai buvo vykdomas bendras projektas „Lygiateisiškumo ir lygių galimybių apsaugos mechanizmas Lietuvoje“. Visose dešimtyje apskričių 2005 m. birželio mėnesį vyko seminarų ciklas „Europos pilietiškumas: lygių galimybių apsauga ir bendruomenių vaidmuo vietos savivaldoje“.

Tarptautiniai projektai

Lietuvai įstojus į ES, atsirado galimybė dalyvauti Europos Bendrijų iniciatyvoje EQUAL (toliau – EQUAL), kuri išbando ir skatina naujus kovos būdus su darbo rinkoje egzistuojančia visų formų diskriminacija ir nelygybe, kurią patiria tiek dirbantys, tiek ir ieškantys darbo asmenys. Pagal šią iniciatyvą Lietuvoje vykdomas projektas „Tautinių mažumų integracijos į darbo rinką paramos mechanizmo sukūrimas ir išbandymas“. Projektui vadovauja VŠĮ Tautinių bendrijų namai. Kiti

projekto partneriai: Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, Šalčininkų rajono savivaldybės administracija, Vilniaus darbo birža, Šalčininkų darbo birža, Lietuvos rusų visuomeninių organizacijų koordinacinė taryba, Labdaros ir paramos fondas „Vilniaus lenkų kultūros namai“, taip pat Darbo ir socialinių tyrimų institutas ir Lietuvos lenkų sąjungos Vilniaus miesto skyrius. Pagrindiniai šio projekto tikslai - sukurti ir išbandyti tautinių mažumų integracijos į darbo rinką paramos mechanizmą ir bendradarbiavimo tinklus, naudojant tautinių mažumų nevyriausybinį organizacijų tinklus, žmogiškuosius išteklius ir įtaką. Šiems tikslams pasiekti numatyti tokie uždaviniai: įdiegti tautinių mažumų integracijos į darbo rinką paramos mechanizmą ir tipines darbo programas (aktyvavimo planą, motyvacijos programą, profesinio orientavimo rekomendacijas, karjeros planą, globos programą, integracijos procese dalyvaujančių organizacijų bendradarbiavimo tinklų kūrimo metodiką ir darbo programą, sukurti integracijos procese dalyvaujančių organizacijų bendradarbiavimo tinklus, besiremiančius tautinių mažumų visuomeninėmis organizacijomis, jų įtaka ir poveikiu visuomenės raidai), pagerinti integracijos procese dalyvaujančių organizacijų personalo kvalifikaciją, išbandyti integracijos į darbo rinką mechanizmą, įdarbinant tautinių mažumų atstovus, padaryti poveikį politikai ir praktikai.

Tautinių mažumų integracijos į darbo rinką mechanizmas bus išbandytas Šalčininkų rajono savivaldybėje ir Vilniaus rajono savivaldybėje, kur tautinių mažumų atstovai sudaro gyventojų daugumą.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas su kitais vystymo bendrijos partneriais dalyvauja, įgyvendinant EQUAL remiamą projektą „Romų integracijos į darbo rinką mechanizmo sukūrimas ir išbandymas“. Projektui vadovauja Lietuvos vaikų fondas. Kiti projekto partneriai: Vilniaus miesto savivaldybės administracija, Ukmergės rajono savivaldybės administracija, VšĮ Romų visuomenės centras (toliau - Romų visuomenės centras), Lietuvos čigonų bendrija „Čigonų laužas“, Socialinių darbuotojų rengimo centras prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Ukmergės darbo birža.

EQUAL projektas „Romų integracijos į darbo rinką mechanizmo sukūrimas ir išbandymas“ skirtas Lietuvoje gyvenantiems romams. Projekto bendrasis tikslas – sukurti ir išbandyti romų integracijos į darbo rinką paramos mechanizmą ir bendradarbiavimo tinklus, pasitelkus specialiai parengtus romus ir visuomenės atstovus. Projekto įgyvendinimo pradžia 2004 m. lapkričio 30 d., o pabaiga – 2007 m.

Šiuo projektu siekiama įgyvendinti pagrindinius uždavinius: sukurti ir išbandyti romų integracijos į darbo rinką paramos mechanizmą, pritaikant Vakarų Europos patirtį, parengti darbui su romais socialinius darbuotojus ir jų padėjėjus, parengti romus darbo rinkai, keisti neigiamus

visuomenės ir romų santykių stereotipus, paskleisti pažangią romų integracijos patirtį Lietuvoje, paveikti gyventojų užimtumo politiką ir įdarbinimo praktiką Lietuvoje.

Romų integracijos į darbo rinką mechanizmas bus išbandytas Vilniaus ir Kauno miestuose, Ukmergės, Šalčininkų, Kauno ir Jonavos rajonuose, kur šiuo metų gyvena gausesnės romų bendruomenės.

Ignalinos regiono problemų sprendimo priemonės

Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, kai kurie Lietuvos regionai pasižymi gana dideliu tautinių mažumų bendruomenių susitelkimu. Visagino mieste, kurio didžioji dalis gyventojų dirba Ignalinos atominėje elektrinėje (toliau – Ignalinos AE), 52 proc. visų gyventojų sudaro rusų tautybės asmenys. Todėl šio miesto socialinės, ekonominės bei kultūrinės problemos yra savitos.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos iniciatyva 2001 metais buvo parengta Ignalinos AE regiono socialinio ekonominio monitoringo programa ir jos įgyvendinimo metodologija regione vykstantiems socialiniams ekonominiams procesams stebėti ir įgyvendinamų priemonių poreikiui ir jų poveikiui nustatyti. Programą vykdo ir metodiką taiko pasamdyti ekspertai, finansuojami iš Ignalinos AE eksploatavimui nutraukti skirtų lėšų. Ši programa skirta kasmetiniams padėties regione vertinimams atlikti ir yra vykdoma nuo 2002 metų. Apie stebėsenos (monitoringo) rezultatus informuojama Ignalinos AE regiono visuomenė, suinteresuotos valstybės institucijos. 2005 metais 10 tūkst. egzempliorių lankstinukų, skelbiančių 2004 m. stebėsenos (monitoringo) rezultatus, išdalyta Visagino gyventojams.

Ignalinos AE regiono socialinio ekonominio monitoringo (toliau – stebėsenos (monitoringas)) 2004 metų duomenimis, šio regiono socialinės ir ekonominės raidos tendencijos keičiasi pozityvia linkme: padaugėjo Visagino gyventojų, manančių, kad moka lietuvių kalbą. Didelių tautinės sudėties pokyčių tiek regione, tiek Visagine nepastebėta. Tai liudija sumažėjusi Visagino miesto gyventojų migracija. Remiantis 2004 m. stebėsenos (monitoringo) duomenimis, tikėtina, kad lietuvių dalis mieste turėtų po truputį didėti, nes vaikų iki 14 metų amžiaus grupėje lietuviai sudaro apie 22 proc. (vidutiniškai mieste lietuviai sudaro 15 proc.). Šią tendenciją sustiprina ir migraciniai procesai – miestą daugiausia palieka ne lietuvių tautybės gyventojai.

Siekdama sušvelninti socialines ir ekonomines Ignalinos AE uždarymo pasekmes, Lietuvos Respublikos Vyriausybė ėmėsi įgyvendinti atitinkamas darbo rinkos politikos priemones. Buvo nuosekliai vykdoma Ignalinos darbo biržos institucinius gebėjimus stiprinanti veikla, skirta pasirengti Ignalinos AE uždarymo socialinėms pasekmėms švelninti. Nuo 2001 m. Ignalinos AE patalpose veikia „mini“ darbo birža, kurioje visiems besikreipiantiems yra teikiama informacija apie laisvas darbo

vietas, padėtį darbo rinkoje, persikvalifikavimo galimybes, įsidarbinimą užsienyje. Ypatingas dėmesys skiriamas konsultacijoms, susijusioms su Ignalinos AE uždarymu.

Nuo 2002 m. Visagine veikia Informacijos ir konsultacijų centras, kurį įsteigė Ignalinos darbo birža ir Visagino savivaldybė, remiami Tarptautinės migracijos tarnybos. Šiame centre, naudodamiesi šiuolaikinėmis informacinėmis technologijomis, Visagino miesto gyventojai gali laisvai gauti informaciją apie padėtį darbo rinkoje, profesinio mokymosi galimybes ir sąlygas ir kita, su užimtumu susijusią informaciją. Atsižvelgiant į tai, kad dauguma šio centro lankytojų nepakankamai moka valstybinę kalbą, pagrindinė informacija (teisinė, užimtumo ir mokymosi galimybės) pateikiama ir rusų kalba.

Stiprinant Ignalinos darbo biržos gebėjimus spręsti darbo rinkos problemas didelių atleidimų atvejais, 2003–2006 metais įgyvendinamas Švedijos nacionalinės darbo rinkos ir Lietuvos darbo biržos projektas „Aktyvi darbo rinkos politika Ignalinos AE regione“. Remiantis Švedijos patirtimi, įkurtas ir savo veiklą vykdo Valdymo koordinacinis komitetas ir darbo grupė, kurie koordinuoja veiksmus ir skleidžia informaciją tarp suinteresuotų institucijų – Ignalinos AE administracijos, profsąjungų, regiono darbo biržų, savivaldybių, plėtros agentūros. Šių institucijų atstovai dalyvauja sprendimus priimančiose valdymo struktūrose, joms sprendžiant regiono plėtros ir nedarbo problemas. Remiantis Švedijos patirtimi, buvo sustiprinti Ignalinos AE regiono darbo biržų gebėjimai, išleista informacinė medžiaga atleidžiamiesiems ir atleistiems Ignalinos AE darbuotojams.

Įgyvendindama PHARE 2001 programos projektą, Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba 2003 metais įsteigė Visagino verslo kompetencijos centrą. Šis centras rengia kaimo turizmo vadybininkus ir eksporto ir importo specialistus. Šiuo metu įgyvendinamas PHARE 2002 projektas „Ignalinos atominės elektrinės (IAE) darbuotojų poreikių analizės ir prisitaikymo prie kintančių rinkos sąlygų sistemos sukūrimas“, skirtas atleidžiamų darbuotojų žmogiškųjų išteklių kompetencijų, perkvalifikavimo ir planavimo sistemai sukurti.

2005 m. buvo įgyvendinamos *Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatymo* (Žin., 2003, Nr. 48-2106) nustatytos garantijos. Vadovaudamasi šiuo įstatymu ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos parengtais įstatymo įgyvendinimą reglamentuojančiais teisės aktais, Lietuvos darbo birža kartu su Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba teikia papildomas užimtumo ir socialines garantijas atleistiems Ignalinos AE darbuotojams.

Ignalinos darbo birža per pirmąjį 2005 metų pusmetį 20 atleistų Ignalinos AE darbuotojų suteikė papildomas socialines garantijas (20 asmenų gavo papildomą išeitinę išmoką, 9 asmenims skirta ir kas mėnesį išmokama priešpensinė bedarbio išmoka, 1 asmeniui apmokėtos persikėlimo išlaidos).

Siekdama pritraukti ES lėšas *Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės darbuotojų papildomų užimtumo ir socialinių garantijų įstatyme* numatytais garantijoms įgyvendinti, Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija pateikė Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai tam tikslui skirtą projektą, kuris šiuo metu derinamas su Europos Komisija.

Socialinės apsaugos ir darbo ministras 2005 m. liepos 12 d. raštu Nr. (6.13-51)-SD-9263 įpareigojo Lietuvos darbo biržą, atsakingą už įstatymo numatytų atleidžiamų ir atleistų Ignalinos AE darbuotojų dėl jos eksploatavimo užbaigimo užimtumo ir socialinių garantijų įgyvendinimą, kartu su Lietuvos darbo rinkos mokymo tarnyba parengti priemonių planą Valstybės įmonės Ignalinos atominės elektrinės atleidžiamų ir atleistų darbuotojų problemoms spręsti ir numatomo elektrinės eksploatavimo nutraukimo pasekmėms švelninti 2006 metais.

Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, siekdama kuo daugiau ES paramos lėšų skirti žmogiškiesiems ištekliams Ignalinos AE regione plėtoti, siūlo rengiamam Lietuvos bendrojo programavimo 2007–2013 metams dokumentui paraiškų vertinimo procese nustatyti palankiausias šiam regionui vertinimo kriterijus, palyginti su kitais šalies regionais.

Regiono gyventojų požiūris į krašto socialinės ir ekonominės raidos perspektyvas yra gana palankus – net trečdalis Ignalinos ir Zarasų gyventojų tikisi pagerėjimo. Šis rodiklis, palyginti su 2001 metais vykdytos apklausos duomenimis, išaugo beveik du kartus. Palankaus požiūrio į perspektyvas augimo tendencijos jaučiamos ir tarp Visagino gyventojų, nors optimistų čia du kartus mažiau. Palyginti su 2001 m. apklausų duomenimis, Visagine 2,5 karto daugiau gyventojų nurodė, kad jų gyvenimo lygis per pastaruosius 2 metus pakilo.

5 straipsnis

1. Šalys įsipareigoja sudaryti sąlygas, būtinas, kad tautinėms mažumoms priklausantys asmenys galėtų puoselėti ir plėtoti savo kultūrą ir išsaugoti esmines savo savitumo dalis – religiją, kalbą, tradicijas ir kultūros paveldą.

2. Nepažeisdamos priemonių, kurių buvo imtasi vykdant kiekvienos iš Šalių bendrąją integracijos politiką, Šalys susilaiko nuo politikos ir veiksmų, kuriais buvo siekiama asimiliuoti tautinėms mažumoms priklausančius asmenis prieš jų valią, ir saugo šiuos asmenis nuo bet kokių veiksmų, kuriais siekiama asimiliacijos.

1 ir 2 dalys

Lietuvoje sudarytos palankios sąlygos tautinių mažumų savimonei ir kultūrai ugdyti (*žr. Pirmojo pranešimo 5 str.*)

Rūpindamasis tautinių mažumų kultūrinių poreikių tenkinimu, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas vykdo Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 8 d. nutarimu Nr. 703 patvirtintą *Tautinių mažumų integracijos į Lietuvos visuomenę 2005–2010 m. programą* (toliau – Tautinių mažumų integracijos programa) (Žin., 2004, Nr. 93-3403).

Tautinių mažumų integracijos programos paskirtis – formuoti ir įgyvendinti valstybinę tautinių santykių darnumo politiką, padėti tautinėms mažumoms integruotis į Lietuvos visuomenę, ugdyti visuomenės toleranciją ir užkirsti kelią etninei neapykantai, diskriminacijai, atskirčiai.

Tautinių mažumų integracijos programą koordinuoja ir už administravimą atsako Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas. Šios Programos vykdytojai – Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, Švietimo ir mokslo ministerija, Kultūros ministerija, Valstybinė lietuvių kalbos komisija, Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, Kūno kultūros ir sporto departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės.

Tautinių mažumų integracijos programos įgyvendinimo priemonės finansuojamos iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžete atitinkamoms ministerijoms, institucijoms ir kitiems subjektams, atsakingiems už šios programos vykdymą, patvirtintų bendrųjų asignavimų ir kitų teisėtai įgytų lėšų.

Tautinių mažumų integracijos programoje didelis dėmesys skiriamas tautinių mažumų švietimui, ypač valstybinės kalbos mokymuisi, kaip pagrindiniam integracijos į visuomenę veiksniumi. Visagino valstybinės kalbos centre, kurio veiklai Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas 2005 m. skyrė 200 tūkst. litų, valstybinės kalbos kursus baigė 664 asmenys, pagal I kategoriją -214, pagal II – 119, pagal III – 45, kalbinius ir gramatinius įgūdžius tobulino 186 asmenys. Valstybinės kalbos kursai veikė ir Vilniuje VŠĮ Tautinių bendrijų namuose. 2005 m. šiuos kursus baigė 97 asmenys: I kategorijos – 47, II kategorijos-42, III kategorijos – 18 asmenų.

2005 m. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas organizavo seminarą „Kalbų įvairovė-tarpkultūrio ugdymo pagrindas“ švietimo darbuotojams, mokytojams bei valstybės tarnautojams. Šiame seminare buvo aptarta Lietuvoje vartojamų tautinių mažumų kalbų įvairovė, jų santykis su valstybine kalba.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas 2005 metais NVO lyderiams organizavo mokymus „Kultūros projektas: nuo idėjos iki ataskaitos“, kuriuose 35 organizacijų atstovai išklausė teorinį ir praktinį kursą, kaip kvalifikuotai parengti paraiškas organizacijų veiklai finansuoti. Sukurtos tautinių

mažumų kultūros centrų interneto svetainės ir užtikrintas informacijos atnaujinimas. 2005 m. sukurta Kauno įvairių tautų kultūrų centro interneto svetainė. Parengta informacija apie Kauno tautinių mažumų NVO. Ši informacija yra patalpinta svetainėje adresu www.minority.lt, ji nuolat atnaujinama. Taip pat 2005 m. buvo atnaujinta VŠĮ Tautinių bendrijų namų interneto svetainė www.tbn.lt, kurioje skelbiama informacija apie rusų, baltarusių, azerbaidžaniečių ir kitas NVO, įsikūrusias VŠĮ Tautinių bendrijų namuose.

2005 metais Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas organizavo seminarą „Lietuvos nevyriausybinių organizacijų rėmimo fondai“, kuriame dalyvavo ir NVO. Rėmimo programas pristatė Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos atstovai, Kultūros ir sporto rėmimo fondo, Valstybinės jaunimo reikalų tarybos ir Vilniaus m. savivaldybės kultūros programų atstovai. Seminare dalyvavo daugiau kaip 100 tautinių mažumų NVO atstovų.

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas kiekvienais metais (vykdydamas Tautinių mažumų integracijos programą) finansuoja tautinių mažumų NVO kultūros ir švietimo projektus (žr. 8 ir 9 lenteles).

9 lentelė. Pateiktų projektų skaičius (2002-2005 m.)*

Projektų skaičius			
2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.
200	230	260	270

*Tautinių mažumų ir išeivijos departamento duomenys

10 lentelė. Projektams finansuoti 2002 – 2005 m. skirta pinigų suma (Lt)*

Skirta pinigų suma (Lt)				
	2002 m.	2003 m.	2004 m.	2005 m.
Tautinių mažumų nevyriausybinių organizacijos	271950,00	184624,00	247840,00	312400,00
Kitos tautinių mažumų skyriaus sutartys (Tautinių bendrijų namai)	29000,00	12400,00	15000,00	12000,00
Iš viso:	300950,00	216424,00	317940,00	372800,00

*Tautinių mažumų ir išeivijos departamento duomenys

Be to, 2005 m. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, remdamas tautinių mažumų kultūros centrų veiklą, skyrė VŠĮ Tautinių bendrijų namams 234 tūkst.litų, VŠĮ Kauno įvairių tautų kultūrų centrui - 99 tūkst. litų.

2005 m. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas įsteigė Lietuvos tautinių mažumų etnografijos ir folkloro centrą. Šio centro pagrindinės funkcijos - rinkti ir dokumentuoti nematerialųjį tautinių mažumų paveldą, tautinių mažumų folklorą, teikti metodinę ir praktinę pagalbą folkloro kolektyvams, leisti surinktos medžiagos rinkinius ir kompaktines plokšteles.

Lietuvos Respublikos kultūros ministerija finansuoja Valstybinio Vilniaus Gaono žydų muziejaus veiklą, Trakų istorijos muziejaus filialo – Karaimų muziejaus veiklą, Lietuvos rusų dramos teatrą, VŠĮ „Taurakalnio kultūros centras“, skatina mėgėjų veiklą, remdama tautinių mažumų meno kolektyvus, teikia finansinę paramą tautinių mažumų kultūros programoms. Trakų rajono kultūros rūmams Lietuvos tautinių bendrijų meno festivaliui „Čia mūsų namai“ organizuoti 2004 m. ir 2005 m. skirta po 10 000 Lt.

Vadovaudamasi *Nevyriausybinių organizacijų kultūros projektų rėmimo iš valstybės biudžeto lėšų nuostatais*, patvirtintais kultūros ministro 2001 m. gruodžio 22 d. įsakymu Nr. 429 (Žin., 2002, Nr. 1-8) ir atsižvelgdama į nevyriausybinių organizacijų kultūros projektų rėmimo ekspertų komisijos rekomendacijas, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija iš kultūros projektų rėmimo programos kasmet skiria lėšų tautinių mažumų projektams finansuoti. 2003 m. Lietuvos Respublikos kultūros ministerija finansavo 13 projektų, kurių vertė – 36 500 Lt, 2004 m. – 9 projektus, kurių vertė 27 200 Lt, 2005 m. – 14 projektų, kurių vertė 32 800 Lt.

2004 m. rugsėjo 9–13 d. Kultūros vertybių apsaugos departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos (dabar – Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos) ir Europos įvairių kultūrų institutas (Institut Europeen Des Initeraires Culturels) surengė tarptautinį ekspertų seminarą „Žydų kultūros paveldo kelias Europoje“. Seminare buvo skaitomi pranešimai kultūros paveldo apsaugos klausimais, aptarti žydų kultūros paveldo restauravimo darbai, žydų kultūros paveldo reikšmė bendruomenei ir visuomenei ir kt. Šiai temai skirtose Europos paveldo dienos buvo pristatyti du nauji dokumentiniai filmai: režisieriaus S. Beržinio filmas „Rūpestis. Žydų kultūros paveldas Lietuvoje“ ir režisieriaus V. Kubiliaus filmas „Prarasto miesto beieškant. Kaunas“. 2005 m., įgyvendinant Žydų kultūros paveldo kelio projektą, visuomenei buvo pristatytas straipsnių rinkinys lietuvių kalba apie žydų kultūros paveldo objektus Lietuvoje – „Žydų kultūros paveldas Lietuvoje“.

Lietuvos Respublikos nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas (Žin., 1995, Nr. 3-37; 2004, 153-5571) ir *Lietuvos Respublikos kilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymas* (Žin.,

1996, Nr. 14-352) vienodai reglamentuoja viso Lietuvos Respublikos teritorijoje esančio kultūros paveldo apsaugą, atskirai neišskiriant tautinių mažumų kultūros paveldo. Tautinių mažumų kultūros paveldas įrašomas į Kultūros vertybių registrą taip pat kaip ir kiti kultūrinę vertę turintys objektai ir pagal galimybes atliekami šio paveldo tvarkymo darbai.

2005 m. buvo tęsiami Jonišio sinagogų komplekso, žydų žudynių kapavietės Luponių miške (Šiaulių rajonas), sakyklos Kėdainių evangelikų reformatų bažnyčioje tvarkymo darbai. 2006 m. bus tvarkoma Šiaulių miesto žydų žudynių vieta ir kapai Norutaičių k. (Šiaulių rajonas), minaretas Kėdainiuose, Dariaus ir Girėno g. 5, Kėdainių evangelikų – reformatų parapijai priklausančių vad. Senjorų namai Kėdainiuose. Daug dėmesio skiriama Lietuvos karaimų kultūros paveldo objektams Trakų istoriniame nacionaliniame parke išsaugoti.

2001 metais prie Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto įsteigtas Vilniaus jidiš institutas, remiantis Kultūrinių bendrijų studijų centro jidiš studijų programą. Institutas sukaupe biblioteką, atliko knygų katalogavimo darbus. Instituto duomenų bazėje sukaupta 4 500 adresų (institucijų ir asmenų), sukurta interneto svetainė www.judaicvilnius.com, pradėjo veikti elektroninė svečių knyga. Vilniaus jidiš institutas nuolat vykdo šviečiamuosius, mokslinius ir kultūrinius projektus, kurių tikslas – jidiš kultūros pažinimas ir sklaida, tyrimai ir studijos, organizuoja jidiš menų festivalius, jidiš muzikos koncertus, teminius vakarus, skirtus jidiš poezijai ir muzikai. Lietuvos leidyklos išleido 2 knygas: D. Katzo „Lietuvos žydų kultūra“ („Lithuanian Jewish Culture“) ir Š. Liekio „Valstybė valstybėje? Žydų autonomija Lietuvoje“ („A State within a State? Jewish Autonomy in Lithuania“). Institutas taip pat organizuoja tarptautinę jidiš akademinę vasaros programą, tarptautinius jidiš kalbos ir kultūros vasaros kursus, lingvistines ekspedicijas Šiaurės Vakarų Ukrainoje ir Baltarusijoje, kas savaitę – viešus akademinis seminarus.

Vilniaus miesto savivaldybė, įgyvendinama Tautinių bendrijų kultūros rėmimo programą, 2004 metais tautinių bendrijų kultūrinėms iniciatyvoms remti iš viso skyrė 92 000 Lt. Įvairių tautų, gyvenančių Vilniuje, bendrijos Vilniaus miesto savivaldybei pateikė 26 projektus su prašymais iš dalies paremti jų įgyvendinimą. Savivaldybės administracijoje specialiai sudaryta ekspertų komisija pasiūlė iš dalies remti 16 pateiktų projektų ir jiems skirti 20 000 Lt.

2005 m. Tautinių bendrijų kultūros rėmimo programai buvo pateikti 27 projektai. Ekspertų komisija pasiūlė iš dalies remti 20 projektų ir skirti 33 000 Lt.

Romų integracija į Lietuvos visuomenę. Atsižvelgdama į savitą romų bendruomenės etninę identitetą bei kultūrą ir siekdama sudaryti sąlygas romų tautinei mažumai integruotis į Lietuvos visuomenės gyvenimą, 2000 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybė nutarimu Nr. 759 (Žin., 2000, Nr. 54-1580) pritarė *Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2000 – 2004 m. programai* ir patvirtino šios programos įgyvendinimo priemones, kurios koordinatorius buvo Tautinių mažumų ir

išeivijos departamentas. Programa buvo sudaryta iš keturių pagrindinių dalių – švietimo, socialinių, sveikatos apsaugos užtikrinimo bei tautinio identiteto išsaugojimo klausimų. Vykdamas šią programą, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas tiesiogiai buvo atsakingas už atskiras švietimo priemones ir tautinio identiteto išsaugojimo klausimus.

Pagrindinis šios programos tikslas – Kirtimų gyvenvietėje (Vilniaus mieste) gyvenančių romų tautybės vaikų ikimokyklinis ugdymas, meninis lavinimas, laisvalaikio organizavimas. Tuo tikslu 2001 m. Kirtimuose buvo pastatytas Romų visuomenės centras. Lėšos jam buvo skirtos iš valstybės biudžeto. Tais pačiais metais įsteigtas VŠĮ Romų visuomenės centras, kurios steigėjais tapo Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, Vilniaus m. savivaldybė, Lietuvos vaikų fondas, Lietuvos čigonų bendrija „Čigonų laužas“. Ši įstaiga siekia visaverčiai integruoti romų tautinę mažumą į Lietuvos visuomenės gyvenimą bei rūpinasi romų savitumo išsaugojimu.

Romų visuomenės centre kiekvieną dieną vyksta priešmokyklinio ugdymo pamokėlės, vaikai nemokamai maitinami, organizuotas vaikų papildomas ugdymas: veikia dailės, šokio, dainavimo būreliai. Paaugliams ir suaugusiems organizuoti kompiuterinio raštingumo (sudaryta galimybė nemokamai naudotis interneto paslaugomis) ir valstybinės kalbos kursai, parengtos specialios metodikos, kalbos mokymo priemonės, padedančios romams lengviau išmokti valstybinę kalbą.

Iš Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos vartojimo ir ugdymo 1996–2005 m. metų programos finansuota *Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2000–2004 metų programos* priemonė „Organizuoti valstybinės kalbos mokymo kursus suaugusiems romams“. 2002–2005 metais valstybinės kalbos mokymo kursus lankė po 3 suaugusių romų grupes. 2004 m. papildomai skirta lėšų valstybinės kalbos kursams vasaros stovykloje organizuoti (juos lankė daugiavaikės romų šeimos). 2004 m. paremta romams skirtos kompaktinės plokštelės „Popietė su lietuvių kalba“ leidyba.

Romų visuomenės centre buvo sukurtos 6 nuolatinės darbo vietos romų tautybės asmenims – dvi direktoriaus pavaduotojų, dvi mokytojų padėjėjų, dvi pagalbinio personalo darbuotojų (sargas, valytojas/kiemsargis), pagal terminuotą darbo sutartį dirba romų tautybės šokių mokytoja.

Igyvendinant *Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2000–2004 metų programos* priemones, organizuotas romų vaikų vasaros poilsio stovyklos Baltijos pajūryje, Trakuose. Romų visuomenės centre organizuoti seminarai, diskusijos aktualiais klausimais: dėl stojimo į ES, sveiko gyvenimo būdo, mitybos, narkomanijos žalos. Taip pat teikiamos teisinio švietimo konsultacijos bei konsultacijos moterų visuomeninės veiklos inicijavimo, romų švietimo, socialiniais ir ekonominiais klausimais, kuriose aptariami asmens dokumentų tvarkymo, policijos veiksmų ir žmogaus teisių apsaugos, socialinės saugos ir darbo klausimai, ūkinės veiklos pradmenys, legalaus verslo steigimo

pradžiamokslis ir pan. Be to, Tautinių mažumų ir išeivijos departamento iniciatyva buvo atlikta romų sociologinė apklausa, kurios metu buvo ištirtos pagrindinės nuostatos dėl tolesnės romų integracijos.

Tęsiant romų integracijos programą, nemažai pastangų dedama unikaliam romų kultūros ir lingvistikos paveldui išsaugoti. 2004 m. Tautinių mažumų ir išeivijos departamento iniciatyva išleistas kompaktinis diskas „Romų dainos“. Švietimo ir mokslo ministerija kartu su romų bendruomenės atstovais parengė ir 2004 m. išleido dvikalbį „Romani bukvi“ vadovėlį, kuris padėjo rašytinės romani kalbos Lietuvoje pagrindus. Vadovėlis skirtas ne tik romų vaikams, bet ir tiems, kurie mokosi kartu su romais vienoje klasėje, vienoje mokykloje. Vadovėlyje daug autentiškų dainų, pasakų, patarlių ir priežodžių, šie tekstai pateikiami romų ir lietuvių kalbomis. Vilniaus universiteto antropologai surinko vertingą medžiagą – Lietuvos romų gyvenimo istorijas, kurias artimiausiu metu rengiamasi išleisti.

Nuo 2001 m. iki 2003 m. Vilniaus universitete, Kultūrinių bendrijų studijų centre, Romani kalbą dėstė romė.

Vilniaus miesto savivaldybės duomenimis, 2005 m. Vilniaus miesto mokyklose mokėsi 117 romų vaikų. Siekiant sudaryti palankias sąlygas romų vaikams mokytis bendrojo lavinimo mokyklose pagal amžių ir išsilavinimo lygį (pagal bendrąsias, adaptuotas, modifikuotas programas), iš Vilniaus miesto savivaldybės biudžeto buvo skirta 213 409 Lt, iš šių lėšų visi romų vaikai buvo nemokamai aprūpinti vadovėliais. 112 mokinių iš socialiai remtinų šeimų gauna nemokamą maitinimą (vienam vaikui skiriama 3 Lt), vasaros stovyklose poilsiaavo 60 romų vaikų, 15 vaikų lanko mokyklose veikiančius būrelius. Mokyklose dirbantys logopedai, psichologai, socialiniai pedagogai teikia būtiną pagalbą. Socialiniai pedagogai bendradarbiauja su Romų visuomenės centro specialistais. Buvo organizuotas bendras seminaras „Romų mokinių ugdymosi poreikiai, problemos ir sprendimų paieška“. Vilniaus miesto savivaldybė Romų visuomenės centrui teikia finansinę paramą (per 2005 metus 41 800 Lt, o nuo 2001 metų iš viso skirta 205 100 Lt). Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas 2005 metais skyrė 215 000 Lt romų nevyriausybinių organizacijų kultūriniais ir švietėjiškiems projektams paremti (žr. *Antrojo pranešimo II sk. 4 str. bei III sk. 7 kl.*).

6 straipsnis

1. Šalys skatina pakantumą ir dialogą tarp kultūrų ir imasi veiksmingų priemonių, kurios skatintų abipusę pagarbą, supratimą ir bendradarbiavimą visų asmenų, kurie gyvena jų teritorijose, visų pirma švietimo, kultūros ir žiniasklaidos srityse, nepriklausomai nuo tų asmenų etninio, kultūrinio, kalbinio ar religinio savitumo.

2. Šalys įsipareigoja imtis reikiamų priemonių apsaugoti asmenims, kuriems gali būti grasinama arba grėsti diskriminacija, priešiškas ar smurtas dėl jų etninio, kultūrinio, kalbinio ar religinio savitumo.

1 dalis

Visuomenės švietimas

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme visuomenės švietimas apibūdinamas kaip asmens, visuomenės ir valstybės ateities kūrimo būdas. Jis grindžiamas žmogaus nelygstamos vertės, jo pasirinkimo laisvės, dorinės atsakomybės pripažinimu, demokratiniiais santykiais, šalies kultūros tradicijomis. Švietimas saugo ir kuria tautos tapatybę, perduoda vertybes, kurios daro žmogaus gyvenimą prasmingą, visuomenės gyvenimą – darnų ir solidarų, valstybės – pažangų ir saugų.

Galima būtų išskirti tokius pagrindinius švietimo sistemos principus:

1) lygios galimybės – švietimo sistema yra socialiai teisinga, ji užtikrina asmenų lygybę, nepaisant jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų; kiekvienam asmeniui ji laiduoja švietimo prieinamumą, bendrojo išsilavinimo ir pirmosios kvalifikacijos įgijimą ir sudaro sąlygas tobulinti turimą kvalifikaciją ar įgyti naują;

2) kontekstualumas – švietimo sistema yra glaudžiai susieta su krašto ūkinės, socialinės, kultūrinės raidos kontekstu, kartu su juo atsinaujina ir atitinka nuolat kintančias visuomenės reikmes;

3) veiksmingumas – švietimo sistema siekia geros kokybės rezultatų sumaniai ir taupiai naudodama turimus išteklius, nuolat vertindama, analizuodama ir planuodama savo veiklą, remdamasi veiksminga vadyba – tinkamais ir laiku priimamais sprendimais;

4) tęstinumas – švietimo sistema yra lanksti, atvira, pagrįsta įvairių formų ir institucijų sąveika; ji sudaro sąlygas kiekvienam asmeniui mokytis visą gyvenimą.

Lietuvos švietimo įstaigose daug dėmesio yra skiriama pilietiniam ugdymui, veikia vaikų ir jaunimo organizacijos, kurių veikla skatina moksleivių dorovinę, pilietinę, kultūrinę brandą, padeda tenkinti jų saviugdos ir saviraiškos poreikius.

Siekdamas užtikrinti tautinių santykių darną, 2005 m. spalio 20–21 d. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas kartu su Amerikos centru surengė seminarą „Tautų įvairovė ir lygybė: dialogas su žiniasklaida“, kuris vyko Amerikos centre Vilniuje, Vytauto Didžiojo universiteto Žurnalistikos katedroje Kaune ir Tautinių mažumų ir išeivijos departamente Vilniuje. Seminarą sudarė dvi dalys: teorinė, kurioje pranešimus skaitė įvairių sričių specialistai (Vilniuje), ir praktinė, skirta žurnalistikos studentams ir tautinių bendrijų NVO atstovams (Kaune ir Vilniuje).

Seminare „Tautų įvairovė ir lygybė: dialogas su žiniasklaida“ buvo analizuojami tautinės įvairovės ir tautų lygybės bei tolerancijos klausimai, tautinių mažumų problematika Lietuvos, JAV ir Europos spaudoje, aptariamoms tautinių bendrijų bei žiniasklaidos bendradarbiavimo tendencijoms, supažindinama su islamofobijos apraiškomis nacionalinėje ir tarptautinėje spaudoje. Vienas iš pagrindinių seminaro tikslų - užmegzti ilgalaikį ir glaudesnę dialogą tarp Lietuvoje gyvenančių tautinių bendrijų atstovų ir žiniasklaidos.

2005 m. gruodžio 14 d. Lietuvos Respublikos Seime buvo organizuota konferencija „Žmogaus teisės Lietuvoje: padėties įvertinimas“. Ją rengė Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus teisių komitetas, JT Vystymosi programa „Parama įgyvendinant Nacionalinį žmogaus teisių veiksmų planą“ ir Teisės institutas. Šios konferencijos metu buvo pristatyta knyga „Žmogaus teisės Lietuvoje“, analizuojanti tautinių mažumų teises ir kaip jos įgyvendinamos Lietuvoje.

Siekiant geriau informuoti visuomenę apie įsigaliojusią *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymą* su VŠĮ Europos namai „Lygiateisiškumo ir lygių galimybių apsaugos mechanizmas Lietuvoje“ buvo vykdomas bendras projektas. Visose apskrityse 2005 m. birželio mėnesį vyko seminarų ciklas „Europos pilietiškumas: lygių galimybių apsauga ir bendruomenių vaidmuo vietos savivaldoje“.

Lygių galimybių tarnyba bendradarbiauja su NVO. Dalyvauta daugelyje NVO rengtų konferencijų ir jose skaityti pranešimai apie tarnybos veiklą. NVO atstovai dažnai lankosi tarnyboje, konsultuojasi darbo klausimais, prašo informacijos apie *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo* įgyvendinimą. Tarnyba taip pat teikia šių organizacijų atstovams rekomendacijas dėl parengtų projektų tikslingumo, konsultuoja dėl konfliktinių situacijų sprendimo ir žmogaus teisių gynimo būdų.

2 dalis

Priemonės prieš diskriminaciją, netoleranciją, priešišumą ar smurtą – baudžiamoji ir administracinė atsakomybė už asmens lygiateisiškumo principo pažeidimus.

Galiojusiame Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (Žin., 1961, Nr. 18-147) (toliau – LR BK) 72 straipsnyje buvo numatyta atsakomybė už nacionalinio ir rasinio lygiateisiškumo pažeidimą. 2000 m. rugpjūčio 31 d. Lietuvos Respublikos Seimas priėmė LR BK 72 straipsnio pakeitimo ir kodekso papildymo 72¹ straipsniu įstatymą Nr. VIII-1912 (Žin., 2000, Nr.78-2363). Pataisytasis 72 straipsnis numatė atsakomybę už diskriminavimą dėl lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, tikėjimo ar kitos grupinės priklausomybės, o 72¹ straipsnyje buvo numatyta atsakomybė už kurstymą prieš tautinę, rasinę,

etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę. Pagal šiuos LR BK straipsnius nuo 2000 m. iki 2005 m. nebuvo pradėtas nė vienas ikiteisminis tyrimas.

2000 m. rugsėjo 29 d. Lietuvos Respublikos Seimas įstatymu Nr. VIII-1968 priėmė naują LR BK, kuris įsigaliojo 2003 m. gegužės 1 d. Šio kodekso 169 straipsnis numato atsakomybę už diskriminavimą dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės. LR BK 170 straipsnis numatė atsakomybę už kurstymą prieš bet kokios tautos, rasės, etninę, religinę ar kitokią žmonių grupę. LR BK 170 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad tas, kas viešais pareiškimais žodžiu, raštu ar panaudodamas visuomenės informavimo priemonę tyčiojosi, niekino, skatino neapykantą ar kurstė diskriminuoti žmonių grupę ar jai priklausantį asmenį dėl lyties, seksualinės orientacijos, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.

Nuo 2003 m. gegužės 1 d. pagal LR BK 169 straipsnį buvo pradėti 3 ikiteisminiai tyrimai dėl to, kad nukentėjusieji savo pašto dėžutėse rado laiškus, kuriuose buvo reikalaujama „dingti iš Lietuvos“. Visi trys ikiteisminiai tyrimai nutraukti, vadovaujantis Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso (toliau – LR BPK), 3 straipsnio 1 dalies 4 punktu (kai asmeniui, kuris nusikalstamos veikos padarymo metu dar nebuvo tokio amžiaus, nuo kurio jis atsako pagal baudžiamuosius įstatymus). Pagal LR BK 170 straipsnį pradėta 12 ikiteisminių tyrimų. Dažniausiai šie nusikaltimai padaromi, kurstant tautinę nesantaiką internetu arba viešose vietose grafiškai pavaizduotais simboliais ar užrašais. 2003 m. gegužės 2 d. pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl dienraštyje „Lietuvos aidas“ išspausdinto straipsnio, kurstančio netoleranciją prieš tautinę žmonių grupę. 2004 m. kovo 12 d. pradėtas ikiteisminis tyrimas dėl to, kad dienraštyje „Respublika“ išspausdintuose rašiniuose „Kas valdo pasaulį?“ buvo teiginių, skatinančių neapykantą kitos tautybės žmonėms. Abu šie ikiteisminiai tyrimai buvo nutraukti, vadovaujantis LR BPK 3 straipsniu 1 dalies 1 punktu (kai nepadaryta veika, turinti nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių).

Šiuo metu galiojančio LR ATPK 214¹² straipsnis draudžia spaudinių, vaizdo, garso ar kitokios produkcijos, propaguojančios nacionalinę, rasinę ar religinę nesantaiką, gaminimą, ar laikymą, turint tikslą platinti, taip pat platinimą arba viešą demonstravimą. Šio administracinio pažeidimo padarymas užtraukia baudą nuo vieno tūkstančio iki penkių tūkstančių litų su tokio pobūdžio gaminamos, laikomos, demonstruojamos ar platinamos produkcijos ir priemonių, iš esmės naudojamų tai produkcijai gaminti ar demonstruoti, konfiskavimu arba be tokių priemonių konfiskavimo. LR ATPK 214¹³ straipsnis numato atsakomybę už organizacijos, propaguojančios nacionalinę, rasinę ar religinę nesantaiką, kūrimą arba dalyvavimą tokios organizacijos veikloje. Administracinių teisės pažeidimų protokolus pagal LR ATPK 214¹² straipsnį surašo tam įgalioti vidaus reikalų ir policijos pareigūnai (išskyrus pažeidimus, kuriuos padarė asmenys per visuomenės informavimo priemones), žurnalistų etikos inspektorius (dėl

informacijos, propaguojančios nacionalinę, rasinę ar religinę nesantaiką, gaminimo, laikymo, platinimo per visuomenės informavimo priemones), Valstybės saugumo departamento pareigūnai (išskyrus pažeidimus, kuriuos padarė asmenys per visuomenės informavimo priemones). Pagal LR ATPK 214¹³ straipsnį administracinių teisės pažeidimų protokolus surašo Valstybės saugumo departamento pareigūnai. Nuo 2000 m. iki 2005 m. Lietuvos Respublikoje pagal LR ATPK 214¹² ir 214¹³ straipsnius nebuvo surašytas nė vienas administracinės teisės pažeidimo protokolas.

Lietuvos Respublikoje egzistuoja tiek baudžiamosios-teisinės, tiek ir administracinės-teisinės prielaidos, skirtos apsaugoti asmenims, kuriems gali būti grasinama, grėsti diskriminacija arba priešiškus dėl jų tautinio, kultūrinio ar religinio savitumo. Praktikoje įgyvendinant šias teises priemones neretai susidaro įspūdis, kad neapykantos skatinimas spaudiniais, vaizdo, garso bei kita produkcija yra pavojingesnis negu tokios pačios veikos darymas žodžiu (kaip tai numatyta LR BK), todėl šiuo metu derinant LR BK ir naujos redakcijos LR ATPK projekto normas svarstomos galimybės perkelti tam tikras LR ATPK nuostatas į LR BK.

Teisėkūros technikos požiūriu toks teisės normos perkėlimas būtų pateisinamas ir dėl to, kad pagal *Lietuvos Respublikos Konstitucijos* 25 straipsnio 4 dalį laisvė reikšti įsitikinimus ir skleisti informaciją nesuderinama būtent su *nusikalstamais* veiksmais – tautinės, rasinės, religinės ar socialinės neapykantos, prievartos bei diskriminacijos kurstymu, šmeižtu ir dezinformacija.

2005 m. birželio mėnesį Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sudarytoje darbo grupėje baigus rengti Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo projektą, buvo nuspręsta *Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo projektą* papildyti nauju 51 straipsniu, kurio esmė ta, kad *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo* nustatyta tvarka lygių galimybių kontrolierius prižiūri, kaip platinamoje viešoje informacijoje laikomasi įstatymų nuostatų, draudžiančių tautinės, rasinės, religinės, socialinės ar lyčių neapykantos kurstymą.

2005 m. balandžio 15 d. žurnalistų ir leidėjų organizacijų atstovų susirinkime buvo patvirtintas naujos redakcijos *Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas* (Informaciniai pranešimai, 2005, Nr. 47-435), kurio 54 ir 55 straipsniuose įtvirtintos peržiūrėtos nuostatos, draudžiančios viešosios informacijos rengėjams ir žurnalistams tiesiogiai ir netiesiogiai skatinti neapykantą žmonių grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl jo pavardės, rasės, tautybės, etniškumo, religinių įsitikinimų, amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, negalios ar fizinių trūkumų net tada, kai tas žmogus yra nusikaltęs arba jį žeminti dėl šių priežasčių. Be to, žurnalistas ir viešosios informacijos rengėjas taip pat neturi sieti įtariamo, kaltinamo ar nusikaltusio asmens priklausymo tam tikrai tautinei, etninei ar socialinei grupei (taip pat jo seksualinės orientacijos) su jo padarytu nusikaltimu ir to pabrėžti. Šios etinės žurnalistų veiklos nuostatos pažeidimas reikštų, kad žurnalistas netesi įsipareigojimo prieš visuomenę, kurį pats

prisiėmė. Iki priimant naujos redakcijos *Lietuvos žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksą*, galiojo 1996 metais patvirtintas *Žurnalistų ir leidėjų etikos kodeksas*.

Žurnalistų etikos inspektorius įgyvendina bendrąją *Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo* (Žin., 1996, Nr. 71-1706; 2006, Nr. 82-3254) nuostatų priežiūrą, todėl vertina, kaip platinamoje viešojoje informacijoje laikomasi pagrindinių visuomenės informavimo principų.

Remiantis *Lietuvos Respublikos visuomenės informavimo įstatymo* 3 straipsnio 2 dalimi viešosios informacijos rengėjai, platintojai, žurnalistai savo veikloje privalo vadovautis lygybės, pakantos, pagarbos žmogui principais, padėti plėtoti demokratiją, skatinti visuomenės atvirumą ir pilietiškumą. Tai pagrindiniai visuomenės informavimo principai. Todėl bet koks bandymas sumenkinti asmenį, priklausantį kitai tautai, ar tokių asmenų grupę šiems principams prieštarauja. Žurnalistų etikos inspektorius savo veikloje siekia, kad žurnalistikoje nebūtų vadovujamasi neigiamų stereotipų tautų santykiuose kūrimu.

Kiekviena valstybė atkreipia dėmesį į tautinio nepakantumo problemą žiniasklaidoje ir būtinybę demonstruoti didesnę toleranciją ir supratimą žmonėms ar jų grupėms, nepaisant jų kilmės, rasės, etniškumo, religinių pažiūrų ar įsitikinimų. Akivaizdu, kad ir Lietuvos žurnalistai, priimdami savo veiklos ir elgesio taisykles, pripažįsta, jog tautybės, rasės ar kilmės nurodymas, pateikiant visuomenei informaciją apie nusikalstamas veikas, įvairius teisių pažeidimus yra nebūtinai ir net ydingas, kadangi taip visuomenėje yra skatinama neapykanta tos tautos atžvilgiu, susiskaldymas ir atskirtis.

Pareigūnų mokymai žmogaus teisių apsaugos srityje.

Policijos departamento duomenimis, nuo 2001 m. organizuojami šalies areštinių ir konvojaus padalinių vadovų ir šiuose padaliniuose dirbančių pareigūnų mokymai, kuriuose daug dėmesio skiriama temai „Tarptautinių teisės aktų žmogaus teisių klausimais taikymas policijoje“. Be to, policijos generalinio komisaro 2001 m. kovo 20 d. įsakymu Nr. 119 „*Dėl kandidatų į kelių policijos ir kitus padalinius, kuriems pavesta kelių eismo taisyklių priežiūra bei pareigūnų siekiančių gauti įgaliojimus tokią priežiūrą, mokymo ir egzaminavimo taisyklių bei jų mokymo programos patvirtinti*“ buvo patvirtinta *Kelių policijos pareigūnų ir pareigūnų, siekiančių gauti įgaliojimus vykdyti kelių policijos funkcijas, kvalifikacijos tobulinimo programa*, į kurią buvo įtraukta tema „Žmogaus teisių apsauga“. 2002 m. liepos 15 d. Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymu Nr. 395 „*Dėl universalios policijos patrulio koncepcijos įgyvendinimo patvirtinimo*“ ši programa buvo panaikinta.

2001–2002 m. kartu su Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos Tarptautinių ryšių ir Europos integracijos departamentu ir Tarptautinio Raudonojo Kryžiaus komiteto regioniniu atstovu policijai buvo organizuoti seminarai „Humanitarinė teisė ir žmogaus teisės“.

2002 m. buvo patvirtinta policijos įstaigų budėtojų padalinių pareigūnų kvalifikacijos tobulinimo programa į kurią buvo įtraukta tema „Žmogaus teisių apsauga“.

2002 m. bendradarbiaujant su Vengrijos konstitucinės teisės politikos institutu buvo parengtos policijos pareigūnų mokymo programos: „Prievarotos ir šaunamųjų ginklų panaudojimas“ ir „Elgesys su nukentėjusiais“. Šiose mokymo programose, be policijos pareigūnų teisinių, psichologinių ir taktinių veiksmų, buvo supažindinama ir su pagrindiniais tarptautiniais dokumentais žmogaus teisių klausimais.

2002 m. buvo parengta mokymo programa, skirta viešosios policijos patrulių mokymams tema „Žmogaus teisių ir laisvių apsauga“.

2003 m. parengta mokymo programa „Policijos veikla, susijusi su nauja Kaliningrado tranzito per Lietuvą tvarka“, kurioje dėstoma tema „Žmogaus teisių ir laisvių apsauga“.

2004 m. kartu su Lietuvos žmogaus teisių centru įgyvendinant projektą „Europos žmogaus teisių vertybių skatinimas Lietuvoje, skiriant ypatingą dėmesį diskriminacijos klausimams“ buvo organizuoti policijos pareigūnų mokymai „Žmogaus teisės policijos veikloje. Diskriminacijos draudimas“.

Parengta mokymo programa „Baudžiamoji atsakomybė už neteisėtą prievartos panaudojimą policijos veikloje“.

Lietuvos policijos mokymo centre organizuojami mokymai pagal parengtą mokymo programą „Žmogaus teisės ir policija“, skirta policijos pareigūnams supažindinti su pagrindinėmis Europos žmogaus teisių konvencijos ir jos papildomų protokolų nuostatomis ir su policijos veiklą ir žmogaus teisių apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais. 2004 m. mokymo programa „Žmogaus teisės ir policija“ buvo pakoreguota ir išplėsta.

2004 m. kartu su Lygių galimybių plėtros centru policijos pareigūnams ir kitų teisėsaugos institucijų darbuotojams buvo organizuotas seminaras „Smurto aukų socialinė situacija ir teisinė apsauga“.

Visos šios mokymų programos skirtos tam, kad Lietuvos policijos pareigūnai, vykdydami funkcijas, nepažeidintų žmogaus teisių ir laisvių.

7 straipsnis

Šalys užtikrina, kad būtų gerbiama kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisė laisvai rengti taikius susirinkimus, teisė burtis į susivienijimus ir teisė į žodžio, minties, sąžinės ir religijos laisvę.

Lietuvos įstatymų nustatyta tvarka tautinėms mažumoms suteikta teisė steigti visuomenines ir kultūros organizacijas. 2004 m. vasario 14 d. įsigaliojo naujas *Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas* (Žin., 2004, Nr. 25-745), pagal kurį reglamentuojamas juridinių asmenų, kurių teisinė forma yra asociacija, steigimas, valdymas, veikla, pertvarkymo, pabaigos (reorganizavimo ir likvidavimo) ypatumai. Iki šio įstatymo įsigaliojimo įregistruotos asociacijos ir visuomeninės organizacijos yra laikomos juridiniais asmenimis, kurių teisinė forma yra asociacija, be atskiro perregistravimo. Visuomeninių organizacijų padaliniai, iki šio įstatymo įsigaliojimo įsteigti kaip juridiniai asmenys, nuo šio įstatymo įsigaliojimo yra laikomi juridiniais asmenimis, kurių teisinė forma yra asociacija, be atskiro perregistravimo.

2005 m. Lietuvos Respublikoje veikė **300** tautinių mažumų asociacijų ir tautinių mažumų kultūros centrų (žr. 11 lentelę):

11 Lentelė . Asociacijų skaičius pagal tautybę*

	Tautybė	Organizacijų skaičius
1.	Armėnai	8
2.	Azerbaidžaniečiai	1
3.	Baltarusiai	23
4.	Bulgarai	1
5.	Čečėnai	1
6.	Estai	1
7.	Graikai	9
8.	Gruzinai	1
9.	Karaimai	1
10.	Korėjiečiai	1
11.	Latviai	8
12.	Lenkai	56
13.	Libaniečiai	1
14.	Prancūzai	1
15.	Romai /čigonai	15
16.	Rumunai	1
17.	Rusai	68
18.	Tadžikai	1
19.	Totoriai	19
20.	Ukrainiečiai	19
21.	Uzbekai	3
22.	Vengrai	1
23.	Vokiečiai	31
24.	Žydai	24
25.	Tautinių mažumų kultūros centrai	5
26.	Iš viso:	300

*Tautinių mažumų ir išeivijos departamento duomenys

Valstybės pastangomis nuo 2001 m. buvo sukurtas, finansuojamas ir toliau plėtojimas tautinių bendrijų centrų tinklas.

Vilniuje aktyviai savo darbą tęsia VšĮ Tautinių bendrijų namai. Jie padeda išsaugoti Lietuvos tautinių mažumų kultūrinį ir etninį savitumą, jas integruojant į šalies visuomeninį gyvenimą. VšĮ

Tautinių bendrijų namuose veikia: Lietuvos azerbaidžianiečių bendrija, Lietuvos gudų visuomeninių organizacijų susivienijimas, Baltarusių klubas „Siabryna“, Lietuvos estų draugija, Lietuvos graikų visuomeninių organizacijų asociacija, Graikų bendruomenė Lietuvoje „Pontos“, Lietuvos latvių visuomeninių organizacijų koordinacinė taryba, Vilniaus latvių draugija, Lietuvos rumunų kultūros bendrija „Dačija“, Vilniaus ukrainiečių bendrija, Vilniaus vokiečių bendruomenė, Lietuvos stačiatikių švietimo draugija „Živoj Kolos“.

2001 m. buvo įkurtas VšĮ Romų visuomenės centras. Pagrindiniai šios įstaigos tikslai – romų etninės tautinės mažumos visavertis integravimas į Lietuvos visuomenės gyvenimą ir romų savitumo išsaugojimas (*žr. Antrojo pranešimo II sk. 4 str., 5 str. bei III sk. 7 kl.*).

2004 m. buvo įsteigtas VšĮ Kauno įvairių tautų kultūrų centras, o 2006 m. - VšĮ Visagino tautinių kultūrų centras. Pagrindiniai šių įstaigų veiklos tikslai: sudaryti sąlygas tautinėms kultūroms pažinti, tautinių mažumų savitumui išsaugoti, jų kultūrinei ir meninei saviraiškai, siekti visaverčio tautinių mažumų integravimosi į visuomenę, puoselėti gyventojų tautinę toleranciją ir daugiataučio įvairių kultūrų miesto tradicijas.

2005 m. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas įsteigė Lietuvos tautinių mažumų etnografijos ir folkloro centrą (*žr. Antrojo pranešimo II sk. 5 str.*).

Naudojantis šiuo tinklu, sėkmingai plėtojama tautinių mažumų NVO veikla.

8 straipsnis

Šalys įsipareigoja pripažinti kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisę išpažinti savo religiją, turėti įsitikinimus, steigti religines institucijas, organizacijas ir asociacijas.

Lietuvos Respublikos teisės aktai garantuoja visiems šalies piliečiams visuotinai pripažintą ir nevaržomą minties, tikėjimo ir sąžinės laisvę, draudžia varžyti žmogaus teises ar teikti privilegijų dėl tikėjimo. Tai atitinka Pagrindų konvencijos nuostatas, reikalaujančias pripažinti, kad kiekvienas tautinei mažumai priklausantis asmuo turėtų teisę išpažinti savo religiją, reikšti įsitikinimus ir steigti religines organizacijas. (*žr. Pirmojo pranešimo II sk. 8 str.*).

Lietuvos Respublikos Konstitucija ir *Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas* (Žin., 1995, Nr.89-1985) reglamentuoja, kad Lietuvoje nėra valstybinės religijos.

Lietuvos valstybė, remdamasi *Lietuvos Respublikos Konstitucija* ir *Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo* 5 straipsniu, pripažįsta devynias Lietuvos istorinio, dvasinio bei socialinio palikimo dalį sudarančias tradicines Lietuvoje egzistuojančias religines bendruomenes ir bendrijas: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų,

evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų (žr. 12 lentelę).

Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 6 straipsnis nustato, kad kitos (netradicinės) religinės bendrijos gali būti valstybės pripažintos kaip Lietuvos istorinio, dvasinio ir socialinio palikimo dalis, jeigu jos palaikomos visuomenės ir jų mokymas ir apeigos neprieštaruoja įstatymams ir dorai. Valstybės pripažinimas reiškia, kad valstybė palaiko religinių bendrijų dvasinį, kultūrinį ir socialinį palikimą.

Valstybės pripažinimą suteikia Lietuvos Respublikos Seimas. Religinės bendrijos gali kreiptis dėl valstybės pripažinimo praėjus ne mažiau kaip 25 metams nuo pirminio jų įregistravimo Lietuvoje.

Lietuvos Respublikos Seimas 2001 m. liepos 12 d. nutarimu Nr. IX-464 „Dėl valstybės pripažinimo suteikimo Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai“ (Žin., 2001, Nr. 62-2249) suteikė valstybės pripažinimą Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai. 2005 m. pradžioje šią religinę bendruomenę sudarė 7 parapijos, buvo 10 veikiančių maldos namų ir 23 dvasininkai.

12 lentelė. Tradicinės religinės bendrijos ir bendruomenės*

	Religinių bendruomenių skaičius						Maldos namų skaičius						Dvasininkų (dvasinių vadovų) skaičius					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Romos katalikai (lotynų apeigų) ¹	673	690	679	677	677	677	693	701	701	701	705	705	745	808	780	787	791	806
Graikų apeigų katalikai	4	4	4	4	4	4	1	1	1	1	1	1	3	3	2	2	2	2
Evangelikai liuteronai	54	54	54	54	54	54	41	41	41	41	41	41	23	23	25	21	20	20
Evangelikai reformatai	12	12	13	14	9	9	9	9	4	6	6	5
Ortodoksai (stačiatikiai)	43	46	47	51	50	50	43	43	47	51	50	50	41	43	45	43	43	42
Sentikiai	27	27	54 ²	59	59	59	30	30	43 ²	44	44	44	16	16	15 ²	23	22	22
Judėjai	3	3	5	5	6	6	2	2	3	3	3	3	1	1	1	1	1	2

Musulmonai sunitai	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	10	10	10	10	10
Karaimai	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1

1 Maldos namų skaičius – bažnyčios, be koplyčių.

2 Lietuvos Senosios Pravoslavų Pamario Cerkvės Soboro, įvykusio 2002 m. vasario 28 d., patikslinti duomenys.

*Statistikos departamento duomenys

Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, dauguma Lietuvos gyventojų yra Romos katalikai. (žr. 13 lentelę).

13 lentelė. Gyventojai pagal tikybą*

	Palyginti su visu gyventojų skaičiumi, proc.	Tikinčiųjų skaičius
Romos katalikai	79	2 752 447
Evangelikai liuteronai	0,6	19 637
Evangelikai reformatai	0,20	7 082
Graikų apeigų katalikai	0,01	364
Judėjai	0,03	1 272
Musulmonai	0,08	2 860
Sentikiai	0,8	27 073
Stačiatikiai	4,1	141 821
Kitų tikybų	0,38	13 882
Nė vienai	9,5	331 087
Nenurodė	5,3	186 447

*Statistikos departamento duomenys

Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, 93 proc. lenkų, 85 proc. lietuvių, 13 proc. ukrainiečių, 47 proc. baltarusių save priskyrė Romos katalikų bendruomenei; 11 proc. rusų – sentikių bendruomenei. Kitoms religinėms bendruomenėms save priskyrė įvairių tautybių gyventojai, tačiau jų dalis nedidelė.

Religinių bendruomenių finansavimas

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2002 m. kovo 21 d. nutarimu Nr. 387 „Dėl lėšų paskirstymo tradicinių Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų vadovybėms ir bažnyčioms“ (Žin., 2002, Nr. 31-1151) paskirstė 2 879 tūkst. litų šioms tradicinėms Lietuvos religinių bendruomenių ir bendrijų vadovybėms ir bažnyčioms (žr. 14 lentelę):

14 lentelė. Religinių bendruomenių finansavimas 2002 m.

Religinė organizacija	Parama
Lietuvos Vyskupų Konferencijai	2573 tūkst. litų
Lietuvos stačiatikių arkivyskupijai	154,2 tūkst. litų
Lietuvos sentikių Bažnyčios Aukščiausieji Tarybai	50,1 tūkst. litų
Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios Konsistorijai	34 tūkst. litų

Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios Sinodo Kolegijai	18,8 tūkst. litų
Lietuvos musulmonų sunitų dvasiniam centrui – Muftiatui	14 tūkst. litų
Lietuvos žydų religinei bendrijai	14 tūkst. litų
Lietuvos graikų apeigų katalikų bažnyčiai (centras ir vadovybė –Šv.Juozapato bazilijonų ordino Vilniaus vienuolynas)	10,7 tūkst. litų
Lietuvos karaimų religinei bendruomenei	10,2 tūkst. litų
Iš viso:	2 879 tūkst. litų

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2003 m. balandžio 22 d. nutarimu Nr. 496 „Dėl lėšų paskirstymo tradicinėms Lietuvos religinėms bendruomenėms, bendrijoms ir centrams” (Žin., 2003, Nr. 39-1786) paskirstė 2 879 tūkst. litų šioms tradicinėms Lietuvos religinėms bendruomenėms, bendrijoms ir centrams (žr. 15 lentelę):

15 lentelė. Religinų bendruomenių finansavimas 2003 m.

Religinė organizacija	Parama
Lietuvos Vyskupų Konferencijai	2609,7 tūkst. litų
Lietuvos stačiatikių arkivyskupijai	144 tūkst. litų
Lietuvos sentikių Bažnyčios Aukščiausiajai Tarybai	35,6 tūkst. litų
Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios Konsistorijai	28,6 tūkst. litų
Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios Sinodo Kolegijai	13 tūkst. litų
Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios – Unitas Lithuaniae – Sinodui	3,7 tūkst. litų
Lietuvos musulmonų sunitų dvasiniam centrui – Muftiatui	12,7 tūkst. litų
Lietuvos žydų religinei bendrijai	11,2 tūkst. litų
Lietuvos graikų apeigų katalikų bažnyčiai (centras ir vadovybė –Šv.Juozapato bazilijonų ordino Vilniaus vienuolynas)	10,3 tūkst. litų
Lietuvos karaimų religinei bendruomenei	10,2 tūkst. litų
Iš viso:	2 879 tūkst. litų

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2004 m. birželio 22 d. nutarimu Nr. 781 „Dėl lėšų paskirstymo tradicinėms Lietuvos religinėms bendruomenėms, bendrijoms ir centrams” (Žin., 2004, Nr. 100-3704; 2004, Nr. 185-6846) paskirstė 2 879 tūkst. litų šioms tradicinėms Lietuvos religinėms bendruomenėms, bendrijoms ir centrams (žr. 16 lentelę):

16 lentelė. Religinų bendruomenių finansavimas 2004 m.

Religinė organizacija	Parama
Lietuvos Vyskupų Konferencijai	2609,7 tūkst. litų
Lietuvos stačiatikių arkivyskupijai	144 tūkst. litų
Lietuvos sentikių Bažnyčios Aukščiausiajai Tarybai	35,6 tūkst. litų
Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios Konsistorijai	28,6 tūkst. litų
Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios Sinodo Kolegijai	12,7 tūkst. litų
Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios – Unitas Lithuaniae – Sinodui	4 tūkst. litų
Lietuvos musulmonų sunitų dvasiniam centrui – Muftiatui	12,7 tūkst. litų
Lietuvos žydų religinei bendrijai	9,1 tūkst. litų
Kauno žydų religinei bendruomenei	1,1 tūkst. litų
Vilniaus miesto žydų religinei bendruomenei „Chassidie Chabad Lubavitch”	1 tūkst. litų
Lietuvos graikų apeigų katalikų bažnyčiai (centras ir vadovybė –Šv.Juozapato bazilijonų ordino Vilniaus vienuolynas)	10,3 tūkst. litų
Lietuvos karaimų religinei bendruomenei	10,2 tūkst. litų
Iš viso:	2 879 tūkst. litų

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. kovo 29 d. nutarimu Nr. 326 „Dėl lėšų paskirstymo tradicinėms Lietuvos bažnyčių ir religinių organizacijų vadovybėms“ (Žin., 2005, Nr. 41-1315) paskirstė 2 879 tūkst. Litų (žr. 17 lentelę):

17 lentelė. Religinių bendruomenių finansavimas 2005 m.

Religinė organizacija	Parama
Lietuvos Vyskupų Konferencijai	2609,7 tūkst. litų
Lietuvos stačiatikių arkivyskupijai	144 tūkst. litų
Lietuvos sentikių Bažnyčios Aukščiausiosios Tarybai	35,6 tūkst. litų
Lietuvos evangelikų liuteronų Bažnyčios Konsistorijai	28,6 tūkst. litų
Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios Sinodo Kolegijai	11,6 tūkst. litų
Lietuvos evangelikų reformatų Bažnyčios – Unitas Lithuaniae – Sinodui	5,1 tūkst. litų
Lietuvos musulmonų sunitų dvasiniam centrai – Muftiatui	12,7 tūkst. litų
Lietuvos žydų religinei bendrijai	9,1 tūkst. litų
Kauno žydų religinei bendruomenei	1,1 tūkst. litų
Vilniaus miesto žydų religinei bendruomenei „Chassidie Chabad Lubavitch“	1 tūkst. litų
Lietuvos graikų apeigų katalikų bažnyčiai (centras ir vadovybė – Šv. Juozapato bazilijonų ordino Vilniaus vienuolynas)	10,3 tūkst. litų
Lietuvos karaimų religinei bendruomenei	10,2 tūkst. litų
Iš viso:	2 879 tūkst. litų

9 straipsnis

1. Šalys įsipareigoja pripažinti, kad kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisė į žodžio laisvę apima pažiūrų laisvę ir laisvę gauti bei perduoti informaciją bei idėjas tautinės mažumos kalba be valstybinių institucijų įsikišimo ir nepaisant sienų. Šalys užtikrina, kad jų teisinėse sistemose nebus diskriminuojama tautinei mažumai priklausančių asmenų teisė kreiptis į žiniasklaidą.

2. Šio straipsnio 1 dalis netrukdo Šalims nediskriminuojant ir remiantis objektyviais kriterijais reikalauti licencijų garsinio radijo ir televizijos transliacijoms bei kino įmonėms.

3. Šalys netrukdo tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims kurti ir naudoti spaudinius. Šalys pagal savo garsinio radijo ir televizijos transliacijas reglamentuojančius teisės aktus ir atsižvelgdamos į 1 dalies nuostatas kiek įmanoma užtikrina, kad tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims būtų sudaryta galimybė kurti ir naudoti savo žiniasklaidos priemones.

4. Šalys savo teisinėse sistemose priima reikiamas priemones, kurios palengvintų tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims pasinaudoti teise kreiptis į žiniasklaidą ir skatintų pakantumą bei sudarytų sąlygas kultūriniam pliuralizmui.

1 dalis

Pažymėtina, kad Pagrindų konvencijos 9 straipsnio 1 dalyje išdėstyta tarptautinių įsipareigojimų Lietuvos Respublikoje yra laikomasi ir asmenims, nepaisant jų kilmės, rasės, religijos ar įsitikinimų, yra užtikrinama teisė į saviraiškos laisvę (žr. *Pirmojo pranešimo II d. 9 str. 1 d.*). Lietuvos teisinėje sistemoje neegzistuoja teisės normų, kurios sudarytų prielaidas diskriminuoti tautinei mažumai priklausančių asmenų teisę kreiptis į žiniasklaidą. Tokios teisės įgyvendinimas praktikoje labiau priklauso nuo visuomenės informavimo priemonių, viešosios informacijos rengėjų ir žurnalistų požiūrio į atskiras tautines mažumas ar jai priklausančius asmenis, bet ne nuo įstatymų leidžiamosios valdžios pozicijos ar įstatymų turinio.

Be to, Lietuvoje laisvai platinama užsienyje leista spauda užsienio kalbomis.

2, 3 ir 4 dalys

Lietuvos Respublikos įstatymai, reglamentuojantys visuomenės informavimo sritį, nenumato teisinių kliūčių spaudinių leidybai, o transliavimo ir retransliavimo veikla – licencijuota.

Tautinėms mažumoms priklausantys asmenys turi tokias pačias galimybes, kaip ir bet kurie kiti asmenys, užsiimti visuomenės informavimo veikla Lietuvos Respublikoje (žr. *Pirmojo pranešimo 9 str.*).

Lietuvoje tautinių mažumų bendruomenėms sudarytos sąlygos kurti ir naudotis žiniasklaidos priemonėmis savo gimtąja kalba. Šiuo metu yra leidžiami periodiniai leidiniai rusų, lenkų, vokiečių bei jidiš kalbomis. Lietuvos totoriai ir graikai savo laikraščius leidžia lietuvių arba rusų kalba su gimtosios kalbos intarpais. Klaipėdoje lietuvių ir vokiečių kalbomis leidžiamas laikraštis „*Vokiečių žinios Lietuvoje*“, totorių laikraštis lietuvių ir rusų kalbomis „*Lietuvos totoriai*“, Vilniuje - „*Lietuvos Jeruzalė*“ lietuvių, jidiš, rusų ir anglų kalbomis. Apie savo veiklą tautinės bendrijos skelbia ir *Tautinių bendrijų informaciniam biuletenyje*, kurį leidžia Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas ir VšĮ Tautinių bendrijų namai. Periodinių leidinių tautinėms mažumoms sąrašas (žr. *18 lentelę*):

18 lentelė. Periodinių leidinių sąrašas, skirtas tautinių mažumų atsovams*

Laikraščio pavadinimas	Kokia kalba leidžiamas	Periodiškumas	Leidimo vieta
Ekspress-nedelia	rusų	savaitraštis	Vilnius
Fan (Fakty i Novosti)	rusų	savaitraštis	Visaginas
Klaipėda	rusų	dienraštis	Klaipėda

Kurier Wilenski	lenkų	dienraštis, 5k. per savaitę	Vilnius
Lietuvos Jeruzalė	lietuvių, rusų, anglų, jidiš	mėnraštis	Vilnius
Lietuvos totoriai	lietuvių, rusų	mėnraštis	Kaunas
Litovskij kurjer	rusų	savaitraštis	Vilnius
Magazyn Wilenski	lenkų	žurnalas, 1k. per mėnesį	Vilnius
Spotkania	lenkų	mėnraštis	Vilnius
Nasz Czas	lenkų	savaitraštis	Vilnius
Obzor	rusų	savaitraštis	Vilnius
Republika	rusų	dienraštis	Vilnius
Sugardas	rusų, lietuvių	savaitraštis	Visaginas
Vilniaus krašto savaitraštis (Tygodnik Wilenszczyzny)	lietuvių, lenkų	savaitraštis	Vilnius
Vokiečių žinios Lietuvoje (Deutsche Nachrichten in Litauen)	lietuvių, vokiečių	mėnraštis	Klaipėda
V kazdij dom	rusų	savaitraštis	Visaginas
Baltische Runschau	vokiečių	mėnraštis	Vilnius

*Tautinių mažumų ir išeivijos departamento duomenys

Žurnalų ir kitų periodinių leidinių pasiskirstymas pagal kalbas 2000–2004 m. (žr. 19 ir 20 lenteles):

19 lentelė. Leidiniai pagal kalbas*

Žurnalai ir kiti periodiniai leidiniai pagal kalbas					
	2000	2001	2002	2003	2004
Iš viso	465	370	529	544	536
Vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	3 146	2 998	4 069	3 705	3 527
Metinis tiražas, tūkst. egz.	44 176	46 100	52 922	53 125	58 020
Lietuvių kalba					
leidinių skaičius	411	334	469	479	477
vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	2 915	2 905	3 430	3 431	3 303
metinis tiražas, tūkst. egz.	43 649	45 742	5 1812	52 058	57 110
Rusų kalba					
leidinių skaičius	4	3	5	13	11

vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	6	3	23	69	49
metinis tiražas, tūkst. egz.	10	12	32	266	184
Anglų kalba					
leidinių skaičius	44	29	45	43	41
vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	132	85	138	112	115
metinis tiražas, tūkst. egz.	381	311	523	500	477
Lenkų kalba					
leidinių skaičius	3	2	3	4	3
vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	7	3	26	37	24
metinis tiražas, tūkst. egz.	45	26	72	149	121
Vokiečių kalba					
leidinių skaičius	1	1	3	3	3
vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	5	1	26	35	35
metinis tiražas, tūkst. egz.	5	3	54	128	124
Esperanto kalba					
leidinių skaičius	1	1	1	1	1
vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	1	1	1	1	1
metinis tiražas, tūkst. egz.	6	6	4	4	4
Prancūzų kalba					
leidinių skaičius	-			1	-
vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	-			10	-
metinis tiražas tūkst. egz.	-			20	-
Latvių kalba					
leidinių skaičius	1	-	2	-	-
vienkartinis tiražas, tūkst. egz.	80	-	400	-	-
metinis tiražas, tūkst. egz.	80	-	400	-	-

*Statistikos departamento duomenys

20 lentelė. Žurnalai ir biuleteniai atskiromis kalbomis (proc.)*

Žurnalai ir biuleteniai atskiromis kalbomis, procentais					
lietuvių kalba	88,4	90,3	88,7	88,1	89
rusų kalba	0,9	0,8	0,9	2,4	2,1
anglų kalba	9,5	7,8	8,5	7,9	7,6
lenkų kalba	0,6	0,5	0,6	0,7	0,6
kitomis kalbomis	0,6	0,6	1,3	0,9	0,7

*Statistikos departamento duomenys

Kasdien per pirmąją Lietuvos radijo programą transliuojama pusės valandos trukmės informacinė visuomeninė–politinė laida rusų kalba.

Lietuvos radijo programa „Klasika“ kasdien transliuoja pusės valandos trukmės kultūrinę–švietėjišką laidą „Santara“, skirtą tautinėms mažumoms, gyvenančioms Lietuvoje (žr. 21 lentelę):

21 lentelė. Radijo laidos, skirtos tautinių mažumų atstovams*

Kokiai tautinei bendrijai skirta laida	Kokia kalba transliuojama	Laidos periodiškumas
Baltarusių	baltarusių	kiekvieną antradienį ir šeštadienį
Totorių	lietuvių, rusų	kas pirmą ir trečią pirmadienį
Ukrainiečių	ukrainiečių	kas antrą ir ketvirtą penktadienį
Žydų	lietuvių, rusų	kas antrą ir ketvirtą pirmadienį
Ortodoksų kalendorius	rusų	2 kartus per mėnesį, pirmą ir trečią sekmadienį
Kitoms	lietuvių, rusų	kitomis dienomis

*Tautinių mažumų ir išeivijos departamento duomenys

Visos kitos „Santaros“ laidos rengiamos rusų kalba ir yra skirtos Lietuvos rusų ir kitoms tautinėms mažumoms. Kasdien rengiama pusvalandinė laida Lietuvos lenkams lenkų kalba.

Lietuvoje veikia šios nevalstybinės radijo stotys: lenkų radijo stotis *Znad Wilii*, rusų radijo stotis *Russkoje Radio* ir *Baltijos Bangos*, transliuojanti radijo laidas baltarusių kalba. Visagino ir Klaipėdos miestuose veikia vietinės radijo stotys, transliuojančios radijo laidas rusų kalba.

Lietuvos nacionalinė televizija transliuoja įvairios trukmės informacines laidas tautinėms mažumoms: rusams, lenkams, ukrainiečiams, žydams, baltarusiams ir neskaitlingoms tautinėms mažumoms (latviams, estams, totoriams, karaimams ir kitoms) (žr. 22 lentelę):

22 lentelė. Lietuvos nacionalinės televizijos transliuojamos laidos tautinių mažumų atstovams*

Kokiai tautinei bendrijai skirta laida	Kokia kalba transliuojama laida	Laidos pavadinimas	Laidos periodiškumas	Trukmė min.	Kokiu laiku transliuojama (val.)	Pastabos
Baltarusių	baltarusių	Vilniaus sąsiuvinis (Vilenskij sšytak)	kiekvieną šeštadienį	15	10.45-11.00	kartojama per LTV 2 programą
Lenkų	lenkų	Vilniaus albumas (Album Wilenski)	kiekvieną šeštadienį	15	10.30-10.45	kartojama per LTV 2 programą
Rusų	rusų	Rusų gatvė (Russkaja ulica)	kiekvieną šeštadienį	15	11.00-11.15	kartojama per LTV 2 programą
Ukrainiečių	ukrainiečių	Trembita	kiekvieną šeštadienį	10	11.30-11.40	kartojama per LTV 2 programą
Žydų	lietuvių	Menora	kiekvieną šeštadienį	10	11.50-12.00	kartojama per LTV 2 programą
Negausiams	lietuvių	Labas	kiekvieną	10	11.40-11.50	kartojama per LTV 2

tautinėms mažumoms (totorių, karaimų, latvių, vokiečių ir kt.)			šeštadienį			programą
Įvairioms	rusų	Krikščionio žodis (Christjanskoje slovo)	kas antrą šeštadienį	15	11.15-11.30	kartojama per LTV 2 programą
Įvairioms	rusų	Vakaro žinios (Večernij vestnik)	darbo dienomis	10	17.20-17.30	

*Tautinių mažumų ir išėivijos departamento duomenys

Bendra Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos programų apimtis valandomis, skirta tautinėms mažumoms (žr. 23 lentelę):

23 lentelė. Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos programų apimtis valandomis pagal kalbas

	Transliuota			
	2001	2002	2003	2004
Radijo programos	16 447	13 815	13 826	13 473
lietuvių kalba	15 583	13 052	13 083	12 747
rusų kalba	374	303	265	303
lenkų kalba	182	181	182	182
anglų kalba	190	182	182	179
kitos kalbos	118	102	114	62
Televizijos programos	3 168	3 323	3 456	3 886
lietuvių kalba	3 061	3 189	3 360	3 796
rusų kalba	62	87	64	60
lenkų kalba	12	15	13	10
kitos kalbos	33	34	19	21
	Vidutinis transliacijos laikas per parą			
	2001	2002	2003	2004
Radijo programos	45	38	37,8	36,8
lietuvių kalba	43	36	35,8	34,8
rusų kalba	1	0,8	0,7	0,8
lenkų kalba	0,3	0,5	0,5	0,5
anglų kalba	0,4	0,5	0,5	0,5
kitos kalbos	0,3	0,2	0,3	0,2
Televizijos programos	9	9	9,5	10,6
lietuvių kalba	8	8,6	9,2	10,4
rusų kalba	0,5	0,2	0,2	0,1
lenkų kalba	0,1	0,1	0,05	0,02
kitos kalbos	0,4	0,1	0,05	0,05

*Statistikos departamento duomenys

10 straipsnis

1. Šalys įsipareigoja pripažinti kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisę laisvai ir nevaržomai, privačiai ir viešai, žodžiu ir raštu vartoti savo mažumos kalbą.

2. Šalys tose teritorijose, kuriose tradiciškai arba gausiai gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, jiems prašant, ir jei toks prašymas atitinka realų poreikį, kiek įmanoma stengiasi minėtiems asmenims sudaryti sąlygas tautinės mažumos kalbą vartoti bendraujant su administracinės valdžios institucijomis.

3. Šalys įsipareigoja užtikrinti kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisę jam suprantama kalba nedelsiant gauti informaciją apie jo sulaikymo priežastis ir pateiktų kaltinimų pobūdį ir priežastis ir teisę gintis ta kalba, prireikus nemokamai naudojantis vertėjo paslaugomis.

1 dalis

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 14 straipsnyje lietuvių kalba įtvirtinta kaip valstybinė, t. y. ji yra privalomai vartojama viešajame gyvenime. Tačiau privačiai bet kuris asmuo gali viešai žodžiu ir raštu vartoti bet kurią kalbą. *Lietuvos Respublikos Konstitucijos* 37 straipsnyje nustatyta, kad „piliečiai, priklausantys tautinėms bendrijoms, turi teisę puoselėti savo kalbą...“. *Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo* (Žin., 1995, Nr.15-344) 1 straipsnyje pažymėta, kad „Įstatymas nereglamentuoja Lietuvos gyventojų neoficialaus bendravimo ir religinių bendruomenių bei asmenų, priklausančių tautinėms mažumoms renginių kalbos“. Lietuvoje asmenys, priklausantys tautinėms mažumoms, privačiai, savo religinių bendruomenių gyvenime ir įvairiuose bendruomenės renginiuose vartoja gimtąsias arba kitas kalbas. Lietuvos karaimų bendruomenės atstovai privačiai (šeimose) vartoja lietuvių, lenkų ir rusų kalbas, o per religines apeigas (pavyzdžiui, per vedybų ceremoniją) - karaimų kalbą. Lietuvos totoriai dar XVII amžiuje prarado savo gimtąją kalbą, todėl kasdieniame gyvenime jie vartoja lietuvių, rusų arba lenkų kalbas, tačiau meldžiasi arabų kalba. Savo gimtąsias kalbas šeimose ir bendruomeniniame gyvenime laisvai vartoja lenkai, rusai, baltarusiai, ukrainiečiai, armėnai, azerbaidžaniečiai, vokiečiai, latviai, žydai, rumunai (moldavai), gruzinai, uzbekai, estai ir kitų tautybių atstovai.

2 dalis

Teisinis reglamentavimas, užtikrinantis galimybę asmenims, priklausantiems tautinėms mažumoms, vartoti tautinės mažumos kalbą, bendraujant su administracinės valdžios institucijomis,

išsamiai buvo pateiktas Lietuvos Respublikos Pirmajame pranešime. Vietovėse, kuriose kompaktiškai gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, viešojo administravimo institucijų tarnautojai ir pareigūnai su asmenimis, kurie į juos kreipiasi, greta valstybinės kalbos gali bendrauti ir kita, abiem pusėm priimtina kalba, o prireikus gali būti verčiama į valstybinę kalbą. Kaip parodė apklausos rezultatai, administraciniuose vienetuose, kur tautinių mažumų atstovai sudaro gyventojų daugumą, administracinės valdžios institucijose su lankytojais bendraujama ne tik valstybine, bet ir rusų, lenkų kalbomis, todėl jie nepatiria diskriminacijos dėl valstybinės kalbos nemokėjimo (*žr. Pirmojo pranešimo II sk. 10 str. 2 d.*).

Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, valstybinę kalbą mokėjo 66 proc. rusų ir 62 proc. lenkų. Rusų kalbą mokėjo 64 proc. lietuvių ir 77 proc. lenkų. 8 proc. lietuvių mokėjo lenkų kalbą. Daugiau kaip 60 proc. kitų tautybių gyventojų taip pat mokėjo valstybinę kalbą. Šie duomenys rodo, kad dauguma Lietuvos gyventojų yra dvikalbiai, o nemaža dalis – trikalbiai.

3 dalis

Lietuvoje asmenims, nemokantiems valstybinės kalbos, garantuota teisė naudotis vertėjo paslaugomis dalyvaujant teisminiuose veiksmuose, administracinių bylų teisenos, administracinės teisės pažeidimų, baudžiamojo ir civilinio proceso bylų nagrinėjimo metu. (*žr. Pirmojo pranešimo II sk. 10 str. 3 d.*).

LR BPK įtvirtinta bendra nuostata, įpareigojanti teisėją, prokurorą ir ikiteisminio tyrimo pareigūną išaiškinti proceso dalyviams jų procesines teises ir užtikrinti galimybę jomis pasinaudoti, užtikrinti galimybę įtariamajam, kaltinamajam ir nuteistajam įstatymų nustatytais priemonėmis ir būdais gintis nuo įtarimų bei kaltinimų (LR BPK 10 str. 2 d., 45 str.). Taip pat prokuroras ir teisėjas įpareigoti išaiškinti asmeniui neteisėtais veiksmais pažeistų teisių atkūrimo ir žalos atlyginimo tvarką, kai baudžiamasis procesas nutraukiamas dėl to, kad nenustatyta nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo požymių, o asmuo buvo suimtas, taip pat kai priimamas išteisinamasis nuosprendis (LR BPK 46 str.).

Kiekvienam sulaikytajam ar suimtajam nedelsiant jam suprantama kalba turi būti pranešama, dėl ko jis sulaikomas ar suimamas (LR BPK 44 str. 2 d.). Sulaikymo ir suėmimo pagrindai nurodomi atitinkamuose procesiniuose dokumentuose: sulaikymo pagrindas – laikino sulaikymo protokole, suėmimo – nutartyje dėl suėmimo paskyrimo. Su šiais dokumentais atitinkami proceso dalyviai supažindinami pasirašytinai. Kiekvienas nusikalstamos veikos padarymu įtariamasis ar kaltinamasis asmuo turi teisę, kad jam suprantama kalba būtų skubiai ir nuodugniai pranešta apie jam pareikšto kaltinimo pobūdį bei pagrindą, turėti pakankamai laiko bei galimybių pasirengti gynybai, o jeigu

nesupranta ar nekalba lietuviškai – nemokamai naudotis vertėjo paslaugomis (LR BPK 44 str. 7 d., 104 str.). Vertėju baudžiamajame procese gali būti ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro, ikiteisminio tyrimo teisėjo ar teismo kviečiamas bet kuris nesuinteresuotas asmuo, gerai mokantis vertimui reikiamas kalbas arba nebylio ar kurčiojo ženklus (LR BPK 43 str.). Jeigu vertėjas nėra teisėsaugos ar teisingumo įstaigos darbuotojas, jis turi teisę gauti išlaidų, susijusių su procesiniu vertimu, atlyginimą. Procesinio vertimo išlaidas atlygina vertėją pakvietusi teisėsaugos ar teisingumo įstaiga (LR BPK 104 str.). Pareigūnai, kviečiantys dalyvauti baudžiamajame procese vertėjus, iš anksto privalo juos įspėti pagal LR BK 235 straipsnį dėl baudžiamosios atsakomybės už melagingą ar žinomai neteisingą išvertimą.

Pažymėtina, kad teisė daryti pareiškimus, duoti parodymus ir paaiškinimus, paduoti prašymus ir skundus, kalbėti teisme gimtąja arba kita gerai suprantama kalba, užtikrinama ne tik sulaikomiems ar suimamiems asmenims, bet ir visiems kitiems valstybinės lietuvių kalbos nemokantiems baudžiamojo proceso dalyviams. Proceso dalyviams oficialiai įteikiami tik į jų gimtąją kalbą arba į kitą kalbą, kurią jie moka, išversti bylos dokumentai (LR BPK 8 str.).

Iš esmės analogiškas garantijas turi ir administracinėn atsakomybėn traukiami asmenys (LR ATPK 272 str.). Administracine tvarka sulaikomas asmuo pasirašytinai supažindinamas su administracinio sulaikymo protokolu, kuriame, tarp kitų duomenų, nurodomi ir sulaikymo motyvai (LR ATPK 265 str. 1 d.). Toks asmuo turi teisę nemokamai naudotis gynėjo, o jeigu nesupranta valstybinės lietuvių kalbos – ir vertėjo paslaugomis. Administracinėje teisenoje vertėją skiria administracinio teisės pažeidimo bylą nagrinėjantis organas (pareigūnas). Pareigūno šaukiamas vertėjas privalo laiku atvykti ir išsamiai bei tiksliai atlikti pavestą vertimą (LR ATPK 278 str.). Administracinėje teisenoje dalyvaujantys vertėjai pagal LR ATPK 187⁽²⁾ straipsnį iš anksto įspėjami už melagingą vertimą.

Policijos departamento duomenimis, policijos įstaigose vertėjų funkcijas atlieka 86 darbuotojai.

2005 m. Lietuvos Respublikos Vyriausiąjame administraciniame, apygardų ir apylinkių teismuose pagal darbo sutartis dirbo 84 vertėjai, verčiantys lietuvių, rusų, lenkų ir anglų kalbomis. Daugiausia vertėjų dirba Vilniaus, Klaipėdos ir Visagino teismuose. Be vertimo žodžių, vertėjai taip pat atlieka teismų sprendimų ir kitų dokumentų vertimus raštu. Daugiausia vertėjų reikia versti į lietuvių rusų, lenkų ir anglų kalbas. Vertimai į kitas kalbas yra daug retesni. Prireikus teismai naudojami vertimo biurų specialistų paslaugomis, kurios yra apmokomos iš valstybės biudžeto. (*žr. Antrojo pranešimo II sk. 16 str. bei III sk. 5 kl.*)

11 straipsnis

1. Šalys įsipareigoja pripažinti kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisę savo pavardę (tėvo vardą) ir vardą (vardus) vartoti mažumos kalba bei teisę į tai, kad jie būtų oficialiai pripažinti pagal Šalių teisinėse sistemose nustatytas sąlygas.

2. Šalys įsipareigoja pripažinti kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisę savo mažumos kalba viešai pateikti ženklus, įrašus ir kitą privataus pobūdžio informaciją.

3. Šalys tose teritorijose, kuriose tradiciškai gausiai gyvena tautinei mažumai priklausantys asmenys, remdamosi savo teisinės sistemos reikalavimais, o prireikus ir sutartimis su kitomis valstybėmis, bei atsižvelgusios į konkrečias sąlygas, visuomenei skirtus tradicinius vietovių, gatvių pavadinimus ir kitus topografinius įrašus stengiasi daryti taip pat ir mažumos kalba, jeigu yra pakankamas tokio žymėjimo poreikis.

1 dalis

Asmenų priklausančių tautinėms mažumoms vardai ir pavardės, išduodamuose asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose, rašomos lietuviškais rašmenimis. *Lietuvos Respublikos paso įstatymo* (Žin., 2001, Nr. 99-3524) 4 straipsnyje nustatyta, kad duomenys pase įrašomi lietuviškais rašmenimis, piliečio vardas (vardai) ir pavardė - Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių vardų ir pavardžių rašymą asmens dokumentuose, nustatyta tvarka. *Lietuvos Respublikos asmens tapatybės kortelės įstatymo* (Žin., 2001, Nr. 97-3417) 4 straipsnyje taip pat nustatyta, kad duomenys asmens tapatybės kortelėje įrašomi lietuviškais rašmenimis, piliečio vardas (vardai) ir pavardė - Lietuvos Respublikos teisės aktų, reglamentuojančių vardų ir pavardžių rašymą asmens dokumentuose, nustatyta tvarka.

Asmenų, priklausančių tautinėms mažumoms, vardų ir pavardžių rašymas asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose lietuviškais rašmenimis atitinka *Pagrindų konvencijos* nuostatą, kad šalys gali vartoti savo valstybinės kalbos abėcėlę tautinei mažumai priklausančio asmens pavardei (–ėms) fonetiškai parašyti. Ši nuostata atitinka *Lietuvos Respublikos Konstituciją* ir nepažeidžia joje įtvirtintų žmogaus teisių ir laisvių, tai patvirtino Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo 1999 m. spalio 21 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos 1991 m. sausio 31 d. nutarimo „Dėl vardų ir pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos piliečio pase“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ (Žin., 1999, Nr. 90-2662).

2005 m. rudenį Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija parengė *Lietuvos Respublikos vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projektą*. Projekto tikslas – nustatyti vardų ir

pavardžių rašymo Lietuvos Respublikos valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų išduodamuose dokumentuose pagrindinius reikalavimus. Detalesnę vardų ir pavardžių rašymo tvarką nustatytų Valstybinės lietuvių kalbos komisijos parengtos ir patvirtintos *Vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose taisyklės*.

Įstatymo projekte siūloma nustatyti asmenvardžių rašymą civilinės būklės aktų įrašuose ir jų liudijimuose, Lietuvos Respublikos pilietybę ir asmens tapatybę patvirtinančiuose dokumentuose (Lietuvos Respublikos pasuose, asmens tapatybės kortelėse), leidimuose nuolat ar laikinai gyventi Lietuvoje ir kituose dokumentuose, kuriuose būtinas asmens vardas ir pavardė.

Įstatymo projektas pagrįstas nuostata, kad dokumentas, kuriame įrašytas asmenvardis, turi išsaugoti asmens tapatybę, o ne sukurti naują. Kartu pripažįstama teisė kitose valstybėse identifikuotiems asmenims išlaikyti autentišką vardą ir pavardę. Į projektą buvo įtraukta nuostata, leidžianti tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims savo vardus ir pavardes rašyti atitinkamos tautinės mažumos kalbos lotyniškais rašmenimis.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2005 m. rugsėjo 26 d. nutarimu Nr. 1044 „Dėl Lietuvos Respublikos vardų ir pavardžių rašymo dokumentuose įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“ (Žin., 2005, Nr. 116-4204) pritarė įstatymo projektui ir pateikė Lietuvos Respublikos Seimui svarstyti.

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija pažymi, kad šiuo metu joks teisės aktas nereguliuoja vardų ir pavardžių rašymo civilinės būklės aktų įrašuose ir asmens tapatybės dokumentuose. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija laikosi nuomonės, kad ši problema turi būti išspręsta, priimant atitinkamą įstatymą.

2 dalis

Lietuvos Respublikoje lietuvių kalba yra valstybinė. Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 1999 m. spalio 21 d. nutarime yra konstatuota, kad konstitucinis valstybinės kalbos statuso įtvirtinimas reiškia, kad lietuvių kalba yra konstitucinė vertybė. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas kartu pažymi, kad konstitucinis valstybinės kalbos statusas reiškia ir tai, kad valstybinė kalba yra privalomai vartojama tik viešajame Lietuvos gyvenime; kitose gyvenimo srityse asmenys nevaržomai gali vartoti bet kokią jiems priimtina kalbą. Informaciniai užrašai priklauso viešajai kalbos vartojimo sričiai.

Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo 18 straipsnis nustato, kad „Tautinių bendrijų organizacijų pavadinimai, jų informaciniai užrašai greta valstybinės kalbos gali būti pateikiami ir kitomis kalbomis“. Lietuvos Respublikos įstatyme „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos

įstatymo įgyvendinimo” (Žin., 1995, Nr. 15-347) taip pat įtvirtinta nuostata, kad neoficialus tautinių bendrijų ir kitų kalbų vartojimas nereglamentuojamas. *Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymo* (Žin., 1989, Nr. 34-485) 5 straipsnis nustato, kad administraciniuose teritoriniuose vienetuose, kuriuose kompaktiškai gyvena kuri nors tautinė mažuma, informaciniai užrašai greta lietuvių kalbos gali būti ir tautinės mažumos (vietinė) kalba.

3 dalis

Pagrindų konvencijos dešimtojo straipsnio nuostatų komentare paaiškinama, kad šiuo straipsniu siekiama skatinti, jog viešai nurodomi vietovių, gatvių pavadinimai ir kiti topografiniai įrašai būtų daromi ir mažumos kalba. Šalys, įgyvendindamos šią nuostatą, turi teisę deramai atsižvelgti į konkrečias aplinkybes ir savo teises sistemas, o prireikus ir į sutartis su kitomis valstybėmis.

Lietuvos Respublika nėra sudariusi su kitomis valstybėmis sutarčių, reglamentuojančių tautinių mažumų kalbų vartojimą informaciniuose užrašuose.

Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymo 5 straipsnis nurodo, kad administraciniuose teritoriniuose vienetuose, kuriuose kompaktiškai gyvena kuri nors tautinė mažuma, informaciniai užrašai greta lietuvių kalbos gali būti ir tautinės mažumos (vietinė) kalba. *Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo* 18 straipsnyje nustatyta, kokio būtent pobūdžio informaciniai užrašai greta valstybinės kalbos gali būti ir tautinės mažumos kalba – tai tautinių bendrijų organizacijų pavadinimai ir jų informaciniai užrašai.

Vykdydamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. spalio 7 d. nutarimą Nr.1232 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 7 d. nutarimo Nr. 520 „Dėl Europos Tarybos tautinių mažumų apsaugos pagrindų konvencijos nuostatų įgyvendinimo tvarkos“ pakeitimo (Žin., 2003, Nr. 95-4293), kuriuo Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas buvo įpareigotas parengti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. lapkričio 27 d. nutarimo Nr. 1395 „Dėl Numerių pastatams, namų butams suteikimo, keitimo ir apskaitos tvarkos bei Pavadinimų gatvėms, pastatams, statiniams ir kitiems objektams suteikimo ir įtraukimo į apskaitą tvarkos patvirtinimo“ (Žin., 1996, Nr. 116-2723) (aktuali redakcija - Žin., 2003, Nr. 95-4292) papildymo, reguliuojančio informacinių užrašų naudojimą ir tautinės mažumos kalba, projektą. Rengiant minėto nutarimo projektą atlikta teisinė analizė parodė, kad tvarkos papildymas nuostatomis, leidžiančiomis oficialiai vartoti vietovių, gatvių ir kitų topografinių objektų pavadinimus tautinės mažumos kalba, neatitiktų *Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo* 18 straipsnio nuostatų.

Šiuo metu Lietuvos Respublikos Seime svarstomi valstybinės kalbos ir tautinių mažumų įstatymų projektai, kuriuose siekiama patikslinti nuostatas, reglamentuojančias tautinių mažumų kalbų

vartojimą, taip pat informaciniuose užrašuose tuose administraciniuose teritoriniuose vienetuose, kuriuose kompaktiškai gyvena tautinės mažumos.

12 straipsnis

1. Prireikus Šalys imasi priemonių švietimo ir mokslinių tyrimų srityse informacijai apie savo tautinių mažumų ir daugumos kultūrą, istoriją, kalbą ir religiją skleisti.

2. Šioje situacijoje Šalys, be kita ko, sudaro reikiamas sąlygas mokytojams rengti ir naudotis vadovėliais, bei sukuria sąlygas ryšiams tarp skirtingų bendruomenių studentų ir mokytojų palaikyti.

3. Šalys įsipareigoja sudaryti vienodas galimybes tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims įgyti visų lygių išsilavinimą.

1 dalis

Svarbų vaidmenį šioje srityje atlieka Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija, Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas, Kultūros paveldo departamentas prie Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas, Lietuvos filosofijos ir sociologijos, istorijos institutas, Vilniaus universitetas, Judaikos ir kultūrinių bendrijų studijų centras, Žmogaus teisių centras, Atviros Lietuvos fondas, Švietimo plėtotės centras, Socialinių tyrimų instituto etninių tyrimų centras Vytauto Didžiojo universitete ir kitos valstybės, mokslo institucijos ir NVO. Jos atlieka arba organizuoja sociologinius ir mokslinius tyrimus, dalyvauja nacionaliniuose ir tarptautiniuose projektuose, rengia konferencijas, seminarus ir kitus renginius, kuria ir įgyvendina šios srities švietimo programas. Šios institucijos taip pat analizuoja tautinių mažumų teises ir laisves reglamentuojančius teisės aktus, kaupia informacinę medžiagą apie jų kultūrą, istoriją ir religiją, teikia metodinę, konsultacinę paramą, telkia mokslininkų, specialistų ir visuomenės atstovų pajėgas šioje srityje.

2 dalis

Lietuvos aukštosios mokyklos rengia pedagogus gimtosios kalbos mokymui tautinių mažumų mokyklose. Jų pedagogams sudaromos galimybės įgyti ir tobulinti savo kvalifikaciją, pasirengti dirbti

ugdymo įstaigose, kuriose mokymas organizuojamas skirtingomis kalbomis. (žr. *Antrojo pranešimo II sk. 12 str. 2 d.*).

Mokymas tautinių mažumų mokyklose organizuojamas, vadovaujantis bendraisiais ugdymo planais, kuriuos patvirtino Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija ir pagal kuriuos turi būti mokoma gimtosios kalbos (valandų skaičius toks pat, kaip ir lietuvių daugumos mokyklose: po 7 pamokas per savaitę 1–4 klasėse, po 5 pamokas 5–8 klasėse, po 4 pamokas 9–10 klasėse, 3–4 pamokas 11–12 klasėse. Tai yra privalomos pamokos. Mokykla gali skirti papildomai pamokų gimtajai kalbai mokytis iš savo nuožiūra skiriamų valandų) ir lietuvių, kaip valstybinės kalbos; kiti dalykai gali būti papildomi etnokultūriniais elementais.

Rusų ir lenkų gimtosioms kalboms mokytis per pastaruosius metus yra parengti originalūs vadovėliai pačių tautinių mažumų atstovų jėgomis (universitetų dėstytojų ir geriausių mokytojų) – 23 vadovėliai rusų kalbai, 19 vadovėlių lenkų kalbai mokytis. Šis procesas nėra baigtinis, vadovėliai yra atnaujinami arba keičiami alternatyviais. Kitų dalykų (matematikos, istorijos ir t. t.) vadovėliai yra verčiami iš lietuvių kalbos į rusų ir lenkų kalbas.

Bendrojo lavinimo mokyklų mokinių pasiekimų patikrinimas nacionaliniu mastu yra organizuojamas, baigiant 10 klasę (pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas) ir 12 klasę (vidurinio ugdymo brandos egzaminai). Po 10 klasės visiems Lietuvos mokiniams yra organizuojamas lietuvių kalbos ir matematikos pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimas, tautinių mažumų mokyklų mokiniams, be šių dalykų, dar yra organizuojamas ir gimtosios kalbos (rusų, lenkų, baltarusių, vokiečių) patikrinimas. Baigdami vidurinę mokyklą, mokiniai turi išlaikyti 4 egzaminus (gali laikyti ir daugiau), iš kurių tik vienas – lietuvių kalbos – privalomas, o kiti yra mokinio laisvai pasirenkami. Mokinys, mokėsis bendrojo lavinimo tautinių mažumų mokykloje, gali rinktis laikyti gimtosios kalbos egzaminą. Pagrindinio ugdymo pasiekimų patikrinimo ir brandos egzaminų užduotys yra rengiamos Nacionaliniame egzaminų centre.

3 dalis

Švietimas – prioritetinga valstybės remiama Lietuvos Respublikos raidos sritis. Jis grindžiamas humanistinėmis tautos ir pasaulio kultūros vertybėmis, demokratijos principais ir visuotinai pripažintomis žmogaus teisėmis ir laisvėmis (žr. *Antrojo pranešimo II sk. 5, 13, 14 str., III sk. 6 kl.*).

13 straipsnis

1. Šalių švietimo sistemose pripažįstama tautinei mažumai priklausančių asmenų teisė steigti savo privačias švietimo ir mokymo įstaigas bei vadovauti joms.

2. Naudojimasis šia teise nesusijęs su jokiais Šalių finansiniais įsipareigojimais.

1 dalis

Vilniuje veikia dvi nevalstybinės valstybinio standarto išsilavinimą teikiančios tautinių mažumų mokyklos: Marinos Mižigurskajos rusų dėstomąja kalba bendrojo lavinimo mokykla, Žydų vidurinė mokykla „Menachemo namai“ (žr. Antrojo pranešimo II sk. 13 str. 2 d. ir 14 str.).

Lietuvoje veikia ir nevalstybinės bendrojo lavinimo mokyklos nelietuvių dėstomąja kalba. Kai kurios tautinės mažumos, pvz., lenkai, baltarusiai, ukrainiečiai, vokiečiai, žydai, latviai, armėnai, karaimai, totoriai, graikai, turi šeštadienines (sekmadienines) mokyklas. 2004–2005 mokslo metais tokių mokyklų buvo 46 (armėnų, ukrainiečių, totorių, rumunų, vokiečių, latvių ir t. t.) (žr. 24 lentelę).

24 lentelė. Šeštadieninės (sekmadieninės) mokyklos*

Eil. Nr.	Mokyklos pavadinimas
ARMĖNŲ SEKMADIENINĖS MOKYKLOS – 4	
1.	Kauno armėnų bendrijos sekmadieninė mokykla
2.	Lietuvos armėnų bendrijos sekmadieninė mokykla
3.	Visagino tautinių bendrijų centro „Gimtoji mokykla“ armėnų klasė
4.	Armėnų bendruomenės „VAN“ sekmadieninė mokykla
BALTARUSIŲ SEKMADIENINĖS MOKYKLOS – 3	
1.	Baltarusių sekmadieninė mokykla „Krynička“
2.	Visagino tautinių bendrijų centro „Gimtoji mokykla“ baltarusių klasė Prie <i>Krok</i> centro veikia
3.	Šalčininkų baltarusių mokykla
GRAIKŲ SEKMADIENINĖ MOKYKLA - 1	
1.	Graikų bendruomenės Lietuvoje „Pontos“ sekmadieninė mokykla
KARAIMŲ SEKMADIENINĖ MOKYKLA – 1	
1.	Lietuvos karaimų kultūros bendrijos sekmadieninė mokykla

LATVIŲ SEKMADIENINĖS MOKYKLOS – 3	
1.	Akmenės rajono latvių draugijos „Sakta” sekmadieninė mokykla
2.	Joniškio latvių draugijos „Avots“ sekmadieninė mokykla
LENKŲ SEKMADIENINĖS MOKYKLOS – 14	
1.	Lietuvos lenkų sąjungos Kauno skyriaus šeštadieninė mokykla
2.	Lietuvos lenkų sąjungos Klaipėdos skyriaus sekmadieninė mokykla „Plomzcyek”
3.	Lenkų kalbos mokykla prie Kėdainių lenkų draugijos
4.	Lietuvos lenkų sąjungos Šilutės miesto skyriaus sekmadieninė mokykla
5.	Lietuvos lenkų sąjungos Zarasų rajono skyriaus Turmanto šeštadieninė mokykla „Usmiech“
6.	Kauno Veršvų vidurinės mokyklos sekmadieninė mokykla-fakultatyvas
7.	Lenkų sekmadieninė mokykla Vievyje - Šviesos vidurinė mokykla
8.	Meikštų lenkų sekmadieninė mokykla-fakultatyvas
9.	Švenčionių lenkų sekmadieninė mokykla
10.	Švenčionių papildomo ugdymo centro sekmadieninė lenkų mokykla Tautinių mažumų etnokultūros mokykla
11.	Visagino m. tautinių bendrijų centro „Gimtoji mokykla“ lenkų klasė
12.	Lenkų šeštadieninė mokykla prie Vilniaus 3-osios internatinės mokyklos (Naujoji Vilnia)
13.	Lenkų sekmadieninė mokykla Naujojoje Vilnioje
14.	M. Sirokoslės vidurinės mokyklos lenkų vaikų sekmadieninė estetiško lavinimo studija „Kogucik“ (Gaidelis)
RUMUNŲ SEKMADIENINĖ MOKYKLA – 1	
1.	Lietuvos rumunų kultūros bendrijos „Dačija” sekmadieninė mokykla
RUSŲ SEKMADIENINĖS MOKYKLOS – 4	
1.	VšĮ Alytaus jaunimo centro rusų sekmadieninė mokykla
2.	Kėdainių rusų sekmadieninė mokykla
3.	VšĮ Rusų sekmadieninė mokykla
4.	Krikščioniškojo švietimo draugijos „Slovo“ sekmadieninė mokykla
TOTORIŲ SEKMADIENINĖS MOKYKLOS – 5	
1.	Vilniaus krašto Lietuvos totorių bendruomenės

	sekmadieninė mokykla
2.	40 totorių kaimo sekmadieninė mokykla-būrelis „Očkol“
3.	Visagino tautinių bendrijų centro „Gimtoji mokykla“ totorių klasė
4.	Totorių sekmadieninė mokykla Nemėžyje
5.	Totorių sekmadieninė mokykla Alytuje
UKRAINIEČIŲ SEKMADIENINĖS MOKYKLOS - 3	
1.	Jonavos ukrainiečių šeštadieninė (sekmadieninė) mokykla prie Jonavos „Santarvės“ vidurinės mokyklos
2.	Sekmadieninė ukrainiečių mokykla
3.	Visagino tautinių bendrijų centro „Gimtoji mokykla“ ukrainiečių klasė
UZBEKŲ SEKMADIENINĖS MOKYKLOS – 1	
1.	Lietuvos uzbekų bendrijos „Pachtakor“ sekmadieninė mokykla
VOKIEČIŲ SEKMADIENINĖS MOKYKLOS – 4	
1.	Sekmadieninė muzikinio profilio mokykla prie Lietuvos vokiečių kultūros bendrijos
2.	Šiaulių vokiečių bendrijos sekmadieninė mokykla „Heimatgruss“ „Tėvynės pasveikinimas“
3.	Visagino tautinių bendrijų centro „Gimtoji mokykla“ vokiečių klasė
4.	Kauno vokiečių kultūros draugijos vaikų sekmadieninė mokykla
ŽYDŲ SEKMADIENINĖS MOKYKLOS – 3	
1.	Kauno žydų bendruomenės sekmadieninė mokykla
2.	Klaipėdos žydų bendruomenės sekmadieninė mokykla
3.	Šiaulių žydų sekmadieninė mokykla
Iš viso:	46 (veikiančios)

*Tautinių mažumų ir išeivijos departamento duomenys

Šeštadieninių (sekmadieninių) mokyklų veikla yra finansiškai remiama iš valstybės biudžeto lėšų.

Šeštadieninės (sekmadieninės) mokyklos, taip pat klasės bendrojo lavinimo mokyklose negausioms ir nekompaktiškai gyvenančioms tautinėms mažumoms suteikia galimybes mokytis gimtosios kalbos. Tautinių mažumų mokyklos, suteikiančios valstybinio standarto išsilavinimą, registruojamos Švietimo įstaigų bei mokslo ir studijų institucijų valstybės registre.

2 dalis

Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas šioms švietimo įstaigoms siekia sudaryti kuo geresnes sąlygas dirbti ir skatina naujų šeštadieninių ir sekmadieninių mokyklų steigimąsi, kad visų Lietuvoje gyvenančių tautybių atstovai galėtų mokytis gimtosios kalbos ir mokytis gimtąja kalba. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas organizacinę ir finansinę paramą šioms mokykloms laiko vienu iš savo prioritetų. Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas šeštadieninėms (sekmadieninėms) mokykloms 2003 m. skyrė 19 400,00 Lt, 2004 m. – 55 100,00 Lt, 2005 – 48 400,00 Lt. Paramą tautinių mažumų šeštadieninėms (sekmadieninėms) mokykloms taip pat skiria Švietimo ir mokslo ministerija: 2005 metais skirta apie 15 tūkst. Lt.

14 straipsnis

1. Šalys įsipareigoja pripažinti kiekvieno tautinei mažumai priklausančio asmens teisę mokytis savo mažumos kalbos.

2. Šalys tose teritorijose, kuriose tradiciškai arba gausiai gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, jei yra pakankamas poreikis, savo švietimo sistemose kiek įmanoma stengiasi užtikrinti, kad mažumoms priklausantys asmenys turėtų reikiamas galimybes mokytis tos mažumos kalbos arba mokytis ta kalba.

3. Šio straipsnio 2 dalis įgyvendinama nepažeidžiant nuostatos mokytis oficialios kalbos arba mokytis ta kalba.

1 ir 2 dalys

Pagal Lietuvos Respublikos įstatymus šalyje gyvenančioms tautinėms mažumoms garantuojama teisė turėti valstybines ar valstybės remiamas ikimokyklinės įstaigas, bendrojo lavinimo mokyklas ir pamokas gimtąja kalba. Negausioms ir nekompaktiškai gyvenančioms tautinėms grupėms gimtajai kalbai išmokti ir tobulinti valstybinėse bendrojo lavinimo mokyklose gali būti steigiamos klasės bei fakultatyvai, taip pat sekmadieninės mokyklos.

Ugdymo turinys tautinių mažumų mokyklose organizuojamas, remiantis bendraisiais ugdymo turinį reglamentuojančiais dokumentais. Ugdymo planas numato tokias pat galimybes mokytis įvairių mokomųjų dalykų ir mokytis gimtosios kalbos. Valandų skaičius, skirtas gimtajai kalbai mokytis, yra adekvatus lietuvių gimtosios kalbos valandų skaičiui lietuvių dėstomąja kalba mokyklose. Rengiami ir

leidžiami originalūs rusų, lenkų kalbų vadovėliai, verčiami vadovėliai pradinės ir pagrindinės mokyklos moksleiviams. Pagal Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos nustatytą tvarką rengiamos tautinių mažumų gimtosios kalbos pagrindinės mokyklos baigimo privalomojo egzamino užduotys ir pasirenkamojo brandos egzamino užduotys.

Remiantis *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo* 30 straipsnio 3 dalimi pastaraisiais metais pradamos sudaryti sąlygos tautinių mažumų atstovams mokytis savo gimtosios kalbos visur, kur mokyklos mokomoji kalba skiriasi nuo mokinio gimtosios kalbos. Tai reiškia, kad tautinių mažumų grupėms priklausantys asmenys savo gimtosios kalbos gali mokytis ne tik mokyklose, kur tradiciškai dėstoma lenkų, rusų ar baltarusių kalbomis, bet ir bet kurioje kitoje Lietuvos mokykloje. Bendrojo lavinimo mokyklų bendrieji ugdymo planai nustato, kad gimtosios kalbos mokymą galima organizuoti tada, kai norą mokytis gimtosios kalbos pareiškia 5 vaikai ir mokykloje yra šio dalyko mokytojas.

Tai ypač svarbu nedidelėms tautinių mažumų grupėms, kurios iki šiol turėjo vienintelę galimybę mokytis gimtosios kalbos – neformaliojo ugdymo institucijose, kurioje labiausiai paplitusi mokymo forma yra šeštadieninės (sekmadieninės) mokyklos (*žr. Antrojo pranešimo 13 str.*).

Lėšos, skiriamos bendrojo lavinimo mokykloms, kurių steigėjos yra savivaldybės, iš valstybės biudžeto yra apskaičiuojamos, pasitelkiant sutartinių mokinių skaičiaus apskaičiavimo metodiką. Sutartinių mokinių skaičiaus apskaičiavimo metodika nustato, kiek reikia lėšų per metus vieno vaiko ugdymui, atsižvelgiant į mokyklos tipą (pradinė, pagrindinė, vidurinė ar kitokia mokykla), ugdymo koncentraciją (1–4 klasių, 5–8 klasių, 9–10 klasių, 11–12 klasių), vietovę – mieste ar kaime yra mokykla, specialiųjų poreikių mokinius, tautinių mažumų mokyklų mokinius, kitus rodiklius. Tautinių mažumų bendrojo lavinimo mokyklų mokiniui šioje metodikoje numatytas 10 proc. didesnis koeficientas tam, kad padengtų ugdymo plano išlaidas, susijusias su tautinių mažumų švietimo poreikių tenkinimu (ugdymo plane tautinių mažumų mokykloms numatomas didesnis pamokų skaičius per savaitę, nes vaikai, be tų pačių mokomųjų dalykų, dar mokosi gimtosios kalbos). 10 proc. daugiau lėšų iš krepšelio tenka ir vadovėliams įsigyti. Didėjant mokinio krepšelio lėšoms, atitinkamai daugiau jų tenka ir tautinių mažumų mokyklų ugdymui finansuoti, pvz., 2002 metais 10 proc. sudarė 152 Lt, o 2005 metų antrąjį pusmetį - 180,2 Lt, ateityje numatoma mokinio krepšelio lėšas didinti.

Specifinę etninę grupę Lietuvoje sudaro romai (čigonai). Lietuvoje romų bendruomenė nėra gausi, Lietuvos gyventojų ir būstų surašymo duomenimis, jų gyvena 2 571. 73,2 proc. iš jų romų kalbą laiko gimtąja. Romų tautybės mokiniai daugiausia lanko lietuviškas mokyklas, tačiau tikslaus skaičiaus, kiek romų vaikų reguliariai lanko dėstomąją valstybinę kalbą mokyklas, nėra. Apytikriai jų yra apie 600.

3 dalis

Vadovaujantis *Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo* 30 straipsniu, „bendrojo lavinimo ir neformaliojo švietimo mokykloje, kurios veiklos nuostatuose, atsižvelgiant į tėvų bei mokinių pageidavimą, įteisintas mokymas tautinės mažumos kalba bei tautinės mažumos kultūros puoselėjimas, ugdymo procesas vykdomas arba kai kurie dalykai mokomi tautinės mažumos kalba. Šiose mokyklose valstybinės - lietuvių kalbos dalykas yra sudėtinė ugdymo programos dalis”.

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis, 2004-2005 mokslo metų pradžioje Lietuvoje veikė **1520** bendrojo lavinimo mokyklos, arba 296 mokyklomis (19,5 proc.) mažiau, palyginti su 2003-2004 mokslo metais. 2004-2005 mokslo metų pradžioje Lietuvos Respublikos teritorijoje veikė **173** bendrojo lavinimo mokyklų pagal tautinių mažumų mokomąsias kalbas, arba 29 mokyklomis (16,9 proc.) mažiau, palyginti su 2003-2004 mokslo metais. (žr. 25 lentelę).

25 lentelė. Bendrojo lavinimo mokyklų ir jų mokinių skirstymas pagal mokomąsias kalbas 2003–2004 ir 2004–2005 mokslo metai*

Mokyklų tipai/mokomoji kalba	2003-2004 mokslo metai		2004-2005 mokslo metai		Palyginti mokyklų skaičius sumažėjo/padidėjo	Palyginti mokinių skaičius sumažėjo/padidėjo
	Mokyklų skaičius	Mokinių skaičius	Mokyklų skaičius	Mokinių skaičius		
Mokyklos lietuvių mokomąja kalba	1 616	495 552	1 348	481 210	-268	-14 342
Mokyklos rusų mokomąja kalba	58	26 217	54	22 880	-4	-3 337
Mokyklos lenkų mokomąja kalba	83	13 813	64	13 231	-19	-582
Mokyklos baltarusių mokomąja kalba	1	159	1	138	-	-21
Mokyklos lietuvių – rusų mokomasi	17	6 476 (iš jų 5 031 lietuviai ; 1 445 rusai)	16	5 498 (iš jų 3637 lietuviai ; 1861 rusai)	-1	-978

omis kalba						
Mokyklos lietuvių – lenkų mokomosiomis kalbomis	14	2 455 (iš jų 1681 lietuvis, 774 lenkai)	13	3 243 (iš jų 2 397 lietuviai, 846 lenkai)	-1	+788 (iš jų +716 lietuvių; +72 lenkai)
Mokyklos rusų – lenkų mokomosiomis kalbomis	18	7 201 (iš jų 2 551 rusas, 4 650 lenkų)	17	6 466 (iš jų 2 122 rusai, 4 344 lenkai)	-1	-735 (iš jų -429 rusai; -306 lenkai)
Mokyklos lietuvių-rusų-lenkų mokomosiomis kalbomis	8	3941 (iš jų 2 377 lietuviai, 252 rusų, 1312 lenkų)	6	2 919 (iš jų 1 670 lietuvių, 163 rusai, 1086 lenkai)	-2	-1022
Mokyklos žydų mokomąja kalba	1	230	1	240	-	+10
Mokyklos vokiečių mokomąja kalba	1	470	1	500	-	+30

*Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos duomenys

15 straipsnis

Šalys sudaro sąlygas, reikalingas tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims veiksmingai dalyvauti kultūriniame, socialiniame ir ekonominiame gyvenime bei visuomeniniuose reikaluose, visų pirma tuose, kurie jiems yra reikšmingi.

Lietuvos Respublikos Konstitucija ir kiti teisės aktai garantuoja asmenų, priklausančių tautinėms mažumoms, dalyvavimą kultūriniame, socialiniame ir ekonominiame gyvenime bei visuomeniniuose reikaluose (žr. Pirmojo pranešimo 1 d. 15 str.).

Lietuvos Respublikos politinių partijų įstatymo (Žin., 1990, Nr. 29-692; 2004, Nr. 54-1831) 4 straipsnio 3 dalies nuostatos draudžia politinių partijų ir politinių organizacijų steigimą ir veiklą, jeigu jų programiniuose dokumentuose propaguojama ar veikloje praktikuojama rasinė, tautinė, religinė, socialinė nelygybė ir neapykanta, autoritarinio ar totalitarinio valdymo, valdžios užgrobimo prievarta

metodai, karo ir smurto propaganda, žmogaus teisių ir laisvių, viešosios tvarkos pažeidimai, kitokios idėjos ir veiksmai, prieštaraujantys *Lietuvos Respublikos Konstitucijai*, Lietuvos Respublikos įstatymams ir yra nesuderinami su visuotinai pripažintomis tarptautinės teisės normomis.

Tautinės bendruomenės aktyviai dalyvauja šalies politiniame gyvenime. Politinis tautinių mažumų atstovavimas yra užtikrinamas dvejopai, t. y. per tautinių mažumų partijas ir per kitas Lietuvos partijas. Šiuo metu yra įregistruotos keturios politinės tautinių mažumų organizacijos: *Lietuvos rusų sąjunga*, *Politinė partija Rusų aljansas*, *Lietuvos lenkų rinkimų akcija (LLRA)* ir *Lietuvos lenkų liaudies partija*. 2004 m. rinkimuose į Lietuvos Respublikos Seimą išrinkti 2 atstovai iš Lietuvos lenkų rinkimų akcijos.

Pagal *Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo* (Žin., 1994, Nr.53-996; 1999, Nr. 93-2710) 82 straipsnio 2 dalies nuostatą partijos, politinės organizacijos kandidatų sąrašas gali gauti tarybos narių mandatų tada, jeigu jis gavo ne mažiau kaip 4 proc., o koalicijos kandidatų sąrašas – ne mažiau kaip 6 proc. rinkėjų balsų.

Kaip rodo savivaldybių rinkimų rezultatai, nuo 1995 m. ši sistema palanki koncentruotai gyvenančių tautinių mažumų partijoms. Po 2002 m. vietos rinkimų Vilniaus ir Šalčininkų rajonų savivaldybėse daugumą tarybos narių sudaro LLRA atstovai (atitinkamai 16 mandatų iš 25 ir 17 mandatų iš 25). Iš viso 2002 m. tautinių mažumų politinės partijos gavo 65 mandatus, arba 4,17 proc. visų mandatų skaičiaus. Daugiausia mandatų - 50 - gavo Lietuvos lenkų rinkimų akcija, 11 – Lietuvos rusų sąjunga, 3 – Politinė partija Rusų aljansas ir 1 – Lietuvos lenkų liaudies partija (žr. *Antrojo pranešimo II sk. 16 str.*).

16 straipsnis

Šalys nesiima tokių priemonių, kurios keistų gyventojų santykį tose vietovėse, kuriose gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, ir apribotų teises bei laisves, išplaukiančias iš šios pagrindų Konvencijos principų.

Siekiant tobulinti gyventojų apklausos procedūras, buvo patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. spalio 18 d. nutarimu Nr. 1090 (Žin., 2005, 126-4477) Vietos gyventojų apklausos tvarkos aprašo (toliau – aprašas) nauja redakcija. Apraše detaliam reglamentuojami vietos gyventojų apklausos objektai, dalyviai, būdai, organizavimas, rezultatų nustatymas ir naudojimas, apklausą inicijuojantys, organizuojantys ir vykdytys subjektai, jų teisės ir pareigos, steigiant ir panaikinant Lietuvos Respublikos teritorijos administracinius vienetus, nustatant ar keičiant jų ribas ir centrus.

Lietuvos Respublikos Vyriausybė 2003 m. birželio 17 d. nutarimu Nr. 785 (Žin., 2003, Nr. 59-2679) buvo patvirtinta *Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemos tobulinimo koncepcija* (toliau – koncepcija) ir *Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemos tobulinimo koncepcijos įgyvendinimo veiksmų planas*. Koncepcijoje aprašyta esama Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistema, apibrėžiami pagrindiniai veiksniai, lemiantys būtinumą tobulinti Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemą, pateikiama siūloma Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistema. Taip pat pateikti savivaldybių teritorinės reformos pagrindiniai tikslai ir uždaviniai, naujų savivaldybių steigimo sąlygos, principai, kriterijai, procedūros ir Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų sistemos tobulinimo prioritetai.

Išanalizavus Ignalinos rajono savivaldybės ir Visagino miesto savivaldybės rodiklius ir atsižvelgiant į jų teritorinius savitumus, 2002 m. rugsėjo 26 d. buvo priimtas *Lietuvos Respublikos Visagino miesto ir Ignalinos rajono savivaldybių teritorijų ribų keitimo įstatymas* (Žin., 2002, Nr. 101-4488). Pagal šį įstatymą prie Visagino savivaldybės prijungtos Ignalinos rajono savivaldybės teritorijos ir integruotos į Visagino miestą. Visagino savivaldybė pagal šį įstatymą priskirtoje teritorijoje savivaldybės funkcijas įgyvendinti pradėjo nuo 2003 m. sausio 1 d.

Vykdamas Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų pertvarkymus, buvo atlikta vietos gyventojų apklausa, vykdomi pakeitimai suderinti su savivaldybėmis ir atsižvelgta į gyventojų pasiūlymus. Atlikti Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų pertvarkymai gyventojų santykio vietovėse, kuriose gyvena tautinėms mažumoms priklausantys asmenys, nepakeitė, jų teisių ir laisvių neriboja.

Lietuvoje Respublikos teritorijos administracinių vienetų reforma siejama su efektyvesne teritorijos administracinių vienetų veikla, patogesniu gyventojams viešųjų paslaugų teikimu, vietos valdžios priartinimu prie gyventojų.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintas visų asmenų lygybės įstatymui, teismui ir kitoms valdžios institucijoms principas. Be to, pagal šį principą draudžiama diskriminacija, apibrėžiama kaip draudimas varžyti visų asmenų teises ar teikti jiems privilegijas dėl jų lyties, rasės, tautybės, kalbos, kilmės, socialinės padėties, tikėjimo, įsitikinimų ar pažiūrų.

Konstituciniai vienodo elgesio ir nediskriminavimo principai atsispindi daugelyje įstatymų: *Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme* (Žin., 1999, Nr. 60-1945; 2006, Nr. 77-2975), *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme* (Žin., 1994, Nr. 55-1049; 2000, Nr. 91-2832), *Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatyme* (Žin., 1999, Nr. 66-2130; 2002, Nr. 45-1708) ir kt.

Lietuvos Respublikos viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi demokratinio valstybės administravimo principais. *Lietuvos Respublikos viešojo administravimo*

įstatymo 4 straipsnio 1 dalies 2 punkte įtvirtintas objektyvumo principas, reiškiantis, kad sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti objektyvūs.

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 4 straipsnio 9 punkte nustatyta, kad vienas pagrindinių principų, kuriais grindžiama vietos savivalda, yra žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimas ir gerbimas. Tai reiškia, kad savivaldybės institucijų ar valstybės tarnautojų priimami sprendimai neturi pažeisti žmogaus orumo, jo teisių ir laisvių.

Lietuvos Respublikos valstybės tarnyba grindžiama įstatymų viršenybės, lygiateisiškumo, lojalumo, politinio neutralumo, skaidrumo, atsakomybės už priimtus sprendimus ir karjeros principais. Pagal *Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo* 3 straipsnio 2 dalies 2 punkto nuostatas vienas svarbiausių valstybės tarnautojų veiklos etikos principų yra teisingumas. Valstybės tarnautojas privalo vienodai tarnauti visiems gyventojams, nepaisydamas jų tautybės, rasės, lyties, kalbos, kilmės, socialinės padėties, religinių įsitikinimų ar politinių pažiūrų, būti teisingas, spręsdamas prašymus, nepiktnaudžiauti jam suteiktomis galiomis ir valdžia.

Asmuo, priimamas į valstybės tarnautojo pareigas, turi atitikti šiuos bendruosius reikalavimus: turėti Lietuvos Respublikos pilietybę, mokėti lietuvių kalbą, būti ne jaunesnis kaip 18 metų ir ne vyresnis kaip 62 metų ir 6 mėnesių ir turėti to lygio valstybės tarnautojo pareigoms eiti būtiną išsilavinimą. Reikalavimas būti ne vyresniam kaip 62 metų ir 6 mėnesių netaikomas politinio (asmeninio) pasitikėjimo ir pakaitiniams valstybės tarnautojams. Be to, į valstybės tarnautojo pareigas priimami asmenys turi atitikti specialius reikalavimus, nustatytus pareigybės aprašyme. Teisė lygiais pagrindais dalyvauti valstybės tarnyboje užtikrinta visiems Lietuvos Respublikos piliečiams.

Lietuvos Respublikos Seimas 2002 m. birželio 20 d. priėmė *Lietuvos Respublikos Konstitucijos 119 straipsnio pakeitimo įstatymą*, kuriuo teisė dalyvauti savivaldybių tarybų rinkimuose suteikta ne tik ES piliečiams, bet ir kitiems nuolatiniais administracinio vieneto gyventojams (užsienio šalių – ne ES valstybių piliečiams, asmenims be pilietybės). *Lietuvos Respublikos Konstitucijos* 119 straipsnis nustato aktyviają rinkimų teisę, t. y. teisę rinkti savivaldybių tarybų narius, ir pasyviają rinkimų teisę, t. y. teisę būti išrinktais savivaldybės tarybos nariais. *Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo* 1, 2, 3, 6, 9, 12, 13, 17, 23, 24, 25, 26, 28, 29, 32, 34, 35, 41, 55, 58, 62, 64, 86, 88 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymu vietos rinkimų teisės detalizuotos. Suteikus teisę savivaldybių tarybų rinkimuose dalyvauti visiems nuolatiniais administracinio vieneto gyventojams, užtikrinama visų gyventojų galimybė realiai įgyvendinti savivaldos principus ir dalyvauti vietinės bendruomenės gyvenime.

Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 2 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad draudžiami bet kokie ne įstatymų nustatyti tiesioginiai arba netiesioginiai nuolatiniai tos savivaldybės

gyventojų rinkimų teisės apribojimai dėl kilmės, politinių pažiūrų, socialinės ir turinės padėties, nacionalinės priklausomybės, lyties, išsilavinimo, kalbos, santykio su religija, užsiėmimo rūšies ir pobūdžio (žr. *Antrojo pranešimo II sk. 15 str.*).

Visi savivaldybės bendruomenės nariai turi ir kitų galimybių aktyviai dalyvauti, tvarkant vietos viešuosius reikalus. Pavyzdžiui, pagal *Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo* 30 straipsnio 5 dalies nuostatą seniūnijoje iš gyvenamųjų vietovių bendruomenės atstovų gali būti sudaroma patariamoji visuomeniniais pagrindais dirbanti seniūnijos taryba. Visiems gyventojams sudarytos galimybės tapti seniūnijos tarybos nariais ir aktyviai įsitraukti į įvairių jiems reikšmingų reikalų tvarkymą.

17 straipsnis

1. Šalys įsipareigoja netrukdyti tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims naudotis savo teise užmegzti ir palaikyti laisvus ir taikius ryšius su asmenimis, teisėtai gyvenančiais kitose valstybėse, visų pirma su tais, su kuriais juos vienija etninis, kultūrinis, kalbinis ar religinis savitumas arba bendras kultūrinis paveldas.

2. Šalys įsipareigoja netrukdyti tautinėms mažumoms priklausantiems asmenims naudotis savo teise dalyvauti nacionalinių ir tarptautinių nevyriausybinių organizacijų veikloje.

1 dalis

Įtvirtinta teisė užmegzti ir palaikyti ryšius su asmenimis, teisėtai gyvenančiais kitose valstybėse, yra viena iš pagrindinių asmens teisių, kurios nuostatos yra detalizuojamos *Lietuvos Respublikos Konstitucijos* 32 straipsnyje bei *Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymo* 2 straipsnyje.

Lietuva, siekdama efektyviau užtikrinti tautinių mažumų interesus, po Pirmojo pranešimo pateikimo sudarė šias tarptautines sutartis:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl 2002 m. lapkričio 26 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės laikinojo susitarimo dėl abiejų valstybių piliečių kelionių pakeitimo (Žin., 2005, Nr. 15- 472).

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Baltarusijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl mokesčių tarifų nustatymo už vizų išdavimą Lietuvos Respublikos piliečiams ir Baltarusijos Respublikos piliečiams, sudarytas apsikeičiant notomis 2005-06-13 (Žin., 2005, Nr. 85- 3144).

3. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rusijos Federacijos Vyriausybės susitarimas dėl abiejų valstybių piliečių kelionių (Žin., 2003, Nr.1- 2).

4. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Rusijos Federacijos Vyriausybės susitarimas dėl supaprastinto tranzito geležinkeliu dokumentų išdavimo tvarkos (Žin., 2003, Nr. 61- 2774).

5. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Ukrainos Ministrų Kabineto susitarimas dėl piliečių kelionių (Žin., 2004, Nr. 92-3351).

Siekiant toliau plėtoti abipusiai naudingą bendradarbiavimą kultūros, švietimo ir mokslo srityse, 2005 m. kovo 9 d. buvo pasirašyta Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės sutartis dėl dokumentų, suteikiančių teisę į aukštąjį mokslą, dalinių studijų, aukštojo mokslo kvalifikacijų bei mokslo ir meno laipsnių tarpusavio pripažinimo (Žin., 2005, Nr. 106- 3909).

2 dalis

Lietuvos Respublikoje tautinės mažumos turi teisę be jokių apribojimų dalyvauti nacionalinių ir tarptautinių nevyriausybinų organizacijų veikloje. Šią teisę užtikrina *Lietuvos Respublikos Konstitucijos* 35 straipsnis ir *Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas*. Pavyzdžiui, Lietuvoje įsteigtos lenkų asociacijos glaudžiai bendradarbiauja su Lenkijoje veikiančia organizacija „Lenkų bendrija“, o ukrainiečių asociacijos - su Pasaulio ukrainiečių koordinacine taryba bei Pasaulio ukrainiečių moterų organizacijų federacija.

18 straipsnis

1. Prireikus Šalys stengiasi sudaryti dvišales ir daugiašales sutartis su kitomis valstybėmis, visų pirma su kaimyninėmis valstybėmis, kad užtikrintų atitinkamoms tautinėms mažumoms priklausančių asmenų apsaugą.

2. Prireikus Šalys imasi priemonių tarpvalstybiniam bendradarbiavimui skatinti.

1 ir 2 dalys

Vienas svarbiausių Lietuvos valstybės užsienio politikos tikslų yra geri santykiai su kaimyninėmis valstybėmis. Lietuvos Respublikos Vyriausybė pasisako už aktyvesnį dvišalį dialogą visais lygiais. Lietuva yra sudariusi ir ratifikavusi dvišales draugiškų santykių ir kaimyninio bendradarbiavimo sutartis su Lenkijos Respublika (*Lietuvos Respublikos ir Lenkijos Respublikos draugiškų santykių ir gero kaimyninio bendradarbiavimo sutartis*, (Žin., 1994, Nr.97-1907)),

Baltarusijos Respublika (*Lietuvos Respublikos ir Baltarusijos Respublikos sutartis dėl geros kaimynystės ir bendradarbiavimo*, (Žin., 1996, Nr. 43-1047)), Ukraina (*Lietuvos Respublikos ir Ukrainos draugystės ir bendradarbiavimo sutartis*, (Žin., 1995, Nr. 46-1120)), Rusijos Federacija (1991 07 29, įsigaliojo 1992 05 04, neskelbta) bei Vengrijos Respublika (*Lietuvos Respublikos ir Vengrijos Respublikos draugiškų santykių ir bendradarbiavimo sutartis*, (Žin., 1994, Nr. 59-1167)).

Sutartyse inkorporuoti punktai, garantuojantys atitinkamų tautinių mažumų teises ir laisves, įvairiapusį bendradarbiavimą kultūros, meno, mokslo, švietimo, informacijos srityse.

2005 m. lapkričio 28 d. Rygoje (Latvija) buvo pasirašytas susitarimas tarp Tautinių mažumų ir išėivijos departamento ir Latvijos Respublikos socialinės integracijos ministro specialiesiems reikalams. Šiuo susitarimu buvo pripažinta šalių visuomenių integracijos svarba, jų įvairovės bei kultūrinio pliuralizmo išsaugojimo būtinumas, atsižvelgiant į bendrus tikslus, užtikrinant ES ir Europos Tarybos žmogaus teisių ir tautinių mažumų teisių apsaugos standartų įgyvendinimą ir praktinį jų realizavimą. Susitarime akcentuojamas siekis plėtoti dvišalį bendradarbiavimą įvairiose bendrų interesų tautinių mažumų apsaugos srityse. Abi šalys įsipareigojo remti glaudesnę savo valdymo institucijų ir tautinių mažumų organizacijų, dalyvaujančių plėtojant integracinius procesus, tarpusavio bendradarbiavimą, imtis bendrų iniciatyvų, skleidžiant savo patirtį tautinių mažumų apsaugos srityje trečiojoje šalyse ir tarptautinėse organizacijose. Susitarta skatinti bendradarbiavimą nacionaliniuose ir tarptautiniuose moksliniuose tautinių mažumų tyrimuose, inicijuoti ir skatinti bendrus leidybos, audiovizualinius, radijo ir televizijos projektus, festivalius ir kitus renginius, susijusius su Lietuvos ir Latvijos kultūrinės įvairovės pristatymu.

Ypač glaudūs bendradarbiavimo ryšiai sieja Lietuvos Respubliką su Lenkijos Respublika. Lietuvoje kompaktiškai gyvena lenkų tautinė mažuma, o Lenkijoje – lietuvių tautinė mažuma. Jų poreikių tenkinimas yra abiejų valstybių nuolatinis rūpestis. Abiejų šalių bendradarbiavimui skatinti yra įsteigtos bendros institucijos – Lietuvos ir Lenkijos parlamentinė asamblėja, Lietuvos ir Lenkijos vyriausybės bendradarbiavimo taryba, šioje taryboje įkurta Tautinių mažumų komisija, Lietuvos ir Lenkijos Prezidentų konsultacinis komitetas (*žr. Antrojo pranešimo I sk. bei II sk. 2 str.*).

III SKYRIUS

Atsakymai į klausimus:

1 klausimas: *Prašoma pateikti naujausią informaciją apie priemones, kurių Lietuvos valdžios institucijos ėmėsi rengiant Tautinių mažumų įstatymo projektą, atsižvelgiant į Europos Tarybos ekspertų nuomonę:* Šiuo metu jau yra parengtas naujo Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymo projektas ir jis jau svarstomas Lietuvos Respublikos Seime. Naujas Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatymo projektas, kuris vadinasi *Lietuvos Respublikos tautinių mažumų ir joms priklausančių asmenų teisių ir laisvių apsaugos įstatymu*, labiau pabrėžia asmens teisę priskirti save tautinei mažumai ir nesusiaurina šiuo metu tautinių mažumų turimų teisių. (žr. Antrojo pranešimo II sk. 3 str. 1 d.).

2 klausimas: *Prašoma pateikite informaciją apie priemones, kurių buvo imtasi rengiant ir priimant Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymą, paminėtą Lietuvos Respublikos Vyriausybės pateiktame atsakyme į Patariamąjį Komiteto nuomonę apie Pagrindų konvencijos įgyvendinimą Lietuvoje:* Šiuo metu valstybinės kalbos apsaugą – vartojimą, taisyklingumą, puoselėjimą – reglamentuoja *Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas*. Prieš 11 metų priimtas (1995 m.) įstatymas dabar gerokai pasenęs tiek teisės normų aiškumo, tiek teisinės technikos požiūriu: kai kurios normos yra nebeaktualios, kai kurios formuluotės neatitinka kitų Lietuvos Respublikos įstatymų, kai kurios netikslios, įstatymo struktūra nebetenkina dabartinių reikalavimų (pvz., nėra sąvokų apibrėžčių), pasenusi terminija ir t. t.

Balandžio 24 d. Seime įregistruotas *Valstybinės kalbos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas* (XP-1320).

2006 m. gegužės 4 d. Seimo plenariniame posėdyje pateiktas *Valstybinės kalbos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas*. Šiuo nauju įstatymo projektu, atsižvelgiant į naujas politines, ekonomines ir socialines aplinkybes, siekiama įtvirtinti skaidresnę ir nuoseklesnę kalbos politiką: užtikrinti visavertį lietuvių kalbos funkcionavimą visose viešojo gyvenimo srityse ir prisidėti prie Europos bendrijos pastangų išsaugoti kalbinę ir kultūrinę Europos įvairovę. Įstatymo projektas aiškiau nustato valstybinės kalbos oficialiojo ir viešojo vartojimo sritis, valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigas, susijusias su valstybine kalba, asmenų kalbines teises ir pareigas, valstybinės kalbos rėmimo ir apsaugos garantijas.

Įstatymo projekte pateiktos pagrindinių sąvokų apibrėžtys leidžia nustatyti aiškias valstybinės kalbos privalomo vartojimo ribas, jame išskirti nauji arba naujai motyvuoti viešojo intereso dalykai –

viešieji užrašai, viešosios kalbos taisyklingumas, pavardės vyriškosios ir moteriškosios formos skirtumas, parama lietuvių kalbą siekiančioms išsaugoti užsienio bendruomenėms ir t. t.

Įstatymo projektas nustato valstybinės kalbos vartojimą viešajame Lietuvos Respublikos gyvenime, valstybinės kalbos apsaugą, kontrolę ir atsakomybę už *Valstybinės kalbos įstatymo* pažeidimus. Šis įstatymo projektas nereglamentuoja tautinėms mažumoms, etninėms grupėms, religinėms bendruomenėms ir bendrijoms priklausančių asmenų teisių viešai vartoti gimtąją kalbą kitų įstatymų nustatyta tvarka, taip pat individų teisių, įskaitant ir teisę mokytis užsienio kalbų ir laisvai jas vartoti nepažeidžiant kitų asmenų teisių (žr. *Antrojo pranešimo II sk. 10 str. bei 11 str.*).

3 klausimas: *Prašoma pateikti informaciją apie Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo suderinamumą su Pagrindų konvencijos (ir kitų tarptautinių dokumentų) nuostatomis:* Pagal *Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo* 18 straipsnio 1 dalies 2 punktą Lietuvos Respublikos pilietis, įgijęs kitos valstybės pilietybę ar gavęs kitos valstybės piliečio pasą arba kitą tos valstybės pilietybę patvirtinančią dokumentą, netenka Lietuvos Respublikos pilietybės nuo kitos valstybės pilietybės įgijimo ar tos valstybės piliečio paso ar kito tos valstybės pilietybę patvirtinančio dokumento išdavimo dienos. *Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo* 18 straipsnio 2 dalis nustato, kad ši nuostata netaikoma asmenims, turėjusiems Lietuvos pilietybę iki 1940 m. birželio 15 d., jų vaikams, vaikaičiams ir provaikaičiams (jeigu šie asmenys nerepatrijavo), jeigu jie įgijo kitos valstybės pilietybę po 2003 m. sausio 1 d.

Lietuvos Respublikos Konstituciniame Teisme 2003 m. gruodžio 17 d. gautas Lietuvos Respublikos Seimo narių grupės prašymas ištirti, ar *Lietuvos Respublikos pilietybės įstatymo* 18 straipsnis neprieštarauja *Lietuvos Respublikos Konstitucijai* (29 ir 12 straipsniams). Šio prašymo Lietuvos Respublikos Konstitucinis teismas dar nenagrinėjo ir nepriėmė sprendimo. Gautas ir antras prašymas Vilniaus administracinio teismo – prašymo Nr. 44-2004

4 klausimas: *Prašoma pateikti informaciją apie teises priemones, kurių Lietuva ėmėsi stiprinant diskriminacijos prevenciją bei kovojant su ja:* Svarbiausios nuostatos dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo yra įtvirtintos *Lietuvos Respublikos Konstitucijoje*, *Lietuvos Respublikos tautinių mažumų įstatyme* bei *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatyme*.

Nuo 2005 m. sausio 1 d. įsigaliojo *Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas*, kurio paskirtis – užtikrinti, kad būtų įgyvendintos *Lietuvos Respublikos Konstitucijoje* įtvirtintos žmonių lygios teisės, ir uždrausti bet kokią tiesioginę ir netiesioginę diskriminaciją dėl amžiaus, lytinės orientacijos, negalios, rasės ar etninės priklausomybės, religijos ar įsitikinimų.

Šiuo įstatymu buvo įgyvendintos šios ES direktyvos lygių galimybių srityje: 2000 m. birželio 29 d. Tarybos direktyva 2000/43/EB, įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės, ir 2000 m. lapkričio 27 d. Tarybos direktyva

2000/78/EB, nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus (žr. *Antrojo pranešimo II sk. 4 str.*).

5 klausimas: *Prašoma nurodyti teises ir praktines priemones, kurių Lietuva ėmėsi, siekiant užtikrinti geresnes galimybes tautinių mažumų atstovams vartoti gimtąją kalbą viešajame gyvenime:* Šiuo metu pagrindiniai įstatymų projektai (*tautinių mažumų įstatymo projektas* ir *valstybinės kalbos įstatymo pakeitimo įstatymo projektas*), reglamentuojantys tautinių mažumų kalbų vartojimą informaciniuose užrašuose bei topografinėse nuorodose administraciniuose teritoriniuose vienetuose, kuriuose kompaktiškai gyvena tautinių mažumų atstovai, yra svarstomi Lietuvos Respublikos Seime. (žr. *Antrojo pranešimo II sk. 10, 11, 16 str.*).

6 klausimas: *Prašoma pateikti informaciją apie Lietuvos pažangą, įgyvendinant 2003 m. birželio 28 d. priimtą Lietuvos Respublikos švietimo įstatymą, kuris suteikia tautinių mažumų atstovams galimybę mokytis gimtąja kalba ir/ar mokytis gimtosios kalbos: Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas* kiekvienam Lietuvos Respublikos piliečiui ir užsieniečiui, turinčiam teisę nuolat gyventi ar laikinai apsigyventi Lietuvos Respublikoje, garantuojamas mokymas valstybine lietuvių kalba ir valstybinės lietuvių kalbos mokymasis. Bendrojo lavinimo ir neformaliojo švietimo mokykloje, kurios veiklos nuostatuose, atsižvelgiant į tėvų ir mokinių pageidavimą, įteisintas mokymas tautinės mažumos kalba ir tautinės mažumos kultūros puoselėjimas, ugdymo procesas vykdomas arba kai kurie dalykai mokomi tautinės mažumos kalba. Šiose mokyklose valstybinės lietuvių kalbos dalykas yra sudedamoji ugdymo programos dalis. Tokiose mokyklose:

1) pradinio ir pagrindinio ugdymo programa vykdoma tautinės mažumos kalba, o tėvų (globėjų, rūpintojų) pageidavimu pasirinktų ugdymo programos dalykų gali būti mokoma valstybine lietuvių kalba;

2) vidurinio ugdymo programa vykdoma tautinės mažumos kalba. Mokinių pasirinktų ugdymo programos dalykų gali būti mokoma valstybine lietuvių kalba;

3) valstybinė, savivaldybės ikimokyklinio ugdymo ir bendrojo lavinimo mokykla sudaro sąlygas tautinėms mažumoms priklausantiems mokiniams papildomai mokytis gimtosios kalbos, jeigu yra realus poreikis, yra tos kalbos specialistas ir ugdymo procesas vykdomas kita mokomąja kalba;

4) tautinei mažumai priklausantis asmuo gimtosios kalbos gali mokytis neformaliojo švietimo programas vykdančioje mokykloje ar kito švietimo teikėjo įstaigoje;

5) asmens, turinčio teisę nuolat gyventi ar laikinai apsigyventi Lietuvos Respublikoje, vaikams sudaromos sąlygos mokytis valstybinės lietuvių kalbos, valstybine lietuvių kalba ir esant galimybei mokytis jų gimtosios kalbos (žr. *Antrojo pranešimo II sk. 12, 13, 14 str.*).

7 klausimas. *Prašoma pateikti naujausią informaciją apie teises priemones, kurių buvo imtasi sprendžiant romų būsto problemą Kirtimų gyvenvietėje (Vilniuje):*

Vykdamą Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintą *Romų integracijos į Lietuvos visuomenę 2000–2004 metų programą* (Žin., 2000, Nr. 54-1580), Vilniaus¹ darbo birža vykdo tikslią romų integraciją į darbo rinką: didina šių asmenų darbinę motyvą, skatina asmeninę iniciatyvą, ieškant darbo ir sprendžiant ištraukimo į darbinę veiklą klausimus, siunčia į darbo rinkos politikos priemones, suteikia galimybę galintiems ir norintiems asmenims įsigyti specialybę ir darbinę praktiką.

Vilniaus darbo biržoje per metus užregistruojama vidutiniškai nuo 60 iki 70 romų tautybės bedarbių. Aktyviomis darbo rinkos politikos priemonėmis kasmet apimama apie 70 proc. užsiregistravusių tokių asmenų, daugiausiai darbo klubų, viešųjų darbų programomis. Tačiau darbo biržos galimybės nusiųsti romus į darbo rinkos politikos programas yra ribotos, dėl šių asmenų pasyvumo, nepakankamo išsilavinimo, darbo motyvacijos stokos. Be to, daugelis romų nemoka valstybinės kalbos, yra mažaraščiai, neturi net pagrindinio išsilavinimo. Dėl šių priežasčių jiems yra sunku įsigyti specialybę ir susirasti darbą, o darbo biržos darbuotojams – tinkamai motyvuoti juos aktyviai darbo paieškai. Padėtį apsunkina ir tai, kad du trečdalius 2006 m. sausio 1 d. registruotų šios tautinės mažumos asmenų sudaro moterys, kurių didžioji dalis – daugiavaikės.

2003 m. romų tautybės asmenų integravimui į darbo rinką palengvinti buvo patvirtinta tiksli drabužių mazgų siuvimo mokymo programa. Į šią mokymo programą 2004 ir 2005 metais buvo nusiųsta po vieną romų tautybės bedarbį. Kiti asmenys, 2004 ir 2005 metais dalyvavę profesinio mokymo programoje, įgijo darbo rinkoje paklausias mūrinių ir dailidės profesijas.

Siekiant palengvinti šių asmenų integravimąsi į darbo rinką, parengtos ir Studijų ir mokymo programų registre įregistruotos 8 mokymo programos (I–mojo lygio: dailidės, staliaus, dažytojo, mūrinių, plytelių klojėjo, tinkuotojo – pirminių žinių ir įgūdžių ir II–rojo lygio: drabužių mazgų siuvėjo ir medienos apdirbimo staklininko), pagal kurias yra galimybė įgyti profesijas asmenims, neturintiems pagrindinio išsilavinimo.

2005 metais romų tautybės asmenims buvo teikta ši socialinė parama: 66 asmenims buvo skirtos vienkartinės pašalpos (7 920 Lt), 42 šeimoms skirta dovanų čekių už 3 850 Lt mokyklinėms prekėms įsigyti, kietam kurui įsigyti skirta 100 000 Lt, suteikta parama drabužiais, avalyne ir namų apyvokos reikmenimis už 7 780 Lt, 72 šeimoms, gyvenančioms Vilniuje, Dariaus ir Girėno g. 185, išmokėta daugiau kaip 72 000 Lt, 11 šeimų skirtos kompensacijos kietam kurui įsigyti – 4 140 Lt.

Neapdraustiems privalomuoju sveikatos draudimu Vilniaus miesto gyventojams (tarp jų ir romams) už ambulatorines asmens sveikatos priežiūros paslaugas, kurios yra neįtrauktos į būtiniosios medicinos pagalbos paslaugų sąrašą, sumoka Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Sveikatos ir socialinės apsaugos departamentas.

¹ Lietuvos gyventojų ir būstų visuotinio surašymo 2001 m. duomenimis, Vilniuje gyvena apie 25 proc. visų Lietuvoje gyvenančių romų (640 asmenų).

6 asmenims, anksčiau deklaravusiems savo gyvenamąją vietą Vilniuje, Dariaus ir Girėno g. 185, buvo išnuomotas socialinis būstas, 51 romų tautybės asmuo buvo įrašytas į eilę socialiniam būstui gauti.

Romų visuomenės aplinkai sutvarkyti skirta 66 000 Lt, už juos buvo išasfaltuota sporto aikštelė, įrengtas privažiavimo kelias prie Metalo g. 23A, Vilniuje, iš frezuoto asfaltbetonio, išasfaltuotas privažiavimo kelias prie romų gyvenvietės, įrengti lietaus rinktuvai ir pastatyti šaligatvio borteliai. Įrengtas šaligatvis prie Romų visuomenės centro, vaikų žaidimo aikštelė iš impregnuotos medienos, atnaujinta 1 500 kv. m žvyrkelio dangos. Romų taboro įrengta 20 žibintų.

2003 m. gruodžio mėnesį Kirtimų gyvenvietėje šalia Romų visuomenės centro Tautinių mažumų ir išeivijos departamento lėšomis buvo baigtas statyti sanatorijos-higienos centras. Jame įrengtos keturios dušo kabinos bei trys skalbimo mašinos. Šiomis paslaugomis gali naudotis taboro gyventojai už nedidelį mokestį. Sanitarijos-higienos centre sukurta dar viena darbo vieta romų tautybės asmeniui.

Susisiekimas su romų taboru visuomeniniu transportu visomis kryptimis yra pakankamas ir atitinka keleivių srautą (*žr. Antrojo pranešimo II sk. 4, 5 str.*).
